

AKADEMİ MECMÛASI

Sâmiha AYVERDİ

Mehmet AYDIN

Tahsin BANGUOĞLU

Hayri BİLECİK

Fevziye A. TANSEL

Muhtar TEVFIKOĞLU

Necâti Âsım USLU

Turan YAZGAN

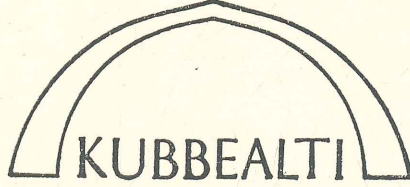
15 CİLDİN TOPLU İNDEKSİ

Yıl : **15**

Ekim 1986

Sayı : **4**

AKADEMİ MECMUASI

15

Ekim 1986

Sayı:

4

KUBBEALTI
AKADEMİ
MECMÜASI

KUBBEALTI AKADEMİ MECMÜASI, üç ayda bir çıkar,
akademik mecmûadır.

Kubbealtı Akademisi Kültür ve San'at Vakfı adına sâhibi
İLHAN AYVERDİ

Yazı İşleri Müdürü :
Sait BAŞER

Fiyatı 600 TL., 1986 yılı abone bedeli 2400 TL. dir. Dış ülke-
lerden bâzılarının abone bedelleri ise, posta ücretleri dâhil;
Almanya için : 21 Alman Markı; A.B.D. için : 8 A.B.D. Doları;
Fransa için : 60 Fransız Frangı; İngiltere için : 6 Sterlin ve Suu-
di Arabistan için de : 25 S. Arabistan Riyali'dir. (*Abonelerin
değişen adreslerini bildirmeleri ricâ olunur*). İlân ve reklâm,
millî kültürümüze hizmet eden müesseseler'den alınır.

Adres : Yeniçeriler Caddesi, Nu. 43, Çarşıkapı - İstanbul
P. K. 107 Bâyezid Tel : 522 95 17

BASILDIĞI YER : ÖZAL MATBAASI — İstanbul

İÇİNDEKİLER

Nereden Nereye	Sâmiha Ayverdi	5
İslâmın Estetik Görüşü	Prof. Dr. Mehmet Aydın	9
Türkiye'de Sanayii Teşvik Tedbirleri	Prof. Dr. Turan Yazgan	25
İlk yazı (Şiir)	Muhtar Tefvikoğlu	37
Rubâiler	Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu	38
Hamdullah Subhi Tanrıöver'in		
Kullandığı Remz ve İğreti Adlar	Fevziye Abdullah Tansel	39
İhsan	Hayri Bilecik	53
Çankırı Yâran Sohbetleri		
ve Oğuz Tôresi - I	Necâti Âsım Uslu	57
15. Cildin Sonunda, Çıktığı Günden Bu Sayıya Kadar		
Mecmûamızda Yayınlanan Yazıların İndeksi		65

Aziz okuyucu,

Mecmûamız, neşir hayatının 16. senesine girerken, Türkiye şartlarında, bir dergi için fevkalâde addolunacak bir seviye ve istikrarlı bir çizgi tutturmuştur. Bu başarıda siz muhterem okuyucularımızın, bilhassa abonelerimizin mühim payı vardır.

Bir irfan ocağı mâhiyeti kazanan Kubbealtı Akademisi'nin neşir organı olan mecmûamız, önümüzdeki yıllarda da aynı istikâmette çıkmaya devam edecektir.

Ancak çeşitli fiat artışları sebebiyle 1987 yılında bir sayımızın bedeli 1000, yıllık abone ücreti ise 4000 TL. olacaktır. Yurd dışındaki okuyucularımızın aboneleri, geçen yıldaki fiat üzerinden, 2. sayfede bildirildiği üzere devam edecektir.

Sizlerden ricamız, abonelerinizi yenilemeniz, değişen adreslerinizi bildirmanız; derginizi çevrenize de okutarak yeni aboneler bulmanızdır.

Bu vesile ile hayırlar niyâz ederiz.

KUBBEALTI

NOT : Haberleşme adresimiz, P.K. 107, Bâyezid-İSTANBUL'dur. Abone ücretlerinizi de posta havâlesiyle aynı adrese gönderebilirsiniz.

Kubbealtı Akademi Mecmûası, 4.10.1976 da Millî Eğitim Bakanlığı tarafından alınan karar mücibince 8.11.1976 târihli Tebliğler Dergisi'nde, 660-10290 sayı ve 11664 genelge numarasıyla tavsiye edilmiştir.

NEREDEN NEREYE

Sâmiha AYVERDİ

Kendisini yeni tanıdığımız zaman, herkes gibi bizim evde de ona **Dönme Zehra Hanım** denirdi. Sonra büyüklerimiz kulağımızı bükerek bunu, kadıncağızın haysiyeti ile telif edilemeyecek bir sıfat olduğunu anlatarak, başta biz çocuklar, bütün ev halkı edebimizi takındık ve onu : **Komşu Zehra Hanım, Mâvi Gözlü Zehra Hanım** gibi sıfatlarla anmaya başladık.

Genç Zehra Hanım, bir Bulgar kızı idi. Memleketinde altı kardeşten biri olan genç kız, mensup olduğu ırkın vahşet ve gaddarlığından dâimâ içinden isyan etmiş. Mâsum ve zavallı Türk komşularına yapılan hakâret ve insanlık dışı davranışlara olduğu kadar hayvanlara da merhametsiz olan dindaşlarının tutumlarını aslâ tasvib etmemiş ve bunu hisseden âilesi ise kızlarını diğer çocukları kadar benimsememiş, hattâ, horlamış, hırpalamışlardır. Anası babası, kardeşleri kendisini sevmiyorlarsa, acabâ o, bu gaddar insanları seviyor muydu?

Komşuları **Hûriye Molla** ile ihtiyar kocası **Ârif Ağa**, pazardan dönerken, eşeğini sopalamaz, hem de hayvana aşırı yük vurup kendisi de sırtına binmez, yanında yürürdü. «Eşeğe neden binmiyorsun?» dendiğinde ise : «Kendi yükü kendisine yeter, bir de beni mi taşıyın, günâh... O da Allah'ın mahlûku» derdi...

Kendi babası ise kemikleri dışarı fırlamış eşeğini, öylesine döverdi ki, genç kız : «Yapma baba!» dediği zaman havaya kalcan sopa bu sefer kızının kafasına ve sırtına inerdi. Ne tuhaf, gerek babası, gerek erkek kardeşi domuzlara hattâ tavuklara

karşı da akıl almaz hâinlikler yapmaktan âdetâ zevk alırlardı. Genç kız, gözlerini diğer Bulgar komşularına çevirdiği zaman, onların da kendi âilesinden daha merhametsiz olduklarını görmekte idi.

Hüriye Molla'nın komşusu Yeşilliler'in mârifetli gelini Nedime isimli genç kadın hemen her gün evine doluşan Bulgar kızlarına hesap işi, tel işi, sarma, muşabak gibi çeşitli işlemler öğretir; kızların gergeflerini, kasnaklarını kendi eliyle gerer; para almaz: «Sevaptır, hüner kazansınlar...» derdi.

Ârif Ağa'dan günâhı, Yeşilliler'in mârifetli gelininden de sevâbı öğrenen Bulgar kızı, sonunda Allah'a karşı mes'ûliyetle zırhlanmış bu toplumun dinini öylesine benimsedi ki, günün birinde onlar gibi Müslüman olarak, günâhtan kaçmaya ve sevap işlemeye karar verdi. Fakat kiliseye gitmemek için bahaneler icâd eden kızlarından şüphelenen âile, onun niyetini sezer gibi olmakla, eziyet ve hakâreti son haddine vardırırdılar.

Bulgar kızlarına nakış hocalığı eden Yeşilliler'in Nedime'nin çok saf ve çok temiz bir erkek kardeşi vardı ki, Bulgar komşularının sürülerine çobanlık eder, dağlarda kırlarda dolaştırır ve geç vakit de her birini ağıllarına teslim ederdi.

Günün birinde, koyunlar ve inekler, dağınık dağınık yerlerine döndükleri hâlde küçük çoban gelmeyince aramaya çıkanlar, bir ağacın altında bıçaklanmış olarak ölüsünü buldular. Kâtil mârifetini saklamadı. Hattâ cezâ görmeyeceğini bildiği için övünerek: «Ben öldürdüm. Mihal'in sürüsünden bir boynuzsuz koyun istedim, vermedi. Emânettir vermem! diye bana kafa tuttu. Çaldılar dersin, dedim. Yalan söyleyemem, diyince, yemin edersin inanırlar, dedim. O zaman da: Babam, yemin yalanın tokmağıdır diye öğretti, onun için yalan yere yemin etmem diyince bana akıl hocalığı etmesine fenâ hâlde sinirlendim. İnad etme, fenâ yaparım, dedim. Ne istersen yap, diyince de oğlanı bıçakladım. Ne olacak bir aptal Türk eksilmekle kıyâmet mi kopar?» dedi.

*
* *

Genç Bulgar kızının burnuna barut kokuları gelmeğe başlamıştı. Tarladan ya da kahveden dönen ağabeyleri Rumeli'nin artık Türklerden arınacağı zamânın geldiğini söylüyorlar ve

çete baskınları ile samanlıkları, çiftlikleri yakıyor, eşraftan âyândan kimi buluyorlarsa öldürüyorlardı.

Cins ve mezhep gözetmeden, kapısına her gelene borç veren, kile kile anbarından buğday ve hayvanlara da arpadan samandan ne isterlerse gönderen, senet ve fâiz peşine düşmeyen bir **Hacı Murad Ağa** vardı ki civârın velinimetini olarak bilinirdi. Günün birinde onun da elleri bağlanarak meçhul bir semte götürüldüğü, arkadan da öldürüldüğü haberi gelince gerçekten de Rumeli'de Türk medeniyetinin yıkımının ve Türklüğün kıyımının yaklaştığı genç Bulgar kızı için âşıkâr olmuş bulunuyordu. Nitekim **Balkan Harbi** denen yüz kızartıcı fâcia ile altı asırlık Türk patronajı sona erecek ve Bulgar kavmi de Türk'ün âdil ve müsâvatçı efendiliğinden sıyrılıp patron değiştirirken **Moskof** zulmüne kurbanlık koyun gibi boyun vermeğe hazırlanıyordu.

*
* *

Genç Bulgar kızının Türk sınırını ne şartlarda aşmış olduğunu bir türlü öğrenememiştim. Yalnız hudud vilâyetindeki bir Türk konağında misâfir edildikten sonra, bu defâ İstanbul'a gönderilerek gene müteber bir Türk âilesinin yanında kalmış olduğu ve evlendirilmek istendiğinde de kızın: «**Ben ancak bir sarıklıya varmak isterim!**» diye direnmesi üzerine evin bekâr oğlu yerine Bâyezid Câmii müezzinlerinden **Remzi Efendi** ile evlendirildiğini biliyorduk. Bu yeni kurulmuş âilenin evi de bizimki gibi Şehzâde Başı'nda idi.

Evini, vazife ve mes'ûliyetlerini bırakıp sabah kahvesi niyeti ile komşu komşu gezenlere itibar etmiyen büyük annem, ancak işlerini tasarladıktan sonra, ve o da icâb ettiği ölçüyü aşmadan hısıminın akrabâsının, eşinin dostunun ziyâretine giderdi. Fakat genç Zehra Hanım'ın, mahallemize taşındıktan sonra, büyük annemin erken erken sokağa çıkmağa başladığına şâhid olmuştuk. Nereye mi gidiyordu? Zehra Hanım'ın yeni doğmuş bebeğini yıkamaya. «**Gençtir, tecrübesizdir, beceremez, ona hizmet, Hakk'a hizmettir**» der ve gün aşırı, bir sokak ötedeki evin yolunu tutardı. Mâmaafih, civardaki diğer komşuların ellerinin de bu genç kadının üstünden eksilmediğini gene büyük annemin müşâhedelerine dayanarak biliyordum.

Bebegi biraz büyüdükten sonra, sık sık bize gelen Zehra Hanım'ı annem de çok sevmiş. Ona ilâhiler öğretmiş, genç kadının ince ve yanık sesine udu ya da kanunu ile refâkat ederek odanın içini bir derûnî mâbede çevirir olmuşlardı.

*
* *

Şeriatin kutsî nizamnâmesi, genç Bulgar kızını İslâma dâvet etmiş idi.

Artık bu temiz yürekli kadının nefsânî engelleri aşması ve koşar adımlarla ileri atılması ilâhî kaderinin bir gereği idi.

Şeriat, dinin maddesi ise tasavvuf da rûhu idi.

Günün birinde Zehra Hanım'ın bir Rifâî evlâdı olduğunu duyduğumuzda hiç şaşmadık. Günâhı sevâbı çoktan öğrenmiş olan genç kadın şimdi tevhîd sırlarının kucığına atılarak bütün yaratılmışlarda Hakk'ı müşâhede etmek basamaklarında olgunluğa doğru neden yol alması?

İSLÂM'IN ESTETİK GÖRÜŞÜ*

Prof. Dr. Mehmet AYDIN

Kur'ân-ı Kerim'in ve dolayısıyla İslâm'ın **güzellik** dediğimiz şeye bakış açısı üzerinde durmak istiyorum. Bir san'at târihçisi, san'at tenkidçisi veyâ san'atkâr değilim. Bir **ilâhiyatçı** gözüyle san'at hâdisesine, «**güzellik nedir?**» sorusuna bakmaya çalışacağım.

İnsanın gerek kendi varlığına, gerek çevresindeki varlıklara çeşitli açılardan bakabilmesi sonucu ortaya çıkan farklı bakış tarzları söz konusudur. Bu bakış tarzlarını şöyle sınıflandırabiliriz :

- 1 — **İlmî bakış tarzı** (Pozitif bilimlere dayalı)
- 2 — **Pragmatik bakış tarzı** (Teknolojiye dayalı)
- 3 — **Ahlâkî bakış tarzı**
- 4 — **Bediî (estetik) bakış tarzı**
- 5 — **İmânî (dini) bakış tarzı**

Böyle bir tasniften maksat, bir şeye derinliğine nüfûz etmek ve öteki sâhalarla münâsebetini gözden kaçırmadan sonuç almak içindir. —Bu ilmi, pragmatik vs. türden bir sonuç olabilir.— Bu yüzden, her tasnif, bir yere kadar sun'idir, geçicidir. Sıraladığımız bu bakış tarzları son noktada bir araya gelmez, bir bütünlük arzetmezse; büyük yanlışlıkların ortaya çıkmasına sebep olabilir. Bu yanlışlıklar ise; bütün bu tecrübeleri bir tek varoluş şartı içinde yaşayan fert için; dolayısıyla

---

* Bu makâle 18.4.1986'da Kubbealtı'nda aynı adla verilen konferansın metnidir.

cemiyet için; cemiyetin mahsûlü olan kültür için ve «hayat» dediğimiz, son derece ciddi oynanması gereken bir oyunun sahnesi olan târîh için tehlikeli olabilir.

«Bedii (estetik) bakış tarzı»nın varlığı ve diğer bakış tarzlarıyla alâkası bizim çıkış noktamızı teşkil etmektedir.

Diğer beşerî tecrübelerde (bakış tarzlarında) olduğu gibi, estetik bakış tarzında da bir klâsik süje - obje ilişkisi söz konusudur. «Estetik objeler» dediğimiz birtakım objeler ve bu objelere gözü takılan, onlar üzerinde teemmül ve tefekkür eden insan vardır. İnsanlar bir şeyler duymakta ve onu çeşitli vâsıtalarla ifâde etmektedirler. İşte bu duyma estetik tecrübeyi, ifâde ise san'at eseri dediğimiz şeyi meydana getirmektedir.

Bu eser ya verilmiş (matbu'), yâhut da yapılmış (masnu') veyâ, bâzen, kısmen verilmiş. kısmen yapılmış olur. İfâdeye kavuşmuş estetik duygu bir yapı, bir şiir, bir mûsıkî parçası olabilir.

Târîhe baktığımızda verilmiş olanın, yapılmış olana kaynak olduğunu, fakat bunun yalnızca bir taklitten ibâret olmadığını görürüz. Topyekûn beşerî tecrübe içinde, estetik unsuru, ayrıca görmek her zaman kolay olmamakla birlikte, mümkündür. Zâten, san'atkârı, bir san'atkâr olarak var kılan da bu imkândır. Meselâ, estetik açı ile faydacı açı çok defâ birlikte bulunur. Topkapı Sarayı kullanılmak üzere yapılmış san'at eserleriyle doludur. Bakış açılarını ayrı ayrı da idrak edebiliriz. Sultan Ahmet veyâ Süleymâniye Câmilerine onların temsil ettiği hayat felsefesine yabancı olanlar da hayran kalabilmekte, taaccüb edebilmektedirler. Aynı binâlara bakan hassas bir müslüman dinî ve estetik tecrübeyi ayırtlamamış olarak birlikte yaşadığı halde, bir yabancı onların yalnızca güzelliklerine hayran olmaktır. Peygamberimizin «Akan suya ve yeşil çimene bakmaktan derin bir haz duyduğunu» hepimiz duymuşuzdur. Halbuki, bakılan su içilmez, yeşil çimense yenmezdi. Öyleyse estetik ve faydacı bakış tarzlarını birbirinden ayırabiliriz.

Estetik olanı yakalayabilmek, hem bir fitrat hem de bir eğitim meselesidir. Estetik olanı yakalamak için, öteki açıların, en azından daraltılması mecbûriyeti hâsıl olabilir. Meselâ; «Otel-lo»yu veyâ «Bir Adam Yaratmak»ı seyreden bir insan, eğer kendi âile dramını bu eserlerde görmek isterse, büyük bir ihtimalle eserlerin estetik boyutunu kaçıır. Ama bu, estetik açının

öteki açıları yok saymasını icâbettirmez. Gerçi aksini savunanlar da yok değildir. Felsefede, «Estetizm» diye adlandırılan fikir akımına mensub bazı kimseler bu gereklilik üzerinde ısrar etmişlerdir. Onlar ya iyi olanla güzel olanı aynileştirmek, ya estetik bağımsızlığı tâvîzsiz bir şekilde müdâfaa etmek, yâhut bütün değerlerin nihâi noktada estetik mânâ taşıdığına kâil olmak sûretiyle estetik açığı alabildiğince geniş tutmak cihe-tine gitmişlerdir.

Şüphesiz, bu görüşün karşısında olanlar sayıca çok daha fazladır. San'atta **sübjektifliğe** ağırlık veren çağdaş teorilerden farklı olarak İlk ve Ortaçağ filozoflarının çok büyük bir kısmı, estetik objeden yana ağırlıklarını koymuşlar ve bu objenin de dâhil olduğu **külli düzeni** esas alarak konuya yaklaşmışlardır. Meselâ, **Eflâtun** ve **Aristo**, bir yandan güzelliği, verilmiş ve yapılmış şeyler düzeninin **tenâsübünde** ve **âhenginde** aramış, bir yandan da san'atı cemiyet açısından sorguya çekmişlerdir. Özellikle Eflâtun, çağdaşı şâirlere, ahlâkî açığı esas alarak hücum etmiştir. O, «Devlet» ve «Kânunlar» adlı eserlerinde, san'atı, fonksiyonu açısından ele alır ve nihâi değerlendirmeyi de siyâset ve eğitim san'atıyla meşgul olanlara bırakır.

Fârâbi ve **İbn Rüşd** gibi, siyâset felsefesiyle doğrudan doğruya meşgul olanların da bu konuda tâkib ettikleri yol, Eflâtun'un yoluna oldukça yakındır. Onların örnek olarak verip tenkid ettikleri de daha çok **Câhiliye Dönemi** şiiiridir.

Eflâtun'un tutumu 19. yy.'da yeniden gündeme gelmiş ve bu tutum gerek **Saint Simon**, **Auguste Comte**, **Faurier**, **Proudhon** gibi **Fransız** aydınları, gerek **Tolstoy** gibi **Rus** aydınları tarafından müdâfaa edilmiştir. Bunların üzerinde durdukları temel konu, **san'atkarın içtimâî mesûliyetidir**. Tolstoy, «San'at Nedir?» adlı eserinde, «San'at en etkili haberleşme vâsıtasıdır. Dolayısıyla kendi başına buyruk clamaz... Form bir yana, ... etkileri açısından kötü san'at vardır, iyi san'at vardır...» demekte ve san'atı değerlendirmek için de dinî hakem kılmaktadır.

Öte yandan başta **Alman** romantiklerinin çoğu olmak üzere **İngiltere**'de **O. Wilde**, **Byron**, **D. H. Lawrence** gibi ünlü edip ve şâirleri «dine ve ahlâka rağmen san'at» görüşünde ısrar eder durumda görmekteyiz.

İslâm dünyasında bu iki görüşün her birini savunan insanlar çıkmıştır. «San'at san'at içindir» görüşünün temsilcileri ol-

dukça yeni sayılır. San'atı diğer bakış tarzlarıyla birlikte ele alıp değerlendirenlerin başında ise meselâ M. İkbâl gelir. Bizde M. Âkif ve son dönemlerde N. Fâzıl vardır. Bunlar, san'atta **formu muhtevânın hizmetine verme** husûsunda ısrarlıdır. Onların, İslâm'ın kuruluş dönemine kadar giden bir târihe sâhip olan bu tutumları, çıkış noktasını Kur'ân-ı Kerim'den almak tadır.

Bizâtihi kendisi bir san'at âbidesi olan Kur'ân'ın san'atın fonksiyonu açısından nasıl bir tavır ortaya koyduğuna temas etmek istiyorum: Bilindiği gibi Kur'ân'ın nâzıl olduğu toplumda en gelişmiş san'at türü şiirdi. Câhiliye dönemi şâirleri, Arap Edebiyatının, **formca en güzel örneklerini** vermişlerdir. Buna rağmen —çok dikkat çekicidir— Arapların bir kimseye şâir diye hitâbetmesi umûmiyetle pek iltifat sayılmazdı. Onların Kur'ân'ın şiiriyet yönü gerçekten çok hayret uyandıran Mekke dönemi âyetlerine karşı, «**bunlar sâdece şiirden ibârettir**» demelerinin sebebi de buydu. Kur'ân'ın açıkça ve tekrar tekrar reddettiği bu itham, kısmen de şâir denen kişinin içinde bulunduğu hâlet-i rûhiyeyle ilgiliydi. «**Şâir**» denince akla gelen ilk iki kelime «**kâhin**» ve «**mecnun**» idi. Bundan dolayıdır ki, Kur'ân Peygamber'in şâir olmadığını söylerken, O'nun kâhin ve mecnun olmadığını da hemen ilâve etmektedir. Kur'ân'da Şuarâ (Şâirler) adını taşıyan bir de sûre vardır. Bu sûre şu âyetlerle biter: «**Şâirlere gelince; onlara azgınlar uyar. Onların her vâdide şaşkın şaşkın dolaştıklarını ve yapmadıklarını yaptık dediklerini görmez misiniz? Ancak inanıp yararlı işler işleyenler ve Allah'ı çok çok ananlar ve haksızlığa uğradıklarında haklarını alanlar bunun dışındadırlar. Haksızlık edenler nasıl bir yıkılışla yıkılacaklarını yakında anlayacaklardır.**» (224-227).

Bir gün Peygamberimizin huzûrunda Câhiliye döneminin tanınmış şâiri İmrü'l-Kays'dan söz edildiğinde şöyle söylediği rivâyet edilir: «**O şâirlerin önderiydi, ama hem kendisini, hem kendisine uyanları ateşe sürükledi.**»

Yine Antara adlı bir şâirin;

«Günlerce, gecelerce meşakkatle bekledim,

Tâ ki, temiz bir lokma elime geçsin diye»

şeklindeki bir beyti okununca Peygamberimiz; «**Bu zâtı görmeyi o kadar arzu ederdim ki.**» buyurmuştur.

H. Peygamber'in bu tavrında; şâirlerin, eserlerinde ortaya koydukları form değil, onların kişilikleri ve san'atlarının fonksiyonları değerlendirilmiştir. İmrü'l-Kays, behîmi hislerin tatminini göklere çıkarıp, insanları bedbinliğe, meskenete, irâde zaafına sürüklemek istediği, yâhut bu minval üzere olan kendi husûsi hayâtını küllileştirme cihetine gittiği için yerilmiştir. **Antara** ise; bunun tam tersi bir hâlet-i rûhiye sergilediği ve telkin ettiği için Peygamberimizin övgüsüne muhâtap olmuştur. Peygamberimizin **Antara**'nın beyti karşısındaki tavrı, münevver müslüman şâirlerin prensibi hâline gelmiştir. Buna yüzlerce misâl verilebilir. Burada **M. İkbâl**'in görüşlerine temas etmek istiyorum :

M. İkbâl, özellikle, «**Benliğin Sırları**» (Esrâr-ı Hodi) adlı eserinde, başta **Hâfız** olmak üzere tanınmış İran şâirlerini, eserin 2. baskısında geri çekmek zorunda kalacak kadar, şiddetle tenkid etmiştir. **İkbâl**'e göre bu şâirler; «**Eflâtunu'n koyun felsefesini halk tabakasına indirmişler, bunu telkin etmişler, 'Cemâl'i 'Celâl'den koparmışlardır.**» Burada **Cemâl** estetik duyguyu, **Celâl** ise irâde kudretini dile getirmektedir. **İkbâl**'e göre; «**San'atkâr; bir kişi olarak ilâhî armağana sâhiptir. San'atkârın ilhâmı ifâdeye bürününce içtimâi bir hüviyet kazanır. İlham alıcının şahsiyeti cemiyet hayâtı için son derece önemlidir. Rûhî çöküntü içinde olan bir san'atkâr eğer hemcinslerini sarhoş etmeyi başarır; Cengiz'in ordularından çok daha fazla tehlikeli olabilir.**» O şöyle der :

«**Müzik, şiir, siyâset, din ve san'at
Benliği korurlarsa olurlar bizzat hayat**»

İkbâl san'atta «**Muhammed'in irâdesini, İbrâhim'in zekâsını, Mûsâ'nın asâsını ve İsâ'nın nefesini**» görmek istemektedir.

Şekli ve mâhiyeti ne olursa olsun, dinlerin hemen hepsinde dinî inanç, ahlâk ve san'at berâber yürümüştür. Bu üç faktörden bâzan birinin bâzan ötekinin ağır bastığı da görülmüştür. Acaba İslâm'da durum nasıldır?

Şüphesiz bu soruya cevap olarak ciltler dolusu kitap yazmak gerekir. İslâm felsefesinde, Kelâm'da, Tasavvuf'ta, san'atla ilgili fikirleri, yorumları ilmi açıdan henüz etüd etmiş değiliz. Bu târihi çalışma yapılmadan söyleyeceklerimizin çoğu gelişigüzel yapılmış bir takım seçmelere dayanmaktan öteye geçemeyecektir.

İslâm fikir târihinde san'at faâliyetinin, **formunu da, muhtevâsını da** büyük ölçüde belirleyen **Kur'ân-ı Kerim**'dir. İslâm âleminde san'at gayreti iki istikâmette yol almıştır. Birincisi; tasavvuf sâhasında gördüğümüz, **Mutlak Cemal sâhibi varlık** fikrinden yola çıkarak âlemde görülen güzellikleri açıklamaya çalışan gayret ve fikirler, ikincisi ise; felsefi ve kelâmî yazılarda gördüğümüz, âlemdeki güzelliklerden mutlak güzelliğe yâni **cemillerden Cemâl'e** gitmeye çalışan gayret ve fikirlerdir. Mevzûumuzun ağırlık noktasını bu ikinci faâliyet teşkil etmektedir.

*
* *

Bilindiği gibi İslâm Filozofları ve Kelâmcıları, Allah'ın varlığına olan inancımızı fikrî bakımdan temellendirmek için **delil** veyâ **isbat** adını verdikleri birtakım istidlâl şekilleri geliştirmişlerdir. Bu delillerin mantıkî formu değilse de hemen hepsinin temel fikri Kur'ân'dan alınmıştır. Kur'ân'a dayanılarak mantıkî bir şekil kazandırılan en önemli delillerden biri de «**Gâye ve Nizam Delili**»dir. Adından da anlaşılacağı üzere bu delil, âlemde şahid olunan nizam ve gâyeden yola çıkarak Allah'ın varlığı inancını temellendirmek istemektedir. Bu delilin «**Hudus**» ve «**İmkân**» gibi öteki delillerden farkı, insan hayatında önemli olan ve dinî tecrübeyi çok yakından alâkadar eden, **ahlâkî** ve **estetik** tecrübelerle önem vermesidir. İnsan; çevresinde olup biten ve bir kısmı da ürkütücü ve korkutucu olan tabii hâdiselere ve tabiat varlıklarına bakınca, her şeye rağmen orada bir nizam görmektedir. Bilim için son derece önemli olan anlaşılabilirlik (= **ma'kûliyet**) özelliği de, ahlâkî yatkınlığın gelişme imkânı da bedîi duygunun hiç değilse ilk merhalelerindeki tatmin de bu nizam sâyesinde mümkün olmaktadır. Eğer Allah, «**a k ı l d ü z e n i m i z**» ile «**â l e m d ü z e n i**» arasına bir uygunluk koymamış olsaydı, insan teorik bilgi elde etme imkânından **tamâmen mahrum kalırdı**. Bu uygunluğun mevcûdiyeti, bir Yaradan'ın varolduğuna dâir en önemli delillerden biri sayılır. Yine, içindeki her türlü tabii ve beşerî kötülüğe rağmen, eğer âlemin yapısı ahlâkî yatkınlığımızın gelişmesine her noktada karşı çıksaydı; kuralları, kânunları, prensipleri olan ve medeniyetin varoluşunun yegâne teminatı olan **Ahlâk müessesesinin** kurulması mümkün olmazdı. **Bilgiyi**

ve Ahlâkî mümkün kılan bu yapı bilgidir ve ahlâktan da daha evvel estetik duyguyu uyandırmaktadır. Tabiata çıplak gözle bakan bir insan, orada, meselâ; ahlâkî duygunun gelişmesini sağlayan bir düzene şahit olmadan çok önce, estetik yapıya şahit olur. Bundan dolayı olmalıdır ki; Alman filozofu Kant, «En büyük ahlâkî duygu olan şükür duygusunun gerisinde güzelliğin temâşası yatmaktadır» der.

Kur'an'da, beşerî tecrübenin temel unsurları olan ilmi, ahlâkî ve bedîî tecrübelerin birlikte kullanıldığını ve bunların iman tecrübesiyle taçlandırılmasının taleb edildiğini görmekteyiz. Bu husûsu açıklamaya girişmeden önce, Kur'an'ın güzellik mevzûundaki tavrına bir göz atmamız faydalı olur.

*
* *

Kur'an'ı, dikkatle ve tarafsızca inceleme imkânı bulamayan bir kısım Batılı ilim adamları, bu ilâhî kitabın, güzellik konusunu pek dikkate amadığını söylemişlerdir. Meselâ Farnell bunlardan biridir. Halbuki durum bu kanaatin tam tersinedir. Tevrat ve İncil'e nazaran Kur'an'ın güzellik ve çirkinlik mevzûuna bakışı son derece açık ve detaylıdır. «Yeni Ahid»in güzelliğe pek iltifat etmemesi yüzünden ilk devir Hristiyanlarının çoğu, güzellik mevzûunun işlenmesinin, iman nokta-i nazarından faydalı olup olmayacağı husûsunda ciddi şüpheler uyandırmışlardır. Meselâ Aziz Augustine'e göre Yohanna İncili, kâinatı sevmemizi yasaklar ve bedeni hazlara ise hiç izin vermez. Augustine'in bizzat kendisi, güzelliği hemen dâimâ cinsilik mevzûu içinde düşündüğü için, üzerinde durulması gereken bir mevzû gibi görmediğini açıkça ifâde eder. Klâsik Hristiyanlık «Âlem» deyince, genellikle «atılmışlığı», «kovulmuşluğu», «günâhı», «Göz Yaşı Vâdisi'ni» hatırlar. Bu tavır bütün Ortaçağ boyunca devam etmiştir. Burada sâdece tabiata bakışı dikkate alıyoruz. Masnu' - san'at kısmı bunun dışında.

Halbuki, bizde Gazâlî hiç de St. Augustine gibi düşünmez. O şöyle der: «Güzel olan herşey mahbub (sevilen)'dur. Güzelliğin idrâki bizâtihi haz verir. Yâni güzellik bizâtihi kıymettir. O kendi başına iyidir ve kendisi için istenir... Zannetme ki, güzel bir sûreti sevmek sâdece kazâ-i şehvet aşkınadır. Güzelliğin idrâki ayrı, kazâ-i şehvet ise ayrı bir şeydir.» Gazâlî'nin bu ayırımına tasavvufî eserlerde oldukça sık rastlamaktayız.

Kur'ân-ı Kerim'de güzelliği ve çirkinliği anlatan çeşitli kelimeler vardır. **Cemâl**, **zînet**, **hüsn**, **tayyib** v.s. güzelliği anlatmak için kullanılır. **Ferah** ve **Sürûr** gibi kelimeler ise estetik duyguyu dile getirir. **Kubh**, **habis**, **sû'**, **bi's**, **necs** ve benzeri kelimeler çirkinlikleri anlatmak için kullanılır. **İkrah** ise sürûrun zıddı olan bir duyguyu dile getirir. **Taaccüb** kelimesi daha çok güzellik karşısında duyulan hayret duygusunu anlatır. Fakat aynı kelimenin, bir iki yerde de olsa, kötülük karşısında duyulan his için de kullanıldığı vâkidir. Bâzen güzellik ve çirkinliğin bir tek âyetle dile getirildiğini görmekteyiz. Meselâ, mânevî güzelliği ve çirkinliği anlatan şu âyet dikkat çekicidir: «Allah size imânı sevdirdi ve onu sizin kalplerinizde güzel kıldı. Küfrü, fıskı ve isyânı ise size çirkin, ikrah edilen olarak gösterdi.» (Hucûrat: 7).

Her ne kadar; ilk bakışta, «**zînet**», «**hüsn**», «**cemâl**» gibi kelimelerin daha çok tabii varlıkların güzelliğine, «**Tayyib**» vb. kelimelerin ise mânevî ve ahlâkî güzelliğe işaret ettiği görülürse de; aslında bu terimler arasına kalın bir ayırım duvarı koymak doğru değildir. Bâzen aynı kelime hem maddî şeylerin, hem de mânevî ve ahlâkî şeylerin güzelliğini anlatmak için kullanılmıştır. Özellikle «**Hüsn**» kelimesi hem ahlâkî hem de estetik güzelliği anlatırken kullanılır.

Kur'ân'a göre her şeyin yaratılışını Allah en güzel kılmıştır. Bu bize :

«Mevlâ görelim neyler,
Neylerse güzel eyler»

in de kaynağını vermektedir. Kur'ân tabii varlıkların güzelliklerinden bahseder. Meselâ; yıldızlarla donatılmış **semâ'nın** güzelliğini bir çok âyette görmekteyiz. «Biz dünyâ semâsını yıldızlarla süsledik», «Semâlarda burçlar yarattık ve bakanlar için onları güzel kıldık.»

Bu ve benzeri daha birçok âyette estetik tecrübenin ön plânda tutulduğundan şüphe yoktur. Gerçi gökyüzünde olup bitenler, yıldızların mevcûdiyeti, hareketleri vs. aynı zamanda insanın ilmi tecrübesinin konusu olmaktadır. Bu âyetlerin İslâm dünyâsında büyük bir hızla gelişen astronomi çalışmalarıyla yakından alakalı olduğunu biliyoruz. Meselâ **Birûnî'nin** ve onun gibi birinci sırada yer alan âlimlerimizin yazdıkları eserlere,

özellikle de eserlerin giriş kısımlarına bir göz atmak, bu hükümümüzün doğruluğunu ortaya koymak için kâfidir. Yine gökyüzünde olup-bitenlerin âlem için ne gibi faydalar sağladığı da İslâm âlimlerinin gözünden kaçmış değildir. Nitekim **Gazâli**, Allah'ın varlığıyla ilgili delillerden biri olan «**Hikmet Delili**»-nden söz ederken çevremizde gördüğümüz varlıkların çoğunda hikmet ve inâyeti, özellikle onların insanlara sağladıkları faydaları açıkça gördüğümüzü söyledikten sonra şunu ilâve ediyor: «**Yıldızlar ve gökyüzündeki öteki varlıklarda da hikmetler ve faydalar vardır. Ama biz bunların hepsini bilecek durumda değiliz.**»

Bu ifâdelere rağmen Gazâli de, yukarıya aldığımız âyetlerin ilk plânda insandaki hayret ve taaccüb hissini uyandırdığına ve bu yolla insanı inanca götürdüğüne dikkatimizi çekmektedir. Kur'an'ın özellikle üzerinde durduğu bir başka konu da insanın sâhip olduğu güzelliştir. «**Biz insanı en güzel kıvamda (Ahsen-i Takvim) yarattık**», «**Allah sizi şekillendirdi ve şekillerinizi de güzel kıldı.**» Ahzab Sûresi'nin 52. âyetinde hanım güzelliği karşısında takınılan beşerî tavra işâret edilerek, Hz. Peygamber'e atfen; «**Bundan sonra artık başka kadınlar ile evlenmek, bunları başka eşlerle değiştirmek helâl değildir. İstersen onların güzelliği seni taaccübe sürüklesin, çok hoşuna gitsin**» buyrulur. Kur'an'ın insan güzelliğini tasvir etmedeki güçlü yanını daha iyi görebilmek için cennet ehli ve hûrilerle ilgili âyetlere bakmak icâbeder. Bu âyetlerin çoğunda hem fiziki, hem de ahlâkî güzellikler bir arada yeralır. Meselâ; bakışları sâdece eşlerine çevrilmiş, saklı inciler gibi iri gözlü hûrilerden bahsediliyor, ve insan bu tasvirlerle cennete girmeden çok önce de sürûr duyabilir.

Kur'an-ı Kerim'de hayvanların fayda ve güzellikleriyle ilgili âyetler de vardır: «**Binmeniz için ve zînet olarak atları, katarları ve merkepleri yarattı.**» Hz. Mûsâ'nın kavmiyle ilgili kıssada bir buzağının veya bir sığırın zikredildiğini hepimiz biliriz. Âyet şöyledir: «**Rengi parlak sarı bir sığırdır ki; bakanlara sürûr verir.**» Ayrıca hayvanların faydalarından bahseden Kur'an, onların bir sevinç kaynağı olduğuna da işâret eder: «**Allah hayvanlar yarattı. Onlarda sizin için ısınmanızı sağlayan şeyler ve daha bir çok yararlar vardır. Akşamları mer'adan getirdiğiniz ve sabahları mer'aya götürdüğünüz zaman, onlarda sizin**

için bir güzellik vardır.» (Nahl : 6). Bütün bunlardan ayrı olarak Kur'an-ı Kerim, «rüzgârın sürüklediği, bulutlardan inen suyun, ölü topraktan fışkıran bitkilerin ve sarmaş - dolaş olmuş bahçelerin...» güzelliklerinden sıkça bahseder. Hattâ Hz. Mer-yem'den bahsederken; «O'nu bir nebâten hasenen (güzel bir fi-dan) olarak yetiştirdik» der. Bu tâbir Türkçemizde de fizikî gü-zelliği anlatmak maksadıyla son derece müeddeb bir ifâde ola-rak yerini almıştır.

Bu tasvirlerle Cennet'in fizikî diyebileceğimiz yanı ile ilgili tasvirleri de eklersek; Kur'an'ın, insanın tecrübe dünyâsına sun-duğu estetik tabloyu daha bir tamlık içinde kavrama imkânına sâhip oluruz. Meselâ; yeşil yastıklara ve hârikulâde güzel iş-lemeli döşeklere yaslanmış mü'minlerin hâline işâret edilir. «Uzayıp giden serin gölgelere, lif lif örülmüş bahçelere, şırl şı-rıl akıp giden nehirlerle» v.s. işâret edilir. Bunlar insanı estetik bir huşû içinde bırakır.

Kur'an'da sâdece tabii varlıkların güzellikleri ile ilgili de-ğil, insan emeğinin neticesi olarak ortaya konmuş şeylerin gü-zellikleriyle ilgili tasvirler de çokça yer almaktadır. Bu tasvir-lerin bir kısmı dünyâ hayâtında kullanılan eşyanın güzelliğini, bir kısmı ise; Cennet hayâtında kullanılanların güzelliğini di-le getirir. Kur'an, aşırılığa kaçmamak şartıyla güzel şeylerin kullanılmasını ister : «Ey Âdemoğulları, her mescide gittiğinizde güzel şeylerinizi alarak gidiniz. Allah'ın kulları için yarattığı zinetleri haram kılan kimdir?» Cennete gireceklerin giyim - ku-şamından bahseden bir âyet : «Allah inanan ve iyi şeyler iş-leyenleri altlarında ırmaklar akan cennetlere sokar. Orada al-tın bilezikler takınırlar. Oysa giydikleri ipektir.» (Hacc : 23)¹

Kur'an'da mânevi ve ahlâkî güzelliklerin de ele alındığına yukarıda temas etmiştik. Kur'an yapıp ettiklerimizi ahlâkî ve estetik açıdan değerlendirirken, hüsn, zînet, cemil v.s. gibi te-rimlerin hemen hepsini kullanır. Eski toplulukların kötülükleri anlatılırken, «Şeytan onlara yaptıklarını süslü gösterdi.» (Zey-

1 Genellikle Kur'an-ı Kerim'in Cennet ve Cehennem ile ilgili tasvirleri üzerinde duran bâzı müsteşrikler, bunu Kur'an'ın nâzil olduğu coğrafi böl-genin iklimine, hayat şartlarına bağlayıp, tipik «Arap zevki» diyorlar. Al-tında bir kötü niyet yoksa, bu iddialarda hakikat payı vardır. Sebeb-i nüzûl bir olayla ilgilidir. Ama o olayın arkasında bir evrensellik vardır. Dolayısı-yı-la, tasvirlerin kültürel olmasında rahatsız olunacak bir yan yoktur.

yene), yine bir başka âyette; «Âhirete inanmayanların işlerini kendilerine süslü gösterdi.» buyrulur. Ayrıca, «güzellikte ayrılma»tan söz edilir. Hz. Peygamber'e «...Müşriklerden ayrılırken; güzel bir ayrılıkla ayrıl...» denir.

Güzel sabır'dan (Sabrun - Cemil), güzel ecir'den, güzel vad'den, güzel karz'dan, güzel metâ'dan, güzel ve temiz hayat'tan (Hayât-ı Tayyibe) ve daha birçok güzelliklerden bahseder. Bunlar ahlâki ve mânevi güzelliklerdir.

Yukarıda zikredilen âyetlere dayanarak, felsefede olduğu mânâda bir estetik teori çıkaracak değiliz. Fakat şu kadarını söyleyebiliriz: Güzellik varlıklara âit özelliklerdir. Varlıklar dünyasında, «şeyler» dünyasındadır. Güzel olan şeylerin bir kısmı insana verilmiştir. Bir kısmı ise onun tarafından icâd edilmiştir, edilmektedir. Güzellik, insanın onu idrak etmesinden müstakil olarak vardır. Gökyüzü, henüz onun güzelliğini idrak eden insan yaratılmadan, var kılınmadan önce yıldızlarla donatılmıştı. Nitekim, «Biz onları yıldızlarla donattık, süsledik.» derken, fiilin kelâmi açıdan, insanın varoluşuyla ilgili olmadığı açıktır. İnsan, yıldızlarla donatılmış semâya bakmakta, güzelliğini idrak etmekte bir taaccüb, ferah ve sürûr duygusu içinde bedii bir tecrübeyi yaşamaktadır. Bu tecrübenin, insanın bilen bir varlık oluşuyla da ilgisi vardır. Felsefî tâbirle söylersek; estetik tecrübe **cognitif** (bilgi verme) yanı olan bir tecrübedir. Estetik tecrübe geçiren insan, bir varlığın özelliğini öğrenmekte, bilgisine o bilgiyi de katmaktadır. **Gazâlî'nin İhyâ'sında** uyguladığı bir açıklama metoduna dayanarak söyleyecek olursak; «**tamlık arzeden bir estetik tecrübeye ilim vardır, hâl vardır, ef'âl vardır**». Yâni önce güzellik idrak edilmektedir. —Bu, işin **cognitif** yanı.— Bu idrak bir hâlet-i rûhiye doğurmaktadır. —Bu, psikolojik yanı.— Daha sonra bu hâl bizim fiillerimize yansımaktadır.

Öyle görünüyor ki; bedii idrak insana ferah ve sürûr vermenin yanı sıra bir de **taaccüb** duygusu uyandırıyor. Her üç kelime de Kur'ân'da sık sık geçmektedir. Bu sonuncusu, sıradan bir sevinç ve haz duymaktan ziyâde, **derin bir tecrübeye** işaret ediyor olsa gerektir. **Taaccüb**, çeşitli çekim formlarında Kur'ân'da 30 civarında geçmektedir. Bir kısmı Peygamber'in uyarıcı olarak gönderilmesi karşısında bâzı Arapların duydukları şaşkınlıkla, bir kısmı Kur'ân'ın «**değer biçme**» tutumu kar-

şısında gösterilen tepkiyle, yine bir kısmı, Arapların; «ölümden sonra dirilme» inancı karşısında gösterdikleri tutumla ilgilidir. Bütün bunlar alışılmamış durumlar, açıklanması kolay olmayan şeyler karşısında gösterilen psikolojik bir hâle işaret etmektedir. Taaccüb kelimesi Hüsn kelimesiyle birlikte yalnızca bir defâ «Onların güzellikleri seni taaccübe sürüklese de...» âyetinde geçiyor.

Kur'an dikkatleri —güzellik de dâhil olmak üzere— âlemin yapısına çekerken, insanların tefekkür etmelerini, teemmül etmelerini istemektedir. Bu demektir ki; güzelliğin yâhut nizam ve gâyenin idrak edilmesi sonucunda insanda oluşabilecek pasif bir kendinden geçme hâli önlenmeye çalışılmıştır. Şüphesiz güzelliğin idrâki bizâtihi değerlidir. Ama bu, onun insanı başka tecrübelerle iletmede de önemli bir rol oynayabileceği gerçeğini engellemez. Eğer engelleseydi; âlemin güzelliğini görüp de: «Rabbimiz, sen bütün bunları boş ve mânâsız olarak yaratmadın» diyen mü'min'in, estetik tecrübe çerçevesi içinde sıkışıp kalması icâb ederdi. Mü'min önce bakıp âlemdaki nizâmı, gâyeyi ve güzelliği görüyor: «Bunları boş olarak yaratmadın» diyor. Artık bu, bir estetik hüküm değildir.

Bana öyle geliyor ki; taaccüb ve acceb kelimesi; mest olup kendinden geçme hâlinden ziyâde dinamik bir ruh hâline işaret ediyor. Burada söz konusu olan bedîi tecrübeye belli ölçüde bir huzursuzluk vardır. Bu hayret ve huzursuzluk yeni teemmül ve tefekkürlere kapı açmaktadır. Derin estetik tecrübe, başka tecrübelerle maya olabilir, yâhut onlarla kaynaşıp bütünleşebilir. Meselâ; estetik tecrübe ile ahlâkî tecrübenin birleşip bütünleşmesi, insan hayâtında nâdiren görülen şeylerden değildir. Hattâ belli bir yere kadar diyebiliriz ki; İslâm'da estetik güzellikle ahlâkî güzellik aynileştirilmiştir. Bir fiile hem iyi, hem güzel diyebilirsiniz ve ikisi aşağı yukarı aynı anlama gelir.

Müslüman âlimler özellikle ahlâk eğitiminde şiire başvurmuşlardır. Bu öğretimin, eğitimin, özellikle ahlâkî terbiyenin san'atla berâber yürümesi gerektiğine işaret etmektedir. İlmi araştırma ve sonuçlara dayanılarak ifâde edilen ve bizde «imkân» deliline tekâbül eden kozmolojik delil, insanı bir sebep fikrine; hattâ bâzen aktif bir sebep anlayışına değil de âleme başlangıçta düzen veren, onun için bir takım kânunlar vaz'eden ve bir daha da onun faâliyetine müdâhale etmeyen bir ilk sebep

fikrine, felsefî tâbiriyle **Deizme** ulaştırır. Buna rağmen insanın ilmi tecrübesinin bir de estetik vecheye sâhip olduğunu söyleyebiliriz. Bu veche ilmi çalışmanın tabii bir sonucu olmaktan ziyâde bir yan tesbittir. Bu bakımdan âlemdaki hâdiseleri açıklamak için faâliyete koyulan bir çok ilim adamının eserlerinde estetik yapıya veyâ duyguya sık sık işâret edilmektedir. Mese-lâ; meşhur fizikçi **Einstein**, **fizik dünyâsı**'nın kânunlarından sözderken sık sık onların **güzel**, **zarif** ve **rasyonel** olduklarını ve **teorik fizik** çalışmalarında **estetik** duygunun büyük ölçüde yol gösterici olduğunu söyler. **Eddington**, **Planc**, **J. Jeans** ve daha bir çokları aynı kanaattedirler. Yâni estetik duygu, ilmi çalışmayı teşvik ediyor ve ilmi çalışma kendi sâhasında büyük bir estetik duygu ortaya çıkarıyor... Klâsik hristiyan ilâhiyat kitaplarında **makro** seviyede güzelliklerden bahsedilirken, yeni araştırmalarda **mikro** seviyede güzellikler söz konusu ediliyor. Birgün **molekül** yapısındaki **mûsikîyi** dinleme imkânına sâhip olacağımız söyleniyor. **Darwin** bile; «**Zihnim âdetâ bir makinaya benzedi**. Eğer hayâtımı yeniden yaşamak durumunda olsaydım, hiç değilse haftada bir kere şiir okumayı, müzik dinlemeyi âdet hâline getirirdim. Bu zevklerden mahrum olmak mutluluğu kaybettireceği gibi zihne de zarar verebilir. Hattâ tabiatımızın ahlâkî dokusunu zayıflatmak sûretiyle ahlâkî karakterimize zarar vermesi ihtimâli çok daha kuvvetlidir.»² diyor.

İslâm dünyâsında ilim ve fikir adamları âlemin güzelliği ve bunun dinî hayatla münâsebeti üzerinde önemle durmuşlardır. Misâl olarak **Gazâlî**'nin görüşlerine temas etmekle yetineceğim :

Gazâlî, iyilikleri (**hayrât**) üçe ayırıyor : **Yararlı**, **Leziz** ve **Güzel** (cemil). Bedenî faziletlerden bahsederken de **sıhhat**, **kuvvet** ve **uzun ömrü** sayıp, **güzelliği** de kaydediyor. Meselâ; «**İhyâ**»nın «**Tefekkür**» kitabında; Allah'ın bir damla sudan insan gibi bir san'at eserini nasıl vücûda getirdiğini büyük bir heyecan ve vecd içinde anlatıyor. Öyle ki; 8 - 10 satırlık kısa bir paragrafta, insanın dış görünüşünü anlatırken yaklaşık olarak 10 defa **Ahsene** (güzel kıldı) ve **Zeyyene** (süsledi) kelimelerini kullanıyor. Aynı yerde **nizam**, **tertîp**, **tahkim** gibi kelimeler de sık sık kullanılmaktadır ki; bunlar da dolaylı olarak estetikle ilgi-

2 Darwin, Hayâtı ve Mektupları, 1891 - Cilt I, Sh. : 81 - 82.

lidir. Çünkü İslâm, güzelliği, dâimâ nizamda ve kesretin vahdete erişmesinde görmüştür. Bu yüzden, Kur'ân nokta-i nazarından bakıldığında; konuşmanın başında belirtilen farklı bakış tarzlarının nihâi noktada beşerî tecrübeye birleşmesi gerekiyor. Yâni Kesret'den, tekrar beşerî tecrübeye bir Tevhid'in ortaya çıkması gerekiyor ki; ilim, pratik - pragmatik neticeler ve hattâ ahlâk zararlı olmasın.

Gazâlî'nin çok sık kullandığı «zeyyene» ve «ahsene» gibi kelimeler, Allah'ın yaratma fiilinin dâimâ estetik bir özellik, bir gâye ve nizam içinde cereyan ettiğini ifâde eder ki, İslâm Teodisesinin temelinde bu fikir yatar.³ Bu, kötülük probleminin izâhı neticesinde ortaya çıkmıştır. İslâm mütefekkir ve âlimlerinin k ö t ü m s e r olmayışları büyük çapta, onların ulûhiyet fikrin-den gelir.

Gazâlî, âlemdaki güzelliği görüp de bu güzelliği Yaradanın var olduğunu inkâr etmenin en büyük aptallık olacağına inanır. «İnsan, san'atı görüp, büyük san'atkârı tanıma özelliğiyle hayvanlardan ayrılır. Yerin ve göklerin melekûtuna, kendi öz varlığına (enfüs), dış dünyâya (âfâk) ve orada görülen hayret uyandırıcı şeylere bakmak sûretiyle Allah'ı bilmesi (marifetullah) insana has bir özelliktir...» der. Gazâlî şöyle devam eder: «...Gerek yer ve göklerde ,gerek hayvanlar ve bitkiler dünyâsında Allah'ın yarattığı hayret uyandırıcı güzellikleri inceleyerek bu acâib işin ve muhkem düzenin müdebbir bir yaratıcı, bir hüküm verici, takdir edici bir fâilden müstağni kalamayacağını; akıldan birazcık nasibini almış olan bir kimse bile idrak eder. Bu bakımdan yerin ve göklerin yaratıcısı hakkında kim şüphe edebilir.»⁴

Gazâlî; «her kim güzelce örülmüş ve işlenmiş bir kumaş parçasına, bakar ve bu örgünün her türlü kudretten mahrum ölü bir zâtın eseri olduğuna hükmederse o kimse gâfildir, aptaldır, câhildir...» diyor. Bu kumaş örneği (insan elinin ürünü olan şeyler) vb. Batılıların aksine, bizde çok kullanılan örneklerdir.

3 «Mevlâ görelim neyler,
Neylerse güzel eyler»

fikrinin, felsefedeki adı «Teodise»dir. (Bu âlem, varolması mümkün olan âlemler arasında en iyi âlemdir).

4 İhyâ, C. I, s. 144; Mısır baskısı.

Özellikle kumaş örneği Eşâ'ri'nin «Kitâbü'l-Lümâ», Cüveynî'nin «İrşad» adlı eserleri başta olmak üzere pek çok eserde kullanılmıştır.

«Bir duvarda güzel bir harf veyâ güzel bir nakış görüp onu takdir eden ve san'atkârın onu nasıl yaptığına hayret eden insan; gerek kendi varlığında gerek başka varlıklarda hayret uyandırıcı eserleri görünce onların sanî'i ve musavviri hakkında nasıl oluyor da düşünemiyor...» diyen Gazâlî, dikkat edilirse burada Kur'an'ın metodunu tâkip ediyor. Mantikî forma sâhip bir delil formüle etme yerine insanı düşünmeye sevkeden örnekler veriyor, analogiler kuruyor. Gazâlî'nin gâye ve nizam fikrinden hareketle san'at eserleri üzerinde ısrarla durarak, âlemden Allah'ın varlığına gitmeye çalışmasında, tasavvufi yatkınlığının da rolü büyük olsa gerek.

Gazâlî'ye göre güzelliğin idrâki farklı derecelerde de olsa herkeste vardır. Halbuki hikmeti idrak, biraz ilim ve irfânı gerektiriyor. Bu yüzden, estetik unsurların ağır bastığı bir gâye ve nizam delili formüle ediyor. Batı'daki «teleolojik delil» de (20. yüzyılda Tenant'a gelinceye kadar) bu durum hemen hiç yoktur. Tenant, Felsefî Kelâm (Philosophical Theology) adlı eserinde (teleolojik) gâye ve nizam delilini yeniden ele alırken estetik unsurları bol bol kullanır. Ama Gazâlî'nin, gâye ve nizam delilini formüle ederken estetik unsurları kullanması ve bu görüşlerini Kur'an-ı Kerim'deki estetik ve güzellikle ilgili âyetlerle teyid etmesi dikkate şâyandır.

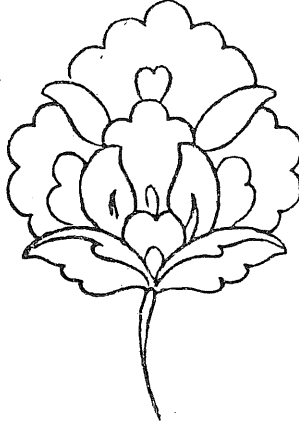
Bu konu; İslâm'ın, san'at anlayışı kadar, ilâhiyâtı için de son derece önemlidir. Kur'an'da Hz. İbrâhim'in Rabbini arayışını konu edinen meşhur âyetlerden birinde Hz. İbrâhim'in «Ben ufûl edenleri sevmem» (Lâ uhibbu'l-Âfilin) demesi çok dikkat çekicidir. Ufûl kelimesi «hudûs ve imkân» delilinin ortaya konmasında çok önemli rol oynamış ve üzerinde çok durulmuştur. Ancak, Uhibbu kelimesi üzerinde fazla durulmamıştır. Hz. İbrâhim yalnızca ufûl etmeyen, yâni sonsuz olan bir varlık aramıyor; sevilen, sevgiye lâyık olan, kendisine sevgiyle ibâdet edilen bir varlık arıyor. Dolayısıyla sevgi İslâmın ulûhiyyet anlayışı içinde mündemiçtir. Nitekim yukarıda verdiğimiz bir âyet meâlinde «İmânı size sevdirdik...» buyrulur. İnanmak zâten başlı başına bir estetik konu, bir estetik hayat tarzıdır. Yine Kur'an-ı Kerim; «İman edenlerin Allah'ı sevmede de en ileri

derecede olacaklarını» söylüyor. Dolayısıyla iman ile sevgi arasında son derece yakın ve kopmaz bir bağ kurulmuştur.

Bu durum, Allah'ın Cemâl sıfatını ön plâna çıkarıp, Celâl sıfatını ihmâl etmek mânâsına gelmez. İslâm'ın ulûhiyet anlayışı; —odak noktasında sevgi ve muhabbet bulunmakla berâber— Cemâl ve Celâl fikirlerinin bir terkibidir. Tasavvufumuz ağırlıklı olarak «Cemâl»i, Kelâmımız ağırlıklı olarak «Celâl»i gündemde tutmuştur. Gönül arzû ederdi ki, kültürde Cemâl - Celâl sentezi daha önce kurulmuş olsun...

Yüce Mevlâ, hepimize Kemâl, Cemâl ve Celâl içinde gelip - geçen bir hayat nasibetsin...

TÜRKİYE'DE SANAYİİ TEŞVİK TEDBİRLERİ*

Prof. Dr. Turan YAZGAN

Efendim hayırlı akşamlar!

Bir devletin şüphesiz bir çok vazifesi vardır. Vazifelerinden biri de vatandaşlarının ihtiyaçlarını karşılayabilmelerinin gerekli kıldığı müesseseleri kurmak veyâ kurdurmak olduğu şüphesizdir. İhtiyaçların karşılanması için ise yeterli arz (Üretim - ihrâcat - ithâlât) gereklidir.

Yeterli arzın ana unsuru üretimdir. Çünkü ithâlât da üretimle ödenecektir. Borç karşılığı yapılan ithâlât dahi eninde sonunda üretimle ödenecektir. Bu mânâda üretilen tüketileceğine göre, tüketim refâhın göstergesi olduğundan, müreffeh bir ülke meydana getirmenin yolu üretimden geçecektir.

Üretim belli başlı iki ana unsura dayanır :

1 — Sermâye

2 — İnsan unsuru

Sermâye; makina, teçhizat ve hammadde demektir. Bunlar sanayiın vazgeçilmez girdileridir. Yeterli üretimi sağlayabilmek için kâfi derecede makina ve teçhizat kapasitesine ulaşmak ve bu kapasitenin kullanacağı hammaddeye dâimâ sâhip olmak gerekmektedir.

Burada hammaddeyi ikiye ayırabiliriz : Birincisi üretimi bol, yeteri kadar elde edilebilen, temini her zaman mümkün

---

* Bu makâle, 4.3.1980 de Kubbealtı'nda : «Türkiye'de Sanayiın Teşviki» adıyla verilen konferansın bir özetidir.

hammadde; ki bu, sanayiın gelişmesi bakımından engel teşkil etmeyen hammaddedir. İkinci grup ise «**Kritik hammadde**» dediğimiz kısımlardır. İşte bu noktada dünyâ kurulduğundan beri insanoğlunun birbiriyle mücâdelesinin esâsı yatar. Çok iddiâlı olmasın ama, milletler ve devletler eğer târihin bilinen en eski devirlerinden bu yana birbirleriyle savaşıyorlarsa, bunun sebebi büyük ölçüde kritik hammaddedir.

Bilindiği gibi, sanayiın kullanacağı hammaddelerin yeryüzüne dağılışı eşit değildir. Türkiye'de olan Rusya'da, Azerbaycan'da olan Türkiye'de, Afrika'da olan Rusya'da bulunmayabilir. Dolayısıyla milletler bu maddeleri normal yollardan elde edemeyince savaş kaçınılmaz hâle gelir. Sıcak veyâ soğuk harblerin büyük kısmında kritik hammadde unsurunu görmek mümkündür. Meselâ Rusya'nın Afganistan'a girişini sosyalist ideallere bağlamak gülünçtür. Sebep olsa olsa Afganistan'daki bir madde veyâ o yoldan elde edilecek başka bir menfaattir.

O halde bir ülke, yeterli asgarî üretimi sağlayabilmek için, makina - teçhizat yanında kritik hammadde meselesini çözmüş olmalıdır. Tarih bize şunu gösteriyor: **Kritik hammadde problemlerini çözebilmiş olan devletler yükselmişlerdir.** Bu devletlerin tebeası müreffeh yaşamış ve devlet gerçekten cihanşümûl bir devlet olabilmıştır.

Sermâyeden sonra ikinci unsur : İnsan gücüdür.

İnsan gücü sermâye ile birleşmedikçe üretim yapılamaz. Bir ülkenin kâfi üretim yapabilmesi için, yetecek sayı ve evsafta insan gücünü yetiştirmiş olması gerekir. Burada iktisâdî **ih-tiyaçlara paralel hâle getirilmiş bir eğitim sistemi** meselesiyle karşılaşırız. Eğitim sistemi ihtiyaçlara uydurulmadığı takdirde yeterli üretim yapmak kâbil değildir.

Bu unsurlara kalite boyutu eklenebilir. Kalite, aslında bir «girdi» değildir, yeterli üretimi kolaylaştırıcı mâhiyette bir unsurdur ve şöylece açıklamak mümkündür :

Diyeelim ki Türk devleti, 50 milyon vatandaşına ayakkabı giydirmek zorundadır. Eğer, üretilen ayakkabılar bir yıl dayanabilecek kalitede ise senede 50 milyon çift üretmek yeterlidir; fakat ayakkabılar altı ay dayanacak kalitede ise bu sayı 100 milyon, dört aylık ise 150, iki aylık ise 300 milyon çift ayakkabı ile ihtiyaç karşılanır.

Yeterli üretim için kalitenin ne derece mühim rol oynadığını bu örnekte görmek mümkündür. Eğer aynı nüfustaki iki ülkeden birisi ayakkabı ihtiyacını 50 milyon çiftle karşılarken, diğeri 300 milyon çiftle karşılıyorsa; birinci devlet aradaki 250 milyon çift giden deri, kösele, iplik, boya, astar ve emekten tasarruf etmiş olacaktır. Bu tasarruf, başka bir ihtiyaca cevap vermek üzere başka sâhalarda üretim yapılmasına imkân verecektir. Biz, kaliteyi bu sebeple işin içine sokuyoruz.

Târih, bu kalite boyutuna değer vermiş ülkelerin gelişip büyüdüğünü göstermektedir. En iyi misâl de Selçuklular ve Osmanlı İmparatorluğu'dur. Dünyanın en ideal «İktisad İmparatorluğu» olan bu devletler, işe, önce kritik hammadde meselesini çözmekle başlamıştır. Bunun için Hindistan'dan kalkan kervanların ne bahasına olursa olsun, Türkiye'den geçmesini sağlamıştır. Bu maksadla her 25 - 50 km. de bir kervansaray kurmuş ve bunları parasız işletme yolunu tutmuştur. Kervanların hem mal hem can emniyetleri sağlanmış, böylece devrin dünyasında kritik hammadde sayılan **baharat**, yâni **kimyevî maddeler** Türkiye'ye bol bol akmıştır.

Devlet kervansaraylara çok değer vermiştir. Türkçedeki iki «saray» kelimesinden birisinin bu binâların adı oluşu boşuna değildir. Üstelik kervanların konup dinlendiği bu yerler, «saray» adına yaraşır haşmet ve konfordaki binâlardır. Bu anlayış, Osmanlı'nın kritik hammadde meselesini çözmekte büyük rol oynamıştır. Dolayısıyla Türk sanayicisi 16. yy. sonlarına kadar kritik hammadde yokluğu çekmemiştir. Hind kervanları dâimâ Türkiye üzerinden gitmeyi tercih etmişler ve mallarını burada pazarlamayı kârlı bulmuşlardır. Çünkü kendileri için emniyetli, kârlı ve rahat yolculuk ancak Türkiye üzerinden gerçekleşmekteydi.

Baharatın kuzey ve güney yolundan da Avrupa'ya taşınması mümkündü. Ama devrin idârecileri kervansaraylarla ve emniyet tedbirleriyle Anadolu yolunu câziileştirmek yanında, o yolları da kontrolleri altına aldılar. Kuzeyde Kırım, güneyde Mısır'ın fethi, baharat yolunun mutlak kontrolünü sağlamıştır. İmparatorluk bu sâyede yalnız kritik hammadde problemini çözmekle kalmamış, aynı zamanda Avrupa sanayiinin iplerini de elinde tutmasını bilmiştir. Bu durum büyük faydalar temin etmiştir.

Sağlanan faydalardan ilki, baharatın Türkiye'de vergilendirildikten sonra Avrupa'ya gönderilmesi sebebiyle Avrupa sanayicisinin hammadde mâliyetinin Türk sanayicilere göre dâimâ yüksek olmasıdır. İkinci fayda, bu vergilendirme devlet hazinesine büyük gelir getirmiştir. Üçüncüsü, mâmul madde akışının dâimâ Türkiye'den Avrupa'ya doğru oluşunun getirdiği faydalardır. Bunu aradaki mâliyet farkı temin etmiştir. Bugün ise durum tam tersine dönmüştür. Hammadde bize âit bile olsa, mal akışı Avrupa'dan Türkiye'ye doğrudur. Sigara meselesinde bu hâli hergün görmekteyiz.

İşin ilgi çekici tarafı, Türkler Avrupa aleyhine, ellerindeki kritik hammaddeye katiyyen ambargo koymamışlardır. Kayıtlara göre, boğaz boğaza olduğumuz devirlerde dahî, kervanlar, hudutlardaki vilâyetlerimizde satışlarını yaptıktan sonra, ruhsat alıp vergisini ödemiş ve akabinde rahat rahat Avrupa içlerine gidebilmiş, oralarda da mallarını satabilmişlerdir. Yâni Türkiye târihinde «**Ambargo**» kaydına rastlanmamıştır. Şimdiye kadar da aksi bir iddiâ ortaya atılmadı. Böylelikle iktisâdî hayatıyetini sürdüren Avrupa, bizim için «**Pazar**» vasfını korumuş oluyordu. Bu, son derece akıllıca yürütülmüş bir iktisad siyâsetidir.

Kritik hammadde ihtiyâcını rahatlıkla temin eden Türk ustaları bu sâyede yeterli üretim için sıkıntı çekmemişlerdir. Ama bol üretim kalite unsuruyla birlikte değerlidir ve Türk devleti buna da büyük ehemmiyet vermiştir. Yapılan araştırmalar, kalite mevzûunda devletin gösterdiği hassâsiyeti ortaya çıkarmıştır. Bu ise Türk devletinin aynı zamanda «**İktisâdî bir devlet**» oluşunu belgeleyen çok mühim bir göstergedir.

Kaliteyi sağlamak için yapılacak ilk iş, sanatkârın iyi yetişmesinin zemini hazırlamaktır. Çünkü vasıflı emek, eğitim meselesinin çözülmesine bağlıdır. Osmanlılar mesleki ve teknik eğitim bahsinde büyük bir pratiklik ve başarı göstermişlerdir. Ustanın dükkânı içinde cereyan eden ve küçük yaştan başlayan, çok sıkı kâidelere bağlı, disiplini tam ve kademe kademe başarılar ispatlandıktan sonra atlama imkânı veren bir eğitim sistemi kurmuşlardır. Meselâ yamağın çırak, çırağın kalfa, kalfanın usta olması büyük merâsimlere tâbi kılınmıştır. Bu merâsimler eğitime verilen değeri gösterir. Böylece kaliteli üretim için elzem olan vasıflı eleman ihtiyâcı, esnaf teşkilâtlarının kendi içlerinden karşılanmış oluyordu.

Üretici elemanların, **meslekî mahâret** kazanmaları mühim bir hâdisedir. Ne var ki, kaliteli üretim için ustalıktan da mühim bir unsur vardır : **Niyet!** Ustanın, elindeki mahâretten çok niyeti mühimdir. Çünkü kötü niyetli bir usta elindeki mesleği rahatlıkla şahsî kaprislerine âlet edebilir, pekâlâ kötü mal yapabilir. İşte, bildiğimiz kadarıyla bunun için, Türk sanayi sisteminde, ustalar beş ayrı kontrol altına alınmıştır.

Kontrollerden birincisi ve en mühimi; ustanın, gördüğü meslekî eğitimle birlikte dinî eğitim de görmesi sebebiyle ortaya çıkan **vicdânî kontroldür**. Türk sanayi sistemi ustayı, ustalık imtihanı yanında bir dinî imtihandan da geçirmiş, asgarî **imamlık** yapabilecek seviyeye çıkartmıştır. **Her usta aynı zamanda bir imamdır**. Arkasında namaz kılınabilen Türk ustası; yaptığı işe hile karıştırdığı takdirde, önce kendi vicdânına hesap vermek mevkiinde kalmıştır. Fakat sâdece vicdânî kontrol elbette kâfi değildir.

İkinci kontrol mekanizmasını ustalar kendi aralarında kurmuşlardır. Bu, bir tür «**Otokontrol**»dür. Saçı sakalı ağarmış, sanatın şâhikasındaki ustalardan seçilen «**Pirler, üstadlar heyeti**» tarafından yapılmıştır. Mâmülleri devamlı kontrol etmekle birlikte, bilhassa bir şikâyet geldiği zaman çok sıkı teftişler yapmışlardır. «**Papucu dama atmak**» tâbiri bunların teftişlerinde haksız çıkan esnafa tatbik edilen cezânın adından kalmadır. Kontrol neticesinde mala hile karıştırıldığı, standart kalitenin aşağısına düşürüldüğü tesbit edilmişse, ustanın «**pabucu dama fırlatılmıştır**» Hattâ meslekten men mânâsına dahi gelen bir cezâdır. Bu : «**Otokontrol**»dür.

Bununla da yetinilmemiştir. Ustaların mâmülleriyle fiatları üzerinde **merkezi devletin kontrolü** vardır. Devlet, fermanlar ve kânunlarla bu kontrolleri sürdürmüş, uygunsuzlukları kendi organları ile ayrıca cezâlandırmıştır.

Bilhassa fiatlar açısından **dördüncü kontrol, mahallî idâreler eliyle sürdürülmüştür**. İmparatorluğun kuruluş devirlerinde **Subaşı** tarafından yapılan bu kontrol daha sonra **Şehremlilikleri** tarafından yürütülmüştür.

Beşinci kontrol bizzat halk tarafından yapılmıştır. Çalışma disiplini içindeki usta, işini **pencere kenarında** icrâ mecbûriyetindeydi. Yapılan işin halk tarafından görülmesi gerekmektedir. Ayakkabı dikilirken, bakır dövülürken, yorgan işlenirken...

bunları **halkın gözü önünde yapmak** şartı vardı. Çünkü halkın gözü kontrollerin en tesirliyelerinden birisidir. Türk sanayiinin kalite problemi bu beş kontrol mekanizmasının ayrı ayrı işlemesi sayesinde çözülmüştü.

Kalite meselesinin halli üretim, hammadde ve emekte çok büyük tasarrufa yol açmıştır. Çünkü demin de arzettiğim gibi bir memleketin ayakkabı ihtiyacını 50 milyon çiftle de 250 milyon çiftle de karşılamak mümkündür. Fakat aradaki fark korunç bir israftır. Bu israf önlenmedikçe o ülkede sanayiinin gelişmesi, iki yakasının bir araya gelmesi kolay kolay gerçekleşemez.

Bu noktayı da böylece tesbit ettikten sonra bugünkü Türkiye'de durumun ne olduğuna bakabiliriz.

*
* *

Türkiye'de, sanayii teşvik programları hazırlanırken evvelâ, **kritik hammadde meselesi dâhil olmak üzere sermaye problemi çözecek çâreler düşünülmelidir.** Bu programlarda kalite meselesi de ehemmiyetle ele alınmalıdır. Memleket idârecileri, bu iki unsur dışında milli ekonomimizin şartlarına uygun yeni metodlar bulmak zorundadırlar.

Memleketin iktisâdî şartları, sanayiinin teşviki açısından şöylece özetlenebilir :

Arz, talebin çok aşağısındadır. Bu sebeple fiatlar devamlı yükselmekte, kalitesiz üretim yapılmasına yol açmakta, yokluklar, kuyruklar vs. hep buna bağlı olmaktadır. Arzı arttırmak çok güç olduğu halde talebi arttırmak son derece kolaydır, zamâna ihtiyaç göstermez. Bu böyleyken devlet, talebi arttırmak için elinden gelen her şeyi yapmakta; fakat arzın çoğaltılmasını sağlamak yolunda tam mânâsıyla ters yollar tâkip etmektedir. Bir televizyon reklâm filminin birkaç defâ gösterilmesi talep artışı için yeter sebeptir. Ama bu talebi karşılayacak üretimin temini son derece büyük engellerin aşılmasına bağlıdır. Makina alınmasından kredi tahsislerine, bürokrasinin aşılması-na, kuruluş yerinin seçimine, inşaatın yapılmasına, montaja, kuruluştan sonraki müsaadelerin alınmasına ve işçi teminine, işçinin fabrikaya ve makinaya intibak ettirilmesine kadar geçecek zaman o kadar uzundur ki... Üstelik de uzadıkça uzamaktadır.

Bugünkü şartlar bakımından Türk sanayiinin ikinci özelliği, bol iş gücüne sâhip olduğu halde, iş gücünü **istihdam edecek tarzda** bir teşvikten mahrum, hattâ, ters yönde teşvik edilen bir sanayi olmasıdır.

Meselâ bugünkü nüfus artış hızımız dikkate alındığında köylerde iş ihtiyâcını karşılayabilmek için, ihtiyarlayan her 10 kişiye karşı 129 kişilik yeni iş imkânı yaratmak icâbetmektedir. Üstelik kâideten, köylerde istihdam imkânı yaratılamaz. Çünkü köy, nüfusu iten bir yerleşim merkezidir. Teknolojik gelişmeye paralel olarak ziraat, köy insanını şehre iter, azaltır.

Maalesef şehrin hâli de pek farklı değildir. Meselâ İstanbul'da 65 yaşına girecek her 10 kişiye mukâbil 41 kişi 15 yaşına girmektedir. Eğer İstanbul'da tam istihdam var desek bile, değil istihdâmı arttırmak, bu nisbeti korumak için 31 kişiye yeni iş sâhası açmak gerekir.

O halde Türkiye'de sanayi teşvik edilecekse, memleketin nüfus yapısının bu mâhiyeti ve yaygın işsizliği göz önüne alarak bir program tesbiti lüzûmu vardır.

Nihâyet, sanayiın yeterli üretim için çok mühim olan **kalite** meselesine gelince... Şu anda Türkiye'de kalite kontrolüyle ilgili ne devlet organlarının, ne de özel sektörün herhangi bir mekanizma kurmuş olduğuna şahit oluyoruz. Böyle bir mekanizma yoktur. Herkes dilediği şekilde mal üretebiliyor. Gerçi, bazı mallarımız «**Türk Standardı**» damgası taşırlar; ama bu standardın alınmış olması, standardın tutturulması mânâsına gelmez. Bu konuda başarı kazanmak için üretilen her maldan peryodik nümüneler alınarak kontrolün devamlı yapılması gerekir.

Sonuncusu iki sene evvel olmak üzere şimdiye kadar üç tâne çamaşır makinası aldım ve sonuncu da beş defâ tâmir gördü. Şimdi evde bozuk durumda yatıyor ve artık tâmir ettirmek de mümkün değil. Hâlen bozuk! Ama TSE damgası taşıyan bir makina bu... İmâlâtçısı büyük bir firma, TSE damgasını da almış.

Eğer ben kısa zamanda birkaç tâne makina almak zorunda kalıyorsam, bunun mânâsı korkunç bir israftır. Çünkü o makinalara verilen emek, kullanılan diğer malzemeler ve hammaddelerin hepsi uçup gitmiştir. Böylesine korkunç israfın sürdüğü bir sanayiın millî ekonomiyi geliştirmesi mümkün değil-

dir. Sanayiî teşviki, mutlakâ kalite kontrolüyle birlikte değerlendirilmelidir.

Peki Türk sanayii nasıl teşvik ediliyor?

Türk sanayii, evvelâ sermayenin ucuzlatılması yoluyla teşvik ediliyor. Teşvik belgesi almış bir firma yurt dışından makina getirtirken, bunu ya gümrüksüz veya gümrük ve yatırım indiriminden faydalananarak yurda sokar. Yâni 200 000 TL. değerindeki bir makina 100 000 TL. na mal olur. Böylece Türkiye'de sermaye ucuzlatılmış olmaktadır. Halbuki sermaye, Türkiye'de kıt bir faktördür. İktisad ilminde, kıt bir şeyin ucuzlatılması kadar korkunç bir şey düşünülemez. Ucuz olan şey israf edilir. Benim gördüğüm kadarıyla Türkiye'deki sermaye israfı gerçekten korkunçtur. Etrâfa kısa bir bakış atfetmekle görülecektir ki, hem özel sektör kuruluşlarında hem de devlet müesseselerinin bahçelerinde ambalajlı veya açıkta bekleyen yığınla kullanılmamış makina görürsünüz. Yanlış teşviklerle kıymeti düşürüldüğü için makina ve teçhizat âtil bırakılabiliyor. Halbuki kıymetli olsa onu âtil bırakmak hiç bir işverenin işine gelmez. Ama 24 saat kullanılması gereken makinalar o derece bol getirilmiştir ki; bu ucuzluktan istifade edildiğinden, değil 24, 8 saat dahi kullanılsa sanayiciye ağır gelmiyor. Maalesef bugün Türkiye'de günde 4 saat bile kullanılmayan binlerce makina mevcuttur. Türkiye'de gerçekten çok ağır bir külfet olarak düşünülmesi gereken «Âtil Kapasite» mes'elesi vardır.

Böyle olmasaydı, daha az makina gelir ve dolayısıyla daha az sermaye tahsis etmiş, ama aynı üretimi yapmış olurduk. Üstelik sanayici, bu kıymetli makinayı en az 8, hattâ başka ülkelerdeki gibi 24 saat kullanmak zorunda kalırdı. **Düşününüz! Bugünkü sermayemizle üretimimiz üç misline çıkarılabilirdi.** Bu terslik, teşvik tedbirlerinin sermaye kıtlığı dikkate alınmadan konusu sebebiyledir. Mâdem ki sermaye kıttır, burada ucuzlatmak değil, aksine olabildiğince **pahalandırmak** icâbeder. Asıl teşvik budur. Üretim asıl o zaman artar.

Bütün bunlar Türkiye'deki teşvik tedbirlerinden birisinin bünyemize ne kadar ters uygulandığını gösteriyor.

İkinci gerçeğimiz iş gücü fazlalığımızdır. Nüfus yapımızın gereği, iş gücü mütemâdiyen artmaktadır. Bu, sanayi kesimi için aslında fevkalâde bir kozdur. Hele kalkınmakta olan bir ülke için bulunmaz avantajdır. Ama kullanıyorsanız.. Aksi hal-

de işsizlik baskısı avantajı tersine çevirir. Sermâyeyi ucuzlatmanın bir zararı da budur : **İş gücünü nisbî olarak pahalandırmış olmak!..** Çünkü bunlar birbirine bağlı mes'elelerdir. Emegın fiatı sâbit de kalsa sermâye ucuzluğu, nisbî olarak emeği pahalılandırır. Tabiatıyla sanayici de emek yerine sermâye ile iş görmeği tercih eder. Daha çok sermâyeyle üretime kayar.

Halbuki Türkiye'de emek mâdem ki sermâyeden daha boldur, o halde **çok emekle bol üretim** yapma yolu tutulmalıdır. Öyle teşvik tedbirleri uygulamalıyız ki sermâye değil, emek tercih edilsin. Bunun için şimdiki tatbikâtı tam tersine çevirmeliyiz. Makinayı pahalandırıp, emeği ucuzlatmak illâ ücretleri düşürmek değildir. Ücretlerin düşürülmesi talebinde değilim. Benim kastım, nisbî faktör fiatlar'dır.

Öte yandan finansman metodlarımız da yanlışır. Meselâ sosyal güvenliğimizin finansmanında işçi ücretinden kesilen prim yanında, işveren de bordro tutarı üzerinden prim ödüyor. Bunun bizim açımızdan mânâsı şudur : Eğer işveren satın aldığı 100 TL. lık emek mukâbilinde % 15-16 civârında işveren primi veriyorsa, bu emeği aslında 115 liraya almış oluyor. Yâni devlet, 100 TL. lık emeğe % 15 zam yapıyor ve emeğin nisbî fiatını yükseltiyor. Bir taraftan bunu yaparken, diğer yandan da dışarıdan makina getirilirken ya gümrük indirimi yapıyor, ya yatırım indirimi veriyor, yâhud ucuz fâizli yatırım kredisi veriyor. **Yâni Türkiye'de sermâyenin değerini düşürücü bütün tedbirler alınırken, emeği pahalandıracak tatbikat da almış başını, gitmektedir.** Tabii olarak bunların neticesi, makina ile üretim tercih edilip emeğin itilmesi, hattâ işsiz kalmasıdır.

Türkiye'de sanayici üzerine o derece büyük engeller konmuştur ki, artık bir teşvikten söz edilemez. Bilindiği gibi teşvik, yetersiz arzı arttırmak için yapılır. Fakat arz artışı uzun bir zamana muhtaçtır. Sanayii teşvik edecek bir devlet bu süreyi kısaltıcı tedbirler alır. Bu noktadan bakılınca Türkiye'de yatırımın üretime geçme müddetinin kısaltılmadığını görüyoruz. Bir yatırım projesi binbir tetkikten geçer. Fizibilite etüdüleri yapılır. Bu tetkikler bürokrasi tarafından yapılmakta olup, **bürokrat zihniyeti** süzgecinden geçirilmektedir. Halbuki bürokrat ile sanayicinin zihniyetlerini bağdaştırmak mümkün değildir. Sanayiin kuruluşunu bürokrat zihniyetine teslim eden sistemler kurmak, bir devletin bindiği dalı kesmesidir. Hangi yatırımın

kârlı, hangisinin kârsız olduğunu sanayiciden iyi kimse bilemez. Bunu bürokratin bilmesi, yapılmış sahte fizibilite raporlarına göre karar vermesi gerçekten yanlıştır. Ama Türkiye'de bu yol, üstelik teşvik manzûmesi içinde tatbik ediliyor. **Bu teşvik değil, tam tersine bürokrasi hâkimiyeti kuran bir metoddur.** Aynı şekilde arz müddetinin uzaması da aynı metodun menfi neticelerindendir.

Diğer bir nokta, arz müddetini kısaltmak için devlet tarafından **kuruluş yerlerinin önceden hazırlanması** meselesidir. Kuruluş yerleri eğer önceden sağlam ve doğru biçimde tesbit edilirse, sanayicinin kendisine âit yer aramasına, oraya elektrik, yol, su, gaz gibi alt yapı tesisleri götürmesine gerek kalmaz. Aksi takdirde süre uzar. Ancak buradaki arsaların düşük fiatlarla satılması katıyken doğru değildir. Böyle bir davranış sermayeyi ucuzlatmak olur. Şimdi organize sanayi bölgeleri tesis ediliyor. Buralar istimlâk yoluyla temin edilip alt yapı götürülüyor ve sanayiciye ucuzca veriliyor. Bunun tabii sonucu olarak oralarda lüzumlu lüzumsuz, sermayeyi âtil bırakan bir çok sanayi dalı doğuyor ve yeniden bir kuruluş yeri meselesi doğuyor. **Üstelik bu arsalar spekülâtif kazanç vâsıtası oluyorlar.** Binâ ve arsa spekülâsyonuna sebep oluyorlar. Ucuz vermek yoluyla sanayi kuruluş yerini arsa spekülâsyonuna dönüştürseniz burada elbette bir teşvikten bahsedilemez.

Devlet, kuruluş yerini önceden ciddi şekilde tesbit etmeli ve artık burada bir takım hava - su kirliliği meseleleri gündeme gelmemelidir. Fakat öyle arâziler tahsis ediliyor ki; oralar, kıymetli ziraat arâzisi iken bu vasıflarını da yitirmektedirler. Üstelik bütün bölgeyi âtil bırakan çevre kirliliği yaratıyorlar, çevrede ot bitmez hâle geliyor. Meselâ **Adana - Mersin arasındaki sanayi korkunç bir zirâi katliâmdır.** Çünkü devlet kuruluş yeri ile meşgul olmamış, çok geniş ve kıymetli bir arâzi üretim dışı kalmış, buradaki zirâi üretimden bütün gelecek nesiller mahrum bırakılmışlardır. Bursa'daki sanayi bölgesi de, en azından çok mükemmel ziraat arâzisi hâline getirilebilecek bir arâzi üzerinde kurulmuştur. **Halbuki sanayii, zirâate yarayacak topraklar, hattâ dağlar tepeler üzerinde kurmak pekâlâ mümkündür.** Hiç olmazsa en az kıymetteki arâzilerde kurulmalıdır.

Teşvik tedbirleri manzûmesinde ele alınması gereken mühim bir mesele de **nakit temini** meselesidir. Sanayicinin, vergi

sistemi ve diğer finansman tedbirleri icâbı kredi, likit veyâ para ihtiyâcı fevkalâde artmıştır. Bir kere öncelikle her ay işçisinin maaşlarını ödemek mecbûriyetindedir; bundan vaz geçmesi, tehir etmesi, geciktirmesi mümkün değildir. Her ay işçi vergi stopajlarını ve sosyal sigorta primlerini de ödemek zorundadır. Görüldüğü gibi sanayicinin para - likit ihtiyâcı son derece fazladır. Böyle olduğu halde kredi temin etme imkânları tüccara nazaran daha azdır. Tüccar, kısa zamanda mal devretmek sûretiyle kısa vâdeli kredilerden kolaylıkla yararlanabilir. Halbuki sanayici bâzen bir mevsim üretilip, ancak öbür mevsim satar. Malını her an satması imkânsızdır. Tüccar mevsime bağlı değildir, satacağı malı alıp satar. Yâni sanayici, tüccara göre daha uzun vâdeli kredilere muhtaçtır.

Türkiye'deki kredi mekanizmaları da sanayii baltalar mâhiyettedir. Çünkü krediler büyük çapta kısa vâdelidir, daha çok tüccara gider. Oysa yurdumuzda satış değil üretim meselesi vardır. Talep problem olmadığına göre, tüccarın teşvik edilip korunması, desteklenmesi söz konusu olmamalıdır. Halbuki bugün reklâmlara varıncaya kadar bütün masraflar sanayiciye âit olduğu halde tüccar hiç bir külfete katlanmamaktadır. Üstelik sanayici bir de sendikacı ile muhataptır.

Evet, Türkiye'de öyle bir sendikacılık geliştirilmiştir ki, bir devleti yıkmak isterseniz ancak böyle bir sendika sistem kurabilirsiniz. 1963 de yürürlüğe konan Sendikacılık Kânûnu ile, Türkiye'de normal bir sendikacılık yapılamaz; ama devlet yıkılabilir. Nitekim yapılmakta olan budur.

Sanayiciden çok daha az sermaye ve yatırım ile daha fazla gelir elde eden tüccar, teşvik gördüğü gibi ciddi engellerle de karşılaşmamaktadır. Sanayicinin 1000 kişi çalıştırarak kazandığı kârı tüccar 10 kişi çalıştırarak elde edebilmektedir. Ben aynı kârı kazanmak için neden 1000 kişinin kahrını çekeyim? Onların kaprisleri ve sendikalarıyla uğraşayım? Bu bürokrasinin kahrını çekeyim? Bunlarla kalsa gene de iyidir!.. Tüccar hiç bir kontrole tâbi tutulmazken, sanayici ruhsatı alıp fabrikayı işletmeye başladığı andan itibaren; Sanayi Bakanlığı, Bölge Çalışma Müdürlüğü, İş Güvenliği ve İşçi Sağlığı Teşkilâtı, Belediye zâbitası, sağlık teşkilâtı vb. tarafından mütemâdiyen kontrol edilir durur. Bütün bu kontrolleri yapanlar neyi araştırırlar, orası meçhûldür. Meselâ kontrol edilecekse kalitenin kont-

rol edilmesi gerekirken, kalite kontrolü yapan yoktur. Halbuki sanayide mühim olan unsur kalitedir. Atalarımız bu unsuru beş ayrı kanaldan kontrol ederken, ne kazanacaklarını gâyet iyi biliyorlardı. Fakat bugün maâlesef sanayiciyi rahatsız etmek için her türlü mekanizmayı kurarken, ona gerçekten lüzumlu bir kontrol sistemi kurmamışızdır.

Mevzûun diğer bir cephesi de, göz önünde olduğu için, her türlü târiz ve hakâretin, «vur abalıya» misâli, sanayici tarafından göğüslenmesidir. Buna mukâbil tüccar son derece rahat, el altından kârlar elde eder ve kimse de farkına varmaz. Bunu bildikleri için bilhassa yurdumuzdaki azınlıklar sanayi ile uğraşmazlar, ticâret yaparlar. Neden? Akıllı insan, gâyet tabii ki bunu yapacak. Elbette Türkiye'ye yatırmaz. Niye yatırsın? Hem tenkit edilecek, hem gereksiz yerlerde kontrollere tâbi tutulacak, hakâret görecektir, işçiyle uğraşacak, hem de çok büyük likit kullanmak mecbûriyetinde kalacak ve üstelik bu likidi de tüccara nazaran tercihli şekilde alamıyacak. Ucuz şekilde demiyorum. Gerek sanayiciye, gerek tüccara ucuz kredi verilmesi yanlışdır. Türkiye gerçeklerine göre sermâyeyi ucuzlatacak her şey yanlışdır. Kredi pahalı olmalı ama, tercih gerekince sanayici tercih edilmelidir.

Görüldüğü gibi, sanayi, Türkiye'nin iktisâdî şartlarına aykırı şekilde teşvik edilmekte, hattâ teşvik bir tarafa, rahatsız bile edilmektedir.

Ben şu veyâ bu zümrenin dostu yâhud sözcüsü değilim. Bir sosyal siyâsetçi olarak bir gerçeği dile getirmek istedim. Burada söylemek istediğim husus, Türkiye yanlış teşvikle katetmesi gereken mesâfeyi alamıyor. Yanlış teşvik bir yana, konan bâzı engellemeler sebebiyle Türk sanayii gereken ilerlemeyi gösteremiyor, ve Türk devletinin büyümesi güçleşiyor.

Türkiye'nin muhtaç olduğu teşvik iki noktada özetlenebilir :

1) **Yalnız sanayici teşvik edilmeli ve teşvik istihdam üzerinden geçmelidir, sermâye üzerinden değil..** (Meselâ yıllık istihdam saatleri toplamı arttıkça vergi nisbeti düşürülebilir...)

2) **Yatırım süresi kısaltılmalıdır. Bunun için kuruluş yeri, izinler, kontroller, bürokratlara tanınan takdir hakları... gözden geçirilmelidir.**

Benim mâruzâtım bu kadar. Beni sabırla dinlediğiniz için hepinize teşekkür ederim.

İlkyaz

*İlkyaz gibi bir mûcize var mı
Doğduk gene yaprakla çiçekle
Her sır şu cılız akla sığar mı
İşte kucaklaştık gelecekle.*

*Bir zerrede bin hâtıra saklı
Tabiat bir yüce hâfızadır
Kuşlar hâtıralarla kanatlı
Yaradan hatırlar ve yaratır.*

*Ufkun ağaran vaktini bekle
Nurlar yağacaktır tepelerden
Bir gün uçacaksın kelebeyle
Bir müjde gibi en ulu yerden.*

*Nice hasret, niyaz ve dilekle
Şükür Allah'a ilkyaza erdik
Doğduk gene yaprakla çiçekle
Gül'le açıp salkımla göğerdik.*

Muhtar TEVFİKOĞLU

Rübâî'ler :

Bâkî'nin Rûhuna

SENG-İ MUSALLA

Bizler dahi ol hal ile hallendikte,
Merhumu nasıl bilirsiniz, dendikte,
Sessiz iki üç dudak kıpırdar, o kadar,
Yâran o bir az arkada, yârenlikte.

GİDERİZ

Bizler ki bu virâneye geldik gideriz,
Öğrenmeden aslâ neye geldik, gideriz.
Yer belli değildir bize, yol belli değil,
Bir böyle gariphâneye geldik gideriz.

Tahsin BANGUOĞLU

HAMDULLAH SUBHÎ TANRIÖVER'İN KULLANDIĞI REMEZ VE İĞRETİ ADLAR

Fevziye A. TANSEL

1. EDEBİYÂTIMIZDA MAHLASLAR MES'ELESİ

Edebiyâtımızda hemen-hemen hiç dokunulmamış, ömür boyu çalışılıp incelenmesi gerekli konulardan biri de mahlas ve müsteâr adlar mes'elesidir. **Mahlas**, sığınılacak yer, kurtulacak yer, **müsteâr** ise, istiâre edilmiş, âriyet, geçici olarak alınan ve verilen, asıl isimden başka takınılan ad ma'nâsına gelir. Bu Arabca ta'birlerin karşılığı olarak **takma ad**, **iğreti ad** kullanılmaktadır. **Mahlas**, Divân Edebiyatı şâirlerinin, sonraki devirlerde de bu edebiyâtın nazım şekillerini kullananlar tarafından şiirlerinin son bulduğu, başkaca deyişle son kıt'asında yer alan, şahsi husûsiyetlerine, fikir bakımından temâyüllerine uygun düşen, kendilerinin seçtikleri, ha'zan da başkası tarafından verilen iğreti, geçici addır; bu yüzden **müsteâr** ta'biri de bir bakıma aynı anlamı ifâde eder. Üstün-körü düşünürsek gerek mahlas, gerek müsteâr için, hem iğreti ad'ı, hem takma ad'ı Türkçe karşılıkları olarak kullanabiliriz; biz de, bu konudaki bütün incelememizde, gelişi-güzel, iğreti adı da, takma adı da kullandık. Ancak, Arabca **lakab** kelimesinin Türkçe karşılığı ne olabileceğini düşünürsek, **takma ad**'ın **mahlas** ve **müsteâr** ad değil, **lakab** yerine kullanılmasının daha uygun düşeceğini anlarız.

Türkçe'mizde **ad takmak** lugati vardır; bu kelime **lakab vermek**, **ad komak** anlamına da gelir; o kimsenin vasfını, şöhretini, unvânını ifâde eder. Başka adlarla karışmaması için asıl adın başında kullanılır: Zenbilli Ali Efendi, Tiryâki Hasan

Paşa, Kör İbrâhim, Çaylak Tefvik, Lastik Sa'id, Şeyhü'l-İslâm Ârif Hikmet v.b. Mizâhî olarak alay maksadıyle bir kimseye ismi kaldırılarak, muhtelif husûsiyetlerine göre verilen **lakab**'lar, bir başka deyişle takılan adlar da yok değildir : Çığırkan, Ot-lakçı, Ördek, Sempozyum Kuşu, Turist Bilgin... Üzerinde durduğumuz mahlas ve müsteâr ise birer edebî ıstılâhtır; iğreti ad ta'birinin bu ikisinin ma'nâsını ifâde edebildiği düşüncesindeyiz.

Divân Edebiyatı şâirlerince, şiirlerinin son beytinde, son kıt'asında iğreti ad kullanmak edebî an'ane hâlini almıştır. Halk şâirleri tarafından söylenen şiirlerin son dördtlüğünde iğreti ad'a çoğu yer verildiği görülür. Her iki zümre şâirlerinin iğreti ad kullanmalarının sebebi adlarını gizlemek değildir; hayât ve eserlerinin incelenmesiyle böyle adlardan hangisini seçtikleri oldukça kolay tesbit edilebilir.

Tanzimât Edebiyatı devrinin ilk zamânlarında basılan yazılarda, birçok edebî an'aneler gibi, iğreti ad kullanmanın da ehemmiyetini kaybetmeğe başladığı görülür. Şinâsî, Ziyâ Paşa, Recâ'i-zâde Ekrem eserlerini dâimâ kendi adlarıyla neşretmişlerdir. Sonraları ve Servet-i Funûn devrinde iğreti ad kullananlar epeyi çoğalmıştır; bunun sebebi o edebî an'aneyle bağıllık, eskiye dönüş değildir. Sürgünler, neşriyâttan resmen men'edilmiş olmak, aynı gazete ve dergide birçok yazıları bulunmak, meslekleri ve ün kazandıkları sâhada eser vermemek, sansörün baskısından kurtulmak gibi birçok sebeplerle adlarını gizlemek zorunda kalmışlardır. Bu sebeblere, edebî hayâta henüz atılan gençlerin çekingenlik, kendine güvensizlik yüzünden, basılan eserlerinde gözden kaçmağa çalıştıklarını da katabiliriz.

1908 Meşrûtiyet'inden sonra, birkısmının ömrü az süren pek çok gazete, dergi yayımlanmağa, iğreti adlar daha çok yer almağa başlamıştır. Mizâhî gazete ve dergilerde neşredilenlerin birkaçı dışında hepsi yazanının iğreti adını taşır. **Genç Kalemler, Türk Yurdu, Halka doğru, Türk Sözü** gibi, tanınmış şahsiyetleri çevresinde toplayan mecmûalar gözden geçirilirse, günümüze kadar birçoğunun kime âid olduğunu çözemediğimiz, kadın isimlerinin de kullanıldığı yüzlerce iğreti ad önümüze serilmektedir.

İğreti adlar üzerinde çalışmamıza yol açan, Tarhan iğreti adının Ömer Seyfeddin'e âid olduğunu tesbitimiz, böyle adlar

bilinmedikçe o şahsın hayât ve eserlerinin bütünüyle aydınlatılamayacağıdır. Bulduğumuz, 1957'denberi ba'zılarını yayımladığımız epeyi iğreti ad yanında, kimin tarafından kullanıldığını henüz çözemediğimiz, çoğu mizâhî eserlerde asıl adı gizlemek maksadıyla seçilmiş iğreti adlar sayıca daha kabarıktır. Araştırmalarımız, bu yoldaki çalışmalarda faydalanılması gerekli ba'zı metodları tesbit edebilmemizi de sağlamaktadır¹.

11. H. SUBHÎ TANRIÖVER'İN HAYÂT ÇİZGİSİ, ESERLERİ

Hamdullah Subhî Tanrıöver (Mâli 1301/1885—11 Haziran, 1966), ünlü vezirlerden, **Mebâniyü'l-İnşvâ** müellifi Abdu'r-Rahman Sâmî Paşa'nın torunu, Abdu'l-Latif Subhî Paşa'nın oğludur. İstanbul'da dünyâya gelmiştir. Onun kullandığı remz ve iğreti adları ele aldığımız bu incelememizde, hayât çizgisi ile eserleri üzerinde çok kısa bilgi vermeği faydalı buluyoruz: İlk ve orta öğrenimini Numûne-i Terakki, Galatasaray Sultânisi'nde tamâmlamış, 1908'de Ayasofya Rüşdiyyesi'nde Kitâbet, Ma'lûmât-ı Medeniyye, Fransızca, 1909'da Dârü'l-Muallimin ve Dârü'l-Funûn'da Edebiyât-ı Türkiyye, Fenn-i Terbiye hocalıklarında, sonraları Türk ve İslâm Sanâyi-i Nefise Tarihi müderrisliğinde bulunmuştur. İstiklâl Harbi sırasında İstanbul'dan Anadolu'ya geçenlerden biri de Hamdullah Subhî'dir; Hey'et-i Temsiliyye nâmına, Mustafa Kemal imzâsıyla, Sivas Anadolu Kadınları Müdâfaa-i Vatan Cem'iyeti'ne gönderilen 9 Nisan, 1336 (1920) tarihli telgıraftan, Antalya Meb'ûsu Hamdullah Subhî'nin 8 Nisan'da Ankara'ya gelmiş olduğu bildiriliyordu². Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kuruluşunda (20 Nisan, 1336/1920), Saruhan Millet Vekilliği'ne seçilmiş, Meclis çoğunluğu henüz sağlanamadığı bu Muvakkat Hukûmet'te Maârif Vekilliği'ne, beş yıl sonra, 4 Mart, 1925'de, İstanbul Millet Vekilliği sırasın-

1 İğreti adlar hakkındaki makâle ve tebliğlerimizle, bu konuda bilgileri de içine alan eserlerimizin bibliyografya künyeleri, **Edebiyatımızda Mahlaslar Mes'elesi** ve **İki İğreti Ad**: Ali Sezâ, Abaka başlıklı incelememiz de verilmiştir (Tarih ve Edebiyat Mecmûası, Yıl-18, nu. 8, Ağustos, 1982, s. 7, not—1).

2 Bekir Sıdkı Baykal, Milli Mücadele'de Anadolu Kadınları Müdâfaa-i Vatan Cemiyeti, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, c. 1, nu. 1, Kasım, 1984, s. 124; telgraf metni, yeni harflere çevrilerek verilmiştir.

da ikinci def'a bu vazifeye getirilmiştir. Sonraları, 20 Mayıs, 1931'de Bükreş Elçiliği'ne ta'yin edilen, 1939'da derecesi Bükreş Büyük Elçiliği'ne yükseltilen H. Subhî'nin tekrâr Millet Vekilliği'ne döndüğünü biliyoruz. Ona ün kazandıran, bu resmi vazifeleri dışında kalan, Türk Ocağı'ndaki sürekli çalışmalarıdır.

25 Mart, 1912'de resmen kurulan, «Dîvân-yolu'nun Mercan Ağa Câmii'ne yakın kısmında kendine mahsûs birkaç idâre-hâne sağlanmasından sonra H. Subhî, Ocak'a 776 numara ile a'zâ yazılmış, o sıralarda toplanan Kurultay'ca Akçura-oğlu Yusuf yerine Ocak'ın İdâre Hey'eti Reisliği'ne seçilmiştir. Duygulu, heyecân uyandırıcı, te'sirli, konu bakımından da ilgiyle karşılanan hitâbe ve konferansları dolayısıyla kısa sürede ün kazanan H. Subhî'nin bu konuşmalarından birkısmını **Aziz Ocaklı'ya** sunduğu **Dağ Yolu** adlı eserinde bulabiliriz. **Güne Bakan** isimli kitabı ise, 1912—29 yıllarında, muhtelif gazete ve dergilerde yayımlanmış olan makâle ve musâhabelerinden bazıılarını içine almaktadır.

Edebiyatımızda muhtelif nevi'lerde eserler veren ün kazanmış şahsiyetlerden çoğu gibi, H. Subhî'nin de san'at hayatının ilk adımını şiirleri teşkil etmektedir. Kendisi ile yapılan bir konuşma dolayısıyla, ilk şiirleri hakkında epeyi mühim bilgi vermiştir: "İlk şiirimin adı **Nâmık Kemal**'dir. Bu şiir, benim onbeş yaşımın tarihini taşır ve Paris'te, **Şûrây-i Ümmet**'te intişâr etmiştir. Kendi posta teşkilâtımızla yazılarımı **Şûrây-i Ümmet**'e göndermek çok tehlikeli olduğu için, 1908 İnkılâbı'na, yani yirmiüç yaşıma kadar **Nâmık Kemal**, **Midhat Paşa**, **Çirâgân Sarayı**, **Askerlerin Şarkısı**, **İstanbul** gibi isimler taşıyan bir sıra şiirimi Fıransız Postahânesi vâsıtasıyla **Şûrây-i Ümmet**'e gönderdim. Benim edebiyatta ilk mürebbim ve mürşidim evvelce de birçok def'alar söylediğim ve yazdığım üzre **Nâmık Kemal**'dir; üzerimde te'sirinin çok derin olduğuna kâni'im. Şiire bir müddet daha devâm ettim,, diyor. İ. E. M. Kemâl'in eserinde de, Galatasaray Sultânisi'nde öğrenci "iken yazdığı şiirleri amcası Sezâyî Bey tarafından Paris'te neşredilen **Şûrây-i Ümmet** gazetesine gönderirdi. Sezâyî Bey şiirlerin sâhibini bilmezdi. Hamdullah Bey, neşriyât âlemine o şiirlerle girdi. İ'lân-ı Meşrûtiyyet'ten sonra **Şûrây-ı Ümmet** İstanbul'a nakledilince şiirleri tekrâr neşr olundu. Birkısmı da mekteb kitâblarına derc edildi,, bilgisini vermiştir. Onun Galatasaray Sultânisi'nden ar-

kadaşı Abdülhak Şinâsi Hisar da, ilk şiirlerini onbeş yaşında iken yazdığını, bunları Paris'e amcası Sezâyi'nin Şûrây-i Ümmet'ine gizlice yolladığını kaydetmiştir. Tesbit ettiğimiz şiirlerinin yazıldığı tarih bakımından en eskisi de verilen bu bilgileri kuvvetlendirmektedir.

Hamdullah Subhî'nin elimizde şimdilik onsekiz, **Gecelerim** adlısının ayrı-ayrı üç şiirini içine aldığını göz önünde tutarsak yirmi şiirinin bulunduğunu söyleyebiliriz. Bunlardan yazılış tarihleri bilinenler **Nâmık Kemal Bey Magosa'da** (1900), **İstanbul'da Bir Akşam** ile **Midhat Paşa** (1901), **Askerlerin Şarkısı**, **Kaç Def'a** ve **Ona dâir** (1902), **İstanbul ile Beyâz ve Siyâh** (1903), **Gecelerim** dizisi (1903-1904), **Hiss-i İntikâm** (1906) başlıklı oniki şiiridir. Kendisinin yirmiüç yaşına, 1908'e kadar yazdığı, **Şûrây-i Ümmet**'te basılan şiirleri arasında saydığı **Çerâgân** adlısı, eğer 1910'da yayımlanan **Eski Çerâgân**'dan başka bir şiir değilse, bunların sayısı onüçe yükselmiş olur. Yazıldıkları tarih belli olmayan şiirlerinden beşinin yayım tarihlerini tesbit edebildik; bunlar **Bir Ümid**, **Vatan** (1909), **Annemin Derdi**, **Bayram**, **Asker Şarkısı** adlı beş şiiridir; bunlara 1908'de neşredilen, az sonra ele alacağımız iğreti adla olan şiirlerini de katarsak, tesbit edebildiğimiz şiirlerinin sayıca yirmiyi aştığı görülür.

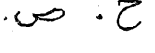
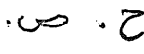
III. KULLANDIĞI REMZ ve İĞRETİ ADLAR

1. Hamdullah Subhî, kendisiyle yapılan bir konuşması dolayısıyla, "İlk şiirim adı **Nâmık Kemal**'dir. Bu şiir, benim onbeş yazımın tarihini taşır ve Paris'te **Şûrây-i Ümmet**'te intişâr etmiştir, bilgisini vermiştir. Bu şiir, 1908 Meşrûtiyet'inden yaklaşık iki ay sonra, **Kemal Bey Magosa'da** başlığıyla neşredilmiştir.

*Bir Büyük cebhe muttasıl düşünür
Mahbesin leyl-i dâimisinde
Zulmetin haşr-i nâimisinde
Bir ağır tayf-ı mâtemi görülür*

dörtlüğüyle başlar; sekiz kıt'ayı içine alır;

*En büyük cebheler fakat heyhât
Çok zamân sonra anlaşılmıştır
Seni ka'rında saklayan zulemât
Milletin elleriyle parçalanır*

misrâlarından meydâna gelen son dörtlüğünün altında, **Mek-teb-i Sultânî—1316** (1900—1901) kaydı ve adının ilk harfleri olan H. S. (hâ. sâd :) imzâsı görülür³. Yemen'deki ardı arası kesilmeyen siyâsî karışıklıklar, mezheb ayrılıkları yüzünden mücâdeleler 1908 Meşrûtiyet'inden sonra da devâm etmekte idi; Hamdullah Subhî'nin 1908 Kasım'ında **Şûrây-i Ümmet**'te neşrettiği Yemen'e dâir başlıklı makâlesi bu mes'elelerle ilgilidir ve H. S. ( ) remziyle yayımlanmıştır⁴.

2. Meşrûtiyet'in i'lânından sonra, 14 Teşrinievvel, 1324 (27 Ekim, 1908)'de yayımına başlanılan **Davul** adlı mizâh gazetesinin Mes'ûl Müdürü Hasan Vâsıf, Ser-muharriri Hamdullah Subhî'dir. Bu gazetede Hasâd mahlasıyla **Davul** adına, ba'zan **Davul** başlıklı, ayrıca muhtelif nevi'lerde yazılar görülür. Hâtırât sâhasında mühim eserleri bulunan Münir Süleyman Çapan-oğlu, bu gazete hakkında epeyi aydınlatıcı bilgi vermiştir : "**Davul**'un güzel köşelerinden biri de, **Vur Abalı**'ya umûmî başlığı altında çıkan karikatürize edilmiş yazılardı. Bu sütûnda büyük adamların dile dolanır siyâsî hüviyetleri, şâirlikleri ve bunlara benzer tarafları nükteli ve espirili bir çerçive içinde dile getirilirdi. Söz gelimi Abdülhak Hâmid, Ahmed Râsim, Hüseyin Rahmî, filosof Rizâ Tevfik, Tevfik Fikret, Sadr-ı A'zam Kâmil Paşa, Sultân Abdül'l-Hamid Han gibi tarihe geçmiş simâları karikatürize ettiği gibi, Avusturya İmparatoru François Joseph, Bulgar prensi Ferdinand, Bulgar Kapı-kethudâsı Keşof da bu sutûnlarda önemli yer tutmuşlardır. Bu yazıların altında Toplu İğne imzâsı vardır ki Hamdullah Subhî Bey'in iğreti adıdır. **Davul**'daki Hasâd imzâsı da Hamdullah Subhî Bey'in-dir,, diyor⁵. Bu bilgi dolayısıyla, H. Subhî'nin, günümüze kadar gözden kaçan iki mahlasını öğrenmiş oluyoruz. **Davul**'un, görebildiğimiz 1—24'üncü sayılarını tarayarak, Hasâd imzâsıyla neşredilmiş iki şiirini bulabildik.

3. Araştırmamızın bu n'nci bölümünde, H. Subhî'nin hayâtı, eser ve şiirleri hakkında verdiğimiz bilgi, **Hamdullah Subhî Tanrıöver'in Şiirleri ve Gözden Kaçan İğreti Adları** başlıklı makâlemizden kısaltılarak alınmıştır; daha geniş bilgi, dip-notları için, henüz yayımlanmamış olan, yakında neşretmeği düşündüğümüz o makâlemizden faydalanılabilir.

4 Nu. 34/140, 8 Teşrinisânî(Kasım), 1908; nu. 37, 11 Kasım, 1908.

5 **Basın Tarihimiz'de Mizâh Dergileri**, İst., 1970, Garanti Matbaası, s. 70.

Meclis-i İdâre'ce Meşrûtiyet idâresi lehinde hazırlanan **Mazbata** dolayısıyla, 1908 yılı 23/24 Temmuz gecesi Abdü'l-Hamid'in irâdesi alınmış, ertesi günü Meşrûtiyyet resmen tebliğ edilmiş, 26 Temmuz'da Şeyhü'l-İslâm tarafından, "Pâdişâh'ın Kânûn-ı Esâsi'ye sadâkatini te'yid ve halkı pâdişâh'a tâbi' olmağa da'vet eden bir **Beyân-Nâme**., yazılmıştır. Metinlerinin bütünü-nü vereceğimiz iki şiirden **Ona** başlıklı, Meşrûtiyyet'in i'lânından yaklaşık üçbuçuk-dört ay sonra neşredilmiştir. İşlenilen fikirlerin kaynağını, 1908 Meşrûtiyyeti üzerine Arab İzzet Paşa'nın Avrupa'ya kaçması, Sâlih Münir Paşa'ya işden el çektilmesi, Askerî Mektebler Nâzirliği'na ek olarak Tophâne Nâzirliği vazifesinde de bulunan Zekî Paşa'nın sürgün edilmesi, Sadr-ı A'zam Mehmed Sâid Paşa'nın ötedenberi görüldüğü üzere yine vazifesine bağlılığını göstermesi, v.b. siyâsi vak'alar teşkil etmektedir. Bunlar dışında, dolap çevirmekte usta olanların (ehl-i hud'anın) bu inkılâbı olagan-üstü, te'sirli, kuvvetli, büyü ile bulunmuş bir tedbir, bir çâre olarak gösterdikleri, halkın neş'esi, çekilen nutukları dinlemenin sevinci, gizli maksadla bir takım kimselerin de bunların arkası sıra gittiği, Musâvât (Eşidlik) prensipi dolayısıyla Ermenisi'nin, Rum'unun Türkler'le el ele verdiği, kısacası herkesin Hürriyyet'in i'lânından memnûn kaldığı anlatılmıştır. Bu ifâdeler arkasında gizlenen gerçekler ise, Arab İzzet ile Münir ve Zekî Paşalar için iyi ve güzel ah-lâkın da temsilcisi Meşrûtiyyet'in hiç de hayırlı olmadığı, isti'fâ eden Sadr-ı A'zam Said Paşa tarafından beğenilmeyen yönleri bulunduğu, beğenmiş gibi görünenlerden çoğunun samimî olmadığı, gösterişin alıp yürüdüğüdür. Şâirimiz, Hürriyyet'i engelleyen şübhesiz bir benmişim ifâdesiyle kendisinin bu inkılâbdan yana olduğunu belirtmiştir. İçine aldığı fikirleri anlatmağa çalıştığımız **Ona** başlıklı bu şiiri kıymetlendiren de, bu fikirlerin hemen hepsini gerçek ma'nâsıyla değil, kasdetmek istediğini bu ma'nânın aksiyale ifâde etmiş olmasıdır; bu Kinâye ve Ta'rîz san'ati yoluyla nükteli ifâdeler, mizâh, hiciv unsurları yaratmakta oldukça başarı kazandığı görülür:

Ona

*Bir büyük te'sis-i celil'im dedi,
İşte târih elde delilim dedi,
Sıdkıma kendim de kefilim dedi.*

Şamlı İzzet fazlına hayrân imiş,
İlçi Münir hüsnüne süzân imiş,
Nâzır Zekî (de) âşık-ı virân imiş.

Şeyhü'l-İslâm dince elzem gösterir,
Sadr-ı sâbık kayd-i akdem gösterir,
Sâhib-i hud'â mutalsam gösterir.

Ben ona bin nusha yazdım der durur,
Cin periden kendine şâhid bulur,
Fikrini isbâta bin söz uydurur.

Elde bayrak halk dolar meydânlara,
Ortalıkta neş'e, nutuk, yaygara,
Ehl-i hafâ peyrev olur anlara..

Yolda, evde ayni nağme tiz ve pest,
Ermeni'si, Türk ve Rûm'u dest-be-dest,
Memleket baştan-başa mecnûn ve mest !

Böyle herkes dost imiş Hürriyyet'e,
Düştü fikrim şübheye, bin hayrete;
Başladım artık şuna emniyyete :

Bunca yıl hürriyyeti men' eyleyen
Ortada kimmış aceb? Bî-şübhe ben !

H. Subhî'nin muhtelif **mâni**'lerden meydana gelen **Neler İşitiyoruz** başlıklı **türkü'sü**, kendi ifâdesinden de anlaşıldığı gibi, Meclis-i Meb'ûsân'ın açılışından (17 Aralık, 1908) yaklaşık bir hafta sonra yayımlanmıştır. Neşredildiği gazetenin adı **Davul** olduğu için, Ramazân'da bekciler ağzından söylenilen **mâni**'ler gibi tertiblenen şiirde, Meşrûtiyyet idâresinin kuruluşu pek de kolay olmadığı, Hasta Adam denilen Türkiye'nin kuvvetlendiği, Millet Meclisi'nin açılması yüzünden duyulan ferahlık, v.b. şeyler doğrudan doğruya, açıkca anlatılmıştır. Bu işin sonu da düşünülerek Hak yolundan, iyilikten sapılmaması, yapılan Ka'be'nin yıkılmaması duâsıyla, şükrân duygusuyla sona eren, Hasad iğreti adıyla yayımlanan bu şiirinin de tâm metnini veriyoruz :

Neler İşitiyoruz

Meclis-i Meb'ûsân'ın küşâdı
münâsebetiyle Davul'un Cem'iy-
yet'e teşekkürü !

*Dağdan, taşlardan dolaştım,
Yanına doğru savaştım,
Pencerenden bak aşağı,
İşte ben geldim ulaştım.*

*Eski Türk(i)ya kötü ister,
Yeni Türk(i)ya direk ister,
Ner'den çıktın ey Of Baba,
Yaptığın iş yürek ister..*

*Pek çok azdılar... Olmadı,
Çukur kazdılar olmadı;
Bunca emek boşa çıktı,
Nusha yazdılar olmadı..*

*Hâinleri uyuşturdu,
Hırsızları savuşturdu,
Yerden göke hak kazandı;
Hasretleri kavuşturdu..
Dam dam da dam dam !..*

*Hastamız vardı ölecek,
Tarihlere gömülecek,
Îlâc verdin, sen kurtardın;
Millet sevinip gülecek!
Dam dam !..*

*İsmin büyüktür cihândan,
Medhin duyulur her yandan.
Son nefesi veriyorduk;
Çıkıyorduk tatlı candan..
Dam dam da dam dam !..*

*Allâh murâdını verdi,
Düşmanları yere serdi,
Eşeklere ters bindiler;
Büyüktür onların derdi..*

*Millet Meclisi açıldı,
Kalblere nûrlar saçıldı.
Hak zamânı geldi artık,
Haksızlık devri kaçıldı..*

*Hak yolundan şaşıp çıkma,
İyilikten sakın bıkma,
İşin sonu unutulmaz,
Yaptığın Ka'be'yi yıkma !..*

*Davul'cu şükreder sana,
Eder safâna bin duâ;
Fakat o bahşış istemez,
Büyüklüğün yeter ona⁶ !..*

H. Subhî, mizâh gazetesi **Davul**'da, bu iki şiiri dışında nesir şeklindeki ba'zı yazılarında da Hasâd iğreti adını kullanmıştır. Bunlar, aşağıdaki örneklerde görüldüğü gibi, günlük muhtelif mes'ele ve hâdiselerle ilgili birkaç cümle, veyâ fıkralardan ibârettir; **Neler Görüyoruz** başlığıyla yayımlanmıştır :

Hüseyin Câhid Bey'in bi'l-muhâkeme mahkûm edildiği yarım lira cezây-i nakdinin, talebi üzerine ceste-ceste istifâsına muvâfakat olunmuştur.

Bir küçük kız, gâyet büyültücü gözlükler takan büyük vâldesine, sofrada,

"Nineciğim, bana et keserken o gözlükleri çıkar da öyle kes !.,

Davul — Biz de, Dâhiliyye Nâzırı'nın iş görürken gözlüğünü çıkarmasını recâ ederiz⁷.

"Meb'ûsân hakkında Hukûk-ı umûmiyye: Henüz mahallemizdeki komşuları lâyıkiyle tanıyamaz iken, ihrâz-ı vekâlet edecek zâtı nasıl tanıyacağız !.,

Davul — Bir iki sene müsåade etseler de konu-komşu toplanıp birbiririmizi tanısak fenâ mı olur⁸!

6 Araştırmamızın bu üçüncü bölümünde verdiğimiz bilgi ve metinlerle ilgili dip-notlar için bk., not—3. Metnin neşrinde Of Baba dolayısıyla, "Masallarda, sıkılan adamların imdâdına yetişen, bir dudağı yerde, bir dudağı gökte bir Arab., dip-notu verilmiştir.

7 Nu. 4, 4 Teşrinisânî, 1324/17 Kasım, 1908.

8 Nu. 5, 11 Teşrinisânî, 1324/24 Kasım, 1908.

H. Subhî'nin yine *Davul* gazetesindeki *Neler İşitiyoruz* başlıklı musâhabesi de Hasâd imzâsıyla yayımlanmıştır; Paris'ten yeni gelen bir arkadaşı ile konuşmalarını içine almaktadır⁹.

Neler işitiyoruz sütündeki *Bir Diplomatin Beyânâtı* ile *Kar Dede* ise, *Davul*'un baş-yazısı olan musâhabelerdir¹⁰.

H. Subhî'nin *Vur Abalı*'ya başlıklı, tanınmış şahsiyetlerin hayât çizgisini, eserlerini, karakterlerini yerine göre alay ederek, iğneleyerek anlattığı mizâhî yazıları sayı bakımından epeyi kabarıktır; şahsen tanıdığı kimseleri ele almış olduğundan, onlar hakkındaki incelemelerde faydalanılabilecek ba'zı malzeme de içine almaktadır. Bunlardan yalnız ikisinde, *Vur Abalı*'ya—*Doktor Rizâ Tevfik* ile *Uşşâkî-zâde Hâlid Ziyâ Bey* başlıklı Hasâd iğreti adıyla yayımlanmıştır; karikatürize edilmiş resimleri de bulunmaktadır¹¹.

3. H. Subhî'nin kullandığı bir başka iğreti ad, Münir Süleyman Çapan-oğlu'nun açığa vurduğu *Toplu İğne*'dir. Bu adı en çok, yine *Davul*'da, *Vur Abalı*'ya sütündeki mizâhî yazıların da kullanmıştır: *Bulgar Kardeşler—Hasb-i hâl—İzzet Paşa Lîsânımdan*¹², *Tanin*¹³, *Maârif Türbedâr-ı esbakı*¹⁴, *Mâliye Müsteşârı*¹⁵, *Türkler'in Voltaire'i: Ahmed Midhat Dâ'ileri*¹⁶, *Ali Kemal Bey*¹⁷, *Tevfik Fikret Bey*¹⁸, *Prens Ferdinand Cenâbları*¹⁹, *Si-*

9 Nu. 7, 26 Teşrinisânî, 1324/9 Aralık, 1908.

10 Nu. 6, 19 Teşrinisânî, 1324/2 Aralık, 1908; nu. 8, 3 Kânünevvel, 1324/16 Aralık, 1908.

11 Sırasıyla bk., nu. 8, 3 Kânünevvel, 1324/16 Aralık, 1908; nu. 11, 31 Aralık, 1324/13 Ocak, 1909.

12 Nu. 1, 14 Teşrinievvel, 1324/27 Ekim, 1908. Bu yazının sonunda, *Londra—14 Teşrinievvel, 1908* tarihi, "Ashına mutâbakâtını tasdik ederim,, cümlesi vardır.

13 Nu. 2, 21 Teşrinievvel, 1324/3 Kasım, 1909. Sonunda yazıldığı tarih kaydedilmiştir: 19 Eylül, 1324—Cum'a (2 Ekim, 1908).

14 Nu. 3, 28 Teşrinievvel, 1324/10 Kasım, 1908. Yazıldığı tarih de kaydedilmiştir: 5 Ekim, 1324—Pazar (18 Ekim, 1908).

15 Nu. 4, 4 Teşrinisânî, 1324/17 Kasım, 1908; yazıldığı tarih: 3 Teşrinievvel, 1324—Cum'a (16 Ekim, 1908) olarak kaydedilmiştir.

16 Nu. 5, 11 Teşrinisânî, 1324/24 Kasım, 1908; yazılış tarihi: 7 Teşrinisânî, 1324 (20 Kasım, 1908) — Cum'a. Karikatürü de vardır.

17 Nu. 6, 19 Teşrinisânî, 1324/2 Aralık, 1908; karikatürü de neşredilmiştir. Yazılış tarihi: 13 Teşrinisânî, 1324 (26 Kasım, 1908).

18 Nu. 7, 26 Teşrinisânî, 1324/9 Aralık, 1908. Güzel bir karikatürü, yazının sonunda 19 Teşrinisânî, 1324 (2 Aralık, 1908) tarihi vardır.

19 Nu. 9, 10 Kânünevvel, 1324/23 Aralık, 1908; sonundaki tarihten, neşrinden iki gün önce yazıldığı anlaşılır.

yâsi-i şehir Kâmil Paşa²⁰, Şehir Mektûbcusu²¹, (Ahmed Râsim kasededilmiştir), 'Adem-i merkeziyyet Muhteri'²² (Prens Sabâhaddin hakkında), Mizâncı-başı²³ (Murâd Bey hakkında), Hüseyin Câhid Bey²⁴. Başlıklarını verdiğimiz bu ondört yazının hepsi Vur Abalı'ya sütündadır; çoğunun karikatürize edilmiş resimlerine de yer verilmiştir. Aynı dizideki Ahmed Rizâ Bey başlıklı imzâsız olmakla berâber, üslûbunu da göz önüne alarak, bunun da H. Subhî tarafından yazıldığını tahmin etmekteyiz²⁵.

Yine Davul mecmûasında, Toplu İğne iğreti adıyla Dâhi-i Edeb²⁶ (Abdülhak Hâmid hakkında) ile Rasad-hâne Müdürü Sâlih Zeki Beyefendi'ye —ciddi— Açık Mektûb'un başlığından önce Vur Abalı'ya kaydı yoktur²⁷. Yalnız Vur Abalı'ya başlıklısinın ise, karikatür ve içindekilere dayanarak Hüseyin Rahmî hakkında olduğunu söyleyebiliriz.²⁸

20 Nu. 10, 17 Kânûmevvel, 1324/30 Aralık, 1908.

21 Nu. 11, 31 Kânûmevvel, 1324/13 Ocak, 1909; yazıldığı tarih: 19 Kânûmevvel, 1324/1 Ocak, 1909.

22 Nu. 14, 28 Kânûnisânî, 1324/10 Şubat, 1909; sonunda, 15 Kânûnisânî, 1324 (28 Ocak, 1909) tarihi vardır. Aynı sayıda: "Husûsî Telgıraf—Davul/İdâre Hânesi'ne: Galata—20 Kânûnisânî, 1324 — Hamd olsun sağ ve sâlim bu tarafa ayak bastım.,,

Muharrirlerinizden Toplu İğne

23 Nu. 17, 18 Şubat, 1324/3 Mart, 1909; yazılış tarihi: 14 Şubat, 1324 (27 Şubat, 1909).

24 Nu. 18, 25 Şubat, 1324/10 Mart, 1909; sonundaki tarihe göre, neşrin-den üç gün önce yazılmıştır.

25 Nu. 16, 11 Şubat, 1324/24 Şubat, 1909; yazılış: 21 Kânûnisânî, 1324/3 Şubat, 1909. Davul'daki birçok yazılarda, mizâh sâhasında dünyâca ün kazanan, doğumunun 100'üncü yılında hâtırasını tazelemek için Amerika'da bir yıl jübileler yapılan Mark Twain'in (Celemens, Samuel Longhorne: 1835—1910) adı, mahlas olarak kullanılmıştır. Ser-muharririmiz başlıklı, Mark Twain (مارك توين) imzalı yazı, Hamdullah Subhî ile mülâkat tarzında

tertiplenmiştir; Davul'un Ser-muharriri'nin bu konuşmalar sırasında söylediği şeylerden biri de, Vur Abalı'ya serisindekilerin kendisi tarafından yazılmış olduğudur (Nu. 6, 19 Teşrinisânî, 1324/2 Aralık, 1908).

26 Nu. 12, 7 Kânûnisânî, 1324/20 Ocak, 1909; yazılış: 3 Kânûnisânî, 1324'dür. Hâmid'in bir karikatürüne de yer verilmiştir.

27 Nu. 14, 28 Kânûnisânî, 1324/10 Şubat, 1909. Sonunda 20 Kânûnisânî, 1287 (1 Şubat, 1872) tarihi vardır; bununla neyin kasedildiğini anlamış değiliz.

28 Nu. 20, 1 Nisan, 1325/14 Nisan, 1909. Yazılış tarihi: 27 Mart, 1325—Cum'a (9 Nisan, 1909)'dır.

Davul gazetesindeki Toplu İğne imzâlı olanlara **Dram**, **1 Perde**, **3 Fasil** —İngilizce'den— başlıklı, sahne direktiflerinden ibâret mizâhi bir yazı ile²⁹, **Cevâb**³⁰, **Poison d'avril**³¹ başlıklıları, büyük anneden nakledilmiş bir **fıkra**³², v.b. yazıları da katabiliriz. Toplu İğne mahlasını, sonraları, 1914'de, **Gençler Dâfteri** mecmûasındaki **İmtihân** başlıklı yazısında kullanmıştır³³.

4. a) H. Subhî'nin **Vur Abalı'ya** umûmî başlığıyla, birkaçı Hasâd, çoğu Toplu İğne iğreti adı ile olan yazılarının sayısı yirmiye bulmaktadır. Davul'un son sayılarına doğru, aynı sütündaki **Ahmed Hikmet Bey**³⁴ ile **Mahmud Sâdık Bey**³⁵ başlıklılarının sonunda ise **Munakkid** iğreti adı görülür. b) Yine **Vur Abalı'ya** dizisindeki **Merkeziyyet Mürevvici** başlıklı, ufak-tefek bir muharririn ele alındığı, bunun kim olduğunu tesbit edemediğimiz yazı ise İstanbulun iğreti adı ile neşredilmiştir³⁶. c) Aynı gazetenin görebildiğimiz son sayısındaki **Vur Abalı'ya—Saltanatı Hamîdiyye'nin Paris Sefil-i kebir'i Devletlu Sâlih Münir Paşa Hazretleri'ne** başlıklı olanında Keçi Boynuzu iğreti adı kullanılmıştır³⁷. Uslûb yönünden, her üçü, Hasâd ve Toplu İğne imzâlı yazılardan farksızdır; bu yüzden **Munakkid**, İstanbulun, Keçi Boynuzu iğreti adlarının da Hamdullah Subhî'ye âid bulunduğunu sanıyoruz. Bu tahminimizde yanılıp yanılmadığımız mes'elesini, ileride elde edilecek ip-ucları ve belgeler aydınlatabilecektir.

29 Nu. 11, 31 Kânûnıevvel, 1324/13 Ocak 1909.

30 Nu. 17, 18 Şubat, 1324/3 Mart, 1909.

31 Nu. 20, 1 Nisan, 1325/14 Nisan, 1909; yazılışı, 1 Nisan, 1909'dur.

32 Nu. 21, 15 Nisan, 1325/28 Nisan, 1909.

33 Nu. 4, 1332/10 Temmuz, 1330/23 Temmuz, 1914. **İmtihân**, bu husustaki sıkıntı, endişe ve heyecanı yaşatıp duyuran, kayde değer mensûr yazılarından.

Toplu İğne iğreti adı, Cumhuriyet'in ilânından sonra, Nûreddin Artam tarafından da kullanılmıştır; **Vakit** gazetesinin **Gelişi-güzel** sütununda bu Toplu İğne'nin çoğu mizâhi şiirleri, muhtelif konularda nesirleri vardır.

34 Nu. 19, 11 Mart, 1325/24 Mart, 1909.

35 Nu. 23, 7 Mayıs, 1325/20 Mayıs, 1909.

36 Nu. 22, 29 Nisan, 1325/12 Mayıs, 1909.

37 Nu. 24, 14 Mayıs, 1325/27 Mayıs, 1909.

Davul'da, Toplu İğne'ye sunulmuş, Çuvaldız iğreti adıyla bir Kıt'a var³⁸:

Tarafdâr-ı İstibdâd Birinin Hasb-ı hâli

Toplu İğne arkadaşşıma ihdâ

*Boş Boğaz'la Karagöz, bir Geveze, bir de Kalem,
Bize Püsküllü Belâ.. Yok ilerisi gerisi.*

*Müstahak, yoksa ki müştâk mı idik biz.. Bilmem
Şimdi de çıktı Davul.. Amma.. Tanindâr derisi.*

Süleymâniyye—Fî 25 Teşrinievvel, Sene, 324

Bu kıt'ada adı geçen, başkaca pek çok mizâh gazete ve dergileri incelenirse, Hamdullah Subhî'nin kullandığı iğreti adların Hasâd ve Toplu İğne'den ibâret kalmayacağını, birkaç mahlasının daha bulunabileceğini umuyoruz³⁹.

Ankara—8 Haziran, 1985

---

38 Nu. 5, 11 Teşrinisânî, 1324/24 Kasım, 1908.

39 Bu inceleme, İstanbul Üniversitesi Edebiyât Fakültesi Türkiyât Araştırma Merkezi'nin Beşinci Milletler Arası Türkoloji Kongresi (23—28 Eylül, 1985) dolayısıyla, Türk Edebiyatı bölümünün 25 Eylül'deki Oturum'unda sunulmuş, ilk def'a olarak mecmuamızda neşredilmiştir.

İHSAN

Hayri BİLECİK

Hangimiz daha iyi ve daha güzel bir düynâda yaşamak istemeyiz !. Peki ama, böylesine birgâyenin tahakkuku için önce **iyilik** ve **güzellik** mefhumları üzerinde, asgari ölçülerde de olsa, anlaşıp onları, daha yaygın hâle getirmeye çalışmak gerekmez mi ?

Evet hepimiz, devamlı olmasa da bir takım iyilikler yapıyor ve güzellikler karşısında duygulanıyoruz. İmkânlarımız müsâit olsa, daha çok iyilik yapacağımıza da inanıyoruz.

Ancak, iyilik ve güzellik mefhumları ile ilgili değer ölçülerimizi kaybettiğimizden beri, zaman zaman iyiyi kötüden, güzeli çirkinden ayırt edemez hâle düşür olduğumuz da bir vâkıadır.

Kimimiz, karşılıksız iyilik yapmıyoruz. Kimimiz, kaş yapayım derken göz çıkarıp sonra da "İyilik ettim, kötülük buldum,, diye sızlanıyoruz. Kimimiz de, daha güzel olayım veyâ daha güzelini yapayım derken; kıyâfetten mimariye, insânî davranışlardan tabii güzelliklere kadar her şeyi çirkinleştiriyoruz.

Halbuki bugün hızla gelişen teknoloji sâyesinde, maddi güç ve imkânlarımız yönünden, atalarımızın ancak hayâl edebilecekleri bir seviyeye ulaşmışız. Ulaşmışız ama, onlardan devraldığımız dünyâyı daha iyi ve daha güzel bir hâle getirdiğimizi söyleyebilir miyiz ?

Hepimiz biliriz ki, iyilik sevgisi de güzellik duygusu da fitrîdir. Bu sebeple, kendimiz için iyi ve güzel olanı, daha bebeklik devremizde iken duygularımız yardımıyla seçebiliyorduk.

O hâlde nasıl oluyor da, her geçen gün biraz daha kötülük ve çirkinliğin batağına gömüldüğümüzü göremiyoruz ? Göremiyoruz çünkü, sâdece maddeyi ve maddi refâhı esas alan bir dünyâ görüşüne boyun eğdiğimizden bu yana, ruhu ve bedeni arasındaki ilâhî dengeyi kaybeden insanımız, zamanla mânevî değerlerin kontrolünden kurtulup egoizmine esir olmuş ve neticede; kendisinden başka iyi, hoşlandıklarından başka güzel tanımaz hâle gelmiştir.

Halbuki biz, ideâl birer mefhum olan iyilik ve güzelliği günlük hayatına sindirmiş yüce bir milletin çocuklarıyız. Hemcinsine muhtaç olanın izzet-i rûhunu zedeleden yardımına koşmak için kurdukları müstesnâ vakıf müesseseleriyle, iyiliği bir sanat hâline getiren insanlar, bizim atalarımızdı.

Yine bir zamanlar edep, hoşgörü, nezâket, zarâfet gibi insânî davranışların zirvesine çıkan bu millet; mimârî, mûsikî, hat, tezyinat ve el sanatlarında da güzellik timsâli olmuştu.

İşte, böylesine insânî bir medeniyete esas olan milli-mânevî değerlerimizden biri de İHSAN dır.

Günümüz Türkçesinde : “Bağışlama, bağışta bulunma, bahşiş, iyilik, lütuf, kerem,, gibi mânâlarda kullanılan bu kelime, aslında umman misâli bir değer in ifâdesiydi.

Arapçada ihsan; güzellik mânâsına gelen HÜSN kökünden türemiştir. Hüsniyet, hüsnüzan, hüsnümüâmele gibi terkiplerle dilimize yerleşen bu bereketli kökün; ihsandan başka, yine kendisinden türeyen hasen, hasene, hasenât, mehâsin, ahsen, muhsin, muhsine, tahsin v.b. pek çok kelimeyi de üstün mânâ ve mefhumları ile birlikte Türkçemize kazandırdığını biliyoruz.

Lügat mânâsıyla ihsan : “İyilik etmek, iyi hâle getirmek, güzelleştirmek ve bir nesneyi iyi ve gereği gibi bilmek,, demektir.¹

Milli-mânevî kültürümüzde ise, bu asıl mânâlar yüce mefhumlarla üstün bir terkibe ulaşmış ve ihsan, insânî medeniyetimizin vazgeçilmez unsurlarından biri olmuştur.

1 Müt. Âsım Efendi, Kâmus Terc.

Kur'an-ı Kerim'de : "Şüphesiz ki Allah, adaleti ve ihsanı... emreder.,² buyuruluyor.

Bu âyet-i kerime ile dinî mükellefiyetlerimizden biri hâline gelmiş bulunan ihsanın, gerçek târifini şu hadis-i şerifte buluyoruz :

Bir gün insan şeklinde Resûlullah Efendimiz'in huzûruna gelen Cebrâil (A.S.), iman ve islâmıla ilgili suallerinin cevâblarını aldıktan sonra, "Ya ihsan nedir ?, diye sorunca Hz. Peygamber, bu yüce mefhumu şöyle târif etmişler : " (İhsan), Allah'a sanki görüyormuş gibi ibâdet etmendir. Eğer sen, Allah'ı görmüyorsan şüphesiz O, seni görüyor.,³

Bu hadis-i şerifte zikredilen ibâdet; kulluk etmek mânâsıyla, her türlü niyet, davranış ve vazifelerimizi içine aldığına göre, ihsan mertebesine erişmek isteyen bir insanın her an, Cenâb-ı Hakk'ın huzûrunda olduğunu bilerek yaşaması gerekir.

O hâlde, kelimenin "İyilik etmek, iyi hâle getirmek, güzelleştirmek ve nesneleri hakkıyla tanımak,, gibi lûgat mânâlarını da göz önünde tutarak, ihsan sâhibi bir insanın mümeyyiz vasıflarını şöylece hülâsa edebiliriz.

Bu seviyenin insanları, iman ve islâmın gerektirdiği her türlü vazifeyi hakkıyla ifâ edip, insânî davranışların en güzeline erişmiş ve çevrelerine iyilik etmeyi hâl edinmişlerdir. Öyle ki, âdetâ başkaları için yaşarlar; kötülüğe, iyiliğin en güzeli ile mukâbelede bulunup, yaptıkları hayrın aslâ karşılığını beklemezler. Kısaca onlar, eşyânın hakikatine vâkıf olmaları sebebiyle, mahlûkâtta Hakk'ın nûrunu müşâhede ederek, Hak için halka hizmetin en güzelini veren birer ahlâk nümûnesi hâline gelmişlerdir.

İşte ancak bu seviyedeki insanların bütün hareket ve davranışları, ihsanın Türkçemizdeki mânâsıyla, insanlık için birer bağış ve lütuftur.

Hakikatte, Eşrefoğlu Rûmî'nin :

Kim ki dost yoluna terk-i cân eder
Dost anâ didârını ihsân eder.

beytinde dile getirdiği mertebeye erişen bu yüce insanların bi-

2 Nahl : 90

3 Tecrid-i Sarih Terc., C. I, Hadis Nu : 47.

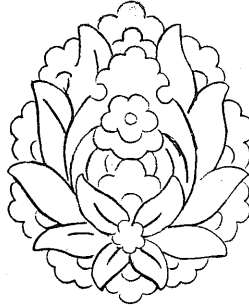

zâtihi varlıkları, Cenâb-ı Hakk'ın bizlere lütuf ve ihsânından başka ne olabilir ?

Şâyet, daha iyi ve daha güzel bir dünyâda yaşamak istiyorsak, böylesine yücelmiş insanların eline-eteğine yapışıp onları, rehber edinmeye mecbûruz.

Zirâ ihsan mefhumundan mahrum kalan beşer, geçimini sanattan sağladığı için "Sanatçı,, olabilir, ama "Sanatkâr,, olmaz. Edebi sahalarda yazıp çizene belki "Edebiyâtçı,, denir, ama "Edib,, olmak için önce ihsan sahibi olmak gerekmez mi?

Bu, eğitimden ticârete, sanattan siyâsete her sâhada böyle olduğuna göre, bir an önce ihsan sâhiplerine ihtiyaç duyacak seviyede insanlar yetiştiren bir Milli Eğitim politikasına sâhip olmak, özlediğimiz iyi ve güzel dünyânın gerçek teminâtı olacaktır.

ÇANKIRI YÂRAN SOHBETLERİ VE OĞUZ TÖRESİ - I

Necâti Âsım USLU

Çankırı'da adına **yâran sohbeti** denilen köklü bir an'ane vardır. Bundan onbeş sene öncesine kadar pek canlı bir şekilde yaşayan bu gelenek bugün hemen hemen sönmeye yüz tutmuştur.

Yâran sohbeti veyâ kısaca sohbet, kış aylarına mahsus bir toplantı geleneğidir. Esas mevzûa girmeden sohbetin ana unsurlarını kısaca belirtelim. Sohbet topluluğu, yirmi ilâ yirmi-beş (**çoğunlukla yirmidört**) kişiden meydana gelir. Resmi toplantı günlerine **Ocak Günü** derler, haftada bir defâ olur. Sohbet toplantısında iki başkan vardır. Birine **Büyük Başağa**, diğerine **Küçük Başağa** denir. Topluluğun diğer üyelerine **Yâran Ağa** veyâ kısaca **Yâran** denir (Çankırı tâbiriyle **yâren**). Bir de hizmet ve inzibat için tutulan **Çavuş** vardır. İşte bu yazımızda yâran sohbetinin bütün özelliklerini anlatacak ve eski Türk - İslâm temel müesseseleriyle bağlantısını araştıracağız.

Eski Çankırı sosyal yaşayışında sohbetin çok mühim bir yeri vardı. Çankırı'da her evden bir - iki erkek, ömründe en az bir defâ sohbe iştirak etmiş, mahalli deyimle «**sohbet yemiş**» olurdu (bizim âilede babam, dayım yâran olmuş; dedem ve ağabeyim Başağalık yapmışlardır). Hattâ : «**Kız anadan öğrenir sofrâ düzmeyi, oğlan atadan öğrenir sohbet gezmeyi!**» diye sohbetle ilgili bir de atasözü vardır.

Sohbet meclisi eğlence görüntüsü altında başlı başına bir an'aneler silsilesi, bir içtimâî kültür, ahlâk nizâmı ve millî disiplinin gençliğe aktarıldığı bir okuldu. Analar haşarı çocukları için : «**Aman biraz daha büyüse de sohbete girip adam olsa!**» diye çırpınırlardı.

Çankırı'da çok detaylı ve canlı bir müessese olarak tanıdığımız yaran sohbeti an'anesinin bir benzerinin eskiden bütün Anadolu'da yaygın bir tarzda var olduğunu ünlü bilgin İbni Batûta'nın *Seyahatnâme*'sinden öğreniyoruz. Batûta bu eserinde Alanya'da Anadolu'ya ayak bastığı günden itibaren, gezdiği her yerde gençlerin kurduğu bir cemiyetin misâfiri olduğunu, her şehirde bu gençlerin kendisini son derece saygıyla ağırladıklarını öve öve bitiremez.

Batûta, bütün İslâm âlemini dolaştığını, Anadolu'dan başka yerde böyle bir topluluğa rastlamadığını kaydeder. İbni Batûta bu gençlerin bir başkan kontrolünde her akşam bir mahalde toplandıklarını, günlük kazançlarını başkana teslim ettiklerini, başkanın da bununla yiyecek alıp sabaha kadar süren toplantı ve eğlenceler tertiplediklerini, yabancı ve misâfirleri toplanmalarına dâvet edip, onlara son derece ihtimamla hizmet edip, ikramda bulunduklarını belirtir.

Cumhûriyet'in ilk yıllarına gelindiğinde Türkiye'de bu toplantıların yalnız Çankırı'da çok değişik bir şekilde yaşayabildiğini müşâhede etmekteyiz. Bolu'da, Balıkesir'de, Bursa'nın kazâlarında, Ankara civârında buna benzer daha az teferruatlı toplantıların varlığını biliyoruz. Ayrıca Kayseri, Konya, Sivas yörelerinde : Gezme, oturma, oturak.. ,Gümüşhâne, Kelkit ve bâzı diğer yerlerde : Erfene, bâzı yerlerde : Sıra gibi isimlerle anılan eğlence ve toplantı an'aneleri de bilinmektedir. Ayrıca Urfa'da bir üstad mûsikişinasın başkanlığında mûsıkî âleti çalanlar ve gazel, türkû söyliyenerin toplanarak bir han odası kirâlayıp, bir de hizmet için adam tuttuklarını, haftanın belli günlerinde burada toplanarak üstad reisin başkanlığında mahalli türkû, destan, hoyrat gibi eserleri icrâ ettikleri görülmektedir.

Diğer bölgelerden farklı olarak Çankırı'da bu toplantıların çok geniş ve şümüllü bir müessese olarak varlığını günümüze kadar sürdürmüş olması, bölgenin târihi ve içtimâî yapısıyla yakından alâkalı olduğu şüphesizdir.

Çankırı, 1071 Malazgirt Muhârebesi'nden hemen sonra ilk fethedilen bölgelerden birisidir. (1073 - 1074 de Selçuklu kumandanı **Karatekin** tarafından).

Târîhi kayıtlar **Paflagonya**'ya (yâni Ankara, Çankırı, Kastamonu arasındaki bölgeye) Türkler'den yüz bin çadır halkının gelip yerleştiğini kaydediyor (Menderes havzasına da ikiyüz bin çadır halkı gelmiştir). Kastamonulu bir papaz : «**Kâfir Türkler Paflagonya eyâletine atlarıyla, davarlarıyla karınca sürüsü gibi üşüştiler. Bunların şerrinden bağı, bahçesi, tarlası harap olan mümin hristiyanlar bölgeyi terkedip gittiler. Bu bölgede hiç hristiyan unsur kalmadı.**» diye durumdan yakınıyor. Bu kesif yerleşme, Çankırı ve civârında çok sayıda Oğuz boy ismi taşıyan köylerin varlığıyla da açıkça belli oluyor. Hâlen Çankırı'da dokuz tâne **Kayı**, beş tâne **Bayındır**, iki tâne **Yuva** isimli köy vardır. **Çavundur**, **İğdır**, **Salur**, **Dodurga**, **Bügdüz**, **Korgın**, **Bayat**... gibi 24 **Oğuz Boyu**'na âit çeşitli köy isimleri mevcuttur. Selçuklular'dan sonra kurulan beyliklerden Kastamonu, Çankırı, Sinop bölgesini elinde tutan **İsfendiyaroğulları**'nın Osmanlılar gibi Oğuzlar'ın **Kayı** kolundan olduğu söylenir. Anadolu birliğini kurmaya çalışan **Fâtih**, Kastamonu'da **İsfendiyaroğlu İsmail Bey**'le yaptığı savaşı kazanır ve bölgeyi Osmanlı İmparatorluğu'na katar. Bu savaşta İsmail Bey'in oğlu **Kör Kasım Fâtih**'in yanında savaşa katılır. Savaştan sonra mükâfâten Çankırı kendisine Sancak Beyliği olarak verilir. Bu sülâleye **Kasım Beyler** denir. Çankırı, Anadolu Beylerbeyliği'nin 22 sancağından birisi olarak Tanzimat'a kadar Kasım Beyler idâresinde kalmıştır.

Çankırı'nın güneyinde **Eldivan Dağı** diye anılan bir yayla vardır. İşte bu Kasım Beyler her sene yaylaya bu Eldivan Dağı'na çıkarlarmış. Civar köyler bu dağa **İldivan** derler ki doğrusu da budur. **İl Beyi**'nin mâiyeti ve diğer beylerle toplanıp **divan** kurduğu yer demektir. Çankırı'da divan ismini taşıyan bir kaç yaylânın daha bulunması (Bolu'da Çankırı hudûduna yakın **Dörtdivan**, Çankırı Yapraklı'da **Divan Câmii**...), ayrıca **Evliyâ Çelebi İldivan** sözünü daha iyi açıklar. Çankırı'dan bahsederken : «**Birden onikiye kadar divan ismi taşıyan nâhiyeleri vardır.**» diyor.

Herhalde başlangıçta bu divanların mahalli Boy Beyleri'nin toplantı yaptığı, divan kurduğu yerler olduğuna hiç şüphe yok-

tur. İşte bu divan toplantıları, Oğuz an'anesini uzun müddet canlı olarak yaşatmış olsa gerektir.

Kezâ Yazıcıoğlu, **Selçuknâme**'sinde Selçuklular'da Oğuz an'anesinin ne derece kuvvetle yaşadığını bâriz bir şekilde anlatmakta, Selçuklu beylerinin bu toplantılarda nasıl merâsimle kımız içtiklerini dile getirmektedir. Ayrıca **Dede Korkut Hikâyeleri** Anadolu'daki ilk Oğuzların toplantı, toy ve merâsimleri hakkında bize en sağlam ve geniş bilgiler aktarmaktadır.

Aynı zamanda Çankırı, **Ahî** an'anesinin ve **Lonca** teşkilâtının son senelere kadar yaşadığı nâdir Anadolu şehirlerinden- dir. Çankırı'da 1970 yılına gelinceye kadar meselâ demirci es- nafa arasında Lonca teşkilâtı varlığını sürdürüyordu.

Bilindiği gibi Selçuklular'ın son devrinde **Ankara**'da bir **Ahî Cumhuriyeti** teşekkül etmişti. Bu cumhûriyetin varlığına Osmanlılar son vermişlerdir. Fakat Ahî teşkilâtı ve geleneği bu bölgede varlığını kuvvetle sürdürmeğe devam etmiştir.

Bu müesseseyi kuran **Ahî Evren** isimli zat **Kırşehir**'de bu- lunduğu için onun soyundan gelenler **Ahî Baba** ismi altında bütün ahilerin başı olarak Kırşehir'de otururlardı. Anadolu'daki her kasabada Kırşehir'deki Ahî Baba'yı temsilen bir **Ahî Baba Vekili** bulunurdu. Sayıları 32 olduğu söylenen zenaat zümrele- rinin her biri ayrıca içlerinden birini başkan seçerlerdi. Bu baş- kana **Yiğitbaşı** denirdi. Bunlar Ahî Baba Vekili'ne bağlı idiler. Ayrıca her esnafın **Avâız Sandığı**'nı idâre eden bir mütevellisi bulunur, bu mütevellî Avâız Sandığı'ndan ihtiyaç sâhibi es- nafa yıllık % 15 fâizle borç verir ve bunların tahsilini tâkip ederdi.

Burada, başlıbaşına bir mevzû olan **Ahilik** ve **Lonca Teşki- lâtı** bahislerine fazlaca girmeyeceğiz.

Yalnız Abbâsiler devrinde **Fütüvvet** denilen gençlik teşki- lâtlarının varlığını biliyoruz. Ahilikle Fütüvvet teşkilâtlarının pek çok benzerlikler taşıdığını müşâhede etmekteyiz. **Çankırı Yâran Sohbetleri** de bu müesseselerden birçok izler taşımak- tadır.

Ahî sözünün Türkçe «**akı**: (Cömert, ganî)» sözünden mi, yoksa Arapça «**ahî**: (Kardeş)» sözünden mi geldiğinin tam ola- rak bilinemediğini ayrıca belirtmeliyiz.

Şimdi yukarıdaki izâhatın ışığında yâran sohbetinin oluş ve işleyişine göz atalım.

*
* *

Her yıl sonbahar gelince Çankırı'da birbirine akrabâ veyâ yakın komşu olan beş on genç aralarında toplanıp konuşurlar. O kış **sohbet yemeyi** kararlaştırırlar. Bunun için kendilerine iki tâne **Başağa** ararlar (**Paşa** sözünün buradan geldiği tahmin ediliyor). Başağalık, çevrelerinde saygı gören orta yaşlı ve varlıklı kişilere teklif edilir, kabul ederlerse Başağa olmuş olurlar. Bir tânesine **Büyük Başağa**, diğerine **Küçük Başağa** denir. Bu tâyinde **Büyük Başağa'nın Küçük Başağa'dan daha varlıklı** olmasına çok dikkat ederler.

Başağaların tâyin ve tesbit işi bittikten sonra yâran sayısının 24 veyâ 25 kişiye tamamlanması için, orta yaşlı ve yaşlılardan sohbet toplantılarında tecrübeli yedi - sekiz kişiye ricâ ile teklifte bulunurlar. Bunların da iştirâkiyle yâran tamamlanmış olur. Bu sûretle teşekkül eden yârânın birinci tabakasını ve kalabalık kısmını **gençler** teşkil eder; ikinci tabakayı altı, yedi kişiden oluşan **orta yaşlılar** grubu, üçüncü tabakayı üç dört kişiden oluşan **yaşlılar** grubu ve en son tabakayı iki kişiden oluşan **Başağalar** grubu teşkil eder.

Orta yaşlı ve yaşlılar törelerin eksiksiz tatbikine son derece dikkat ederler. Yanlış ve uygunsuz gördükleri her hareketi ikaz mâhiyetinde Başağalara bildirirler. Bundan sonra bir hazırlık toplantısı için gün tesbit edip Başağalardan birinin evinde bir gece toplanırlar. Buna : **Erfene Gecesi** denir. «**Erfene**», herkesin masrafa eşit iştirâki mânâsına kullanılan bir deyimdir.

Bu toplantıda önce **yasaklar** vaz edilir. Her yâranda temel olan yasaklar ayrıca zikredilmez. Bunlar yalan, içki, kumar, hırsızlık, zinâ gibi hallerdir. Temel olarak her yârâna yasaktır. Ayrıca yâran bu ilk toplantıda sigara içmeyi, kahveye gitmeyi, küfretmeyi de yasak olarak kararlaştırabilir. Yasakların tesbitinden sonra **yemeğin cinsi, kalitesi ve kab sayısı** tesbit edilir. Bu yapılırken yârânın iktisâdî bakımından en **güçsüzünün durumu** göz önüne alınır. Eğer o, üç kaptan fazla yemek yapmak kudretinde değilse, yemek üç kap olacak denir, bunların da cinsi belirtilir. Meselâ çorba, pilâv, tatlı veyâ sâde pilâv ve

çorba gene en fakir yârânın durumuna bakılarak, **çorbaya yağ dökülmesin, pilâva et konmasın** diye kararlaştırılabilir. Eğer böyle bir karar alınır, yârandan kime sıra geldiyse, ne kadar varlıklı olursa olsun, çıkaracağı yemeklerde çorbaya yağ dökemez, pilâvı etli yapamaz; sofraya iki kaptan fazla yemek çıkaramaz. Tabii ki kimse bundan eksik ve fazla da yapamaz. Genellikle yâranda yemek üç kap olur. Bunlar **çorba, etli pilâv** ve **helvadan** ibârettir.

Sonra **yakacak ışık sayısını** tesbite geçilir. Gene en fakir yârânın durumu göz önüne alınarak 25 lâmba yanacak, 30 lâmba yanacak diye kararlaştırılır. Kimse daha fazla yakamaz. Yukarıda söylediğimiz yasaklar yâran içindir. Sıra Başağalara gelince yasaklar kalkar. Elektrik geldikten sonra lâmba tesbiti kaldırılmıştır.

Sonra toplantının hangi sırayla yapılacağı kararlaştırılır. Yârânın varlık durumu pek kuvvetli değilse, iki kişi ortaklaşa **ocak yaksın** diye kararlaştırılır. Yâran sohbetini tertipleme sırası kendisine gelen yârâna **ocak sâhibi** denir.

Ayrıca **ocak gecelerinin** dışında ve gündüzleri toplanacakları yer için kahve, han odası, ağaların kendi odaları, medrese odaları v.s. gibi yerlerden birisi tâyin edilir. Sonra sohbette herkesin yaşına ve içtimâi mevkiine göre **nereye oturması lâzım geldiği** kararlaştırılır. Bütün yâran toplantılarında herkes kendi yerinden başka yere oturamaz. Umûmiyetle Büyük Başağa tarafında **oniki kişi** oturur, buna **Büyük Başağa Kolu** denir. Küçük Başağa tarafında oturan **oniki kişiye** de **Küçük Başağa Kolu** denir. **Büyük Başağa Kolu'nun** en alt sırasında oturan **yâran**, **Küçük Başağa Kolu'nun** en üst sırasında oturandan daha kıdemlidir.

Ayrıca Büyük Başağa yârânın hizmetini yapacak ve Başağaların disiplin temininde yardımcısı olacak bir kişiyi **Çavuş** olarak tâyin eder. Çavuş yârânın dışından ve ücret karşılığı tutulur; fakat yârânın içinde sayılır ve yârânın asli unsurlarından birisidir. Çavuş olacak şahsın âdap erkân bilir, çevik, becerikli ve az çok gösterişli, çalımli olmasına dikkat edilir.

Çalgıcılar da Başağa tarafından ücretle tutulur. Çok iyi bilse bile yârandan kimse toplantılarda çalgı çalamaz. Sâdece, tef, zilli maşa ve kaşık çalmak serbesttir. Genellikle bu çalgı

takımı bağlama, keman ve darbukadan ibâret olur. Bâzen bunlara gırnata denilen klârnet de ilâve edilir.

İlk toplantı sırası kendisinde olan yâran (veyâ iki yâran), önce sohbetin yapılacağı uygun bir yer ararlar. Sohbet, **sahniçi** denilen özel bölümleri olan büyük salonlu evlerden başkasında yapılamaz. Bu salonlar ufak bir koridordan girilen **L** biçiminde divanhânelerdir. Kapının tam karşısında davlumbazlı bir ocak bulunur. Ocağın üstünde **bacakaşı** veyâ **şerbetlik** denen kısım bulunur. Ocağın iki yanında dolaplar ve gözler vardır. Ocağın sağ ve sol yanında alçak sedirler uzanır. Sol taraftaki sedirin sonuna gelen kısım içeriye girinti yapar. Bu kısmın bir parçası alçak ağaç parmaklıklarla bölünmüş bir sofadır. Buraya bir basamak merdivenle çıkılır ve asıl burasının ismi sahniçi (**şahnişin**)dir. Sedirlerle sahniçi arasında genişçe bir mekân vardır. Burası oyunlar ve yemek için kullanılır. Çalgıcılar ve bâzı güzel sesli türkücüler sahniçinde otururlar. (Eskiden Çankırı'da böyle sahniçili 200-300 sohbet evi bulunurdu. Zenginler özel olarak evlerini sohbet için sahniçili yaptırırlardı.)

Ocak sâhipleri kendileri böyle bir eve sâhip değillerse, tanıdıklarından ricâ eder, evlerinin sohbet için kullanılması için müsâade isterler ve ekseriyetle de bu müsâadeyi temin ederlerdi.

Yâran eskiden genellikle **Cuma** geceleri toplanırdı. Sonradan **Cumartesi** gecesi toplanır oldu.

Ocak sâhipleri sohbet evini ellerinden geldiği kadar süslerler. Konudan komşudan işlemeli yağlık, uçkur, bindallı bohça, yorgan yüzü toplayarak odanın duvar ve tavanını bunlarla ve renkli kumaşlarla tezyin ederler. Tesbit edilen sayıda lâmbaları hazırlar ve yakarlar. Ocağın yanında Başağaların oturacakları sağ ve sol köşelere kat kat minderler konularak yükseltilir. Büyük Başağa'nın oturacağı köşenin önüne üzerinde çiçekli mumlar bulunan **dokuz kollu bir şamdan** konur. Ocak sohbet esnâsında devamlı yanacak şekilde düzenlenir. Ocağın üzerine büyük bir kahve güğümü konur, sohbet boyunca ocak devamlı yanar ve güğüm kaynar. Ocağın yanındaki gözlerde doldurulmuş ve hazırlanmış tütün çubukları veyâ sarılmış sigara tabakaları bulunur. Ayrıca ocağın içinde küçük bir sigara mangalı ve maşası vardır. Ocağın üstünde, **bacakaşı** denen yerde çok süslü birkaç süslü lâmba yanar.

Sohbette yenilecek yemekler gündüzden hazırlanır. Gündüz Küçük Başağa sohbetin yapılacağı eve gelerek yemekleri ve sohbet evinin tertip ve tanzimini kontrol eder, eksikleri tamamlatır ve gider.

Akşam ezanından önce ocak sâhipleri, çalgıcılar ve çavuş yemeklerini yerler. Bu yemeğe başka kimse gelemmez. Akşam ezanı okunduktan sonra Küçük Başağa sohbet evine tekrar gelir, geçer ocağın yanındaki sol köşeye iki diz çöker oturur. Bu arada sazlar sahniçindeki yerlerini almışlar, devamlı olarak **Çankırı Peşrevi**'ni çalmaya başlamışlardır (bu peşreve **Çuhacıoğlu Peşrevi** de denir). Ezandan beş on dakika sonra yâran birer ikişer gelmeğe başlar. Sohbeta gelen yârânın **zıvka** (zıpka), **cepken** yahut **üç etek**, **sarı çizme** veyâ **mest** giymeleri ve başlarına **poşu** bağlamaları mecbûridir. Başağalar için bir mecbûriyet yoktur, isterlerse günlük elbiseleriyle iştirak ederler.

Çavuş, **ikişer - üçer** gelen yârânı bir odada biraz beklettikten sonra, onları alıp kapıya gelir ve içeriye yüksek sesle : «**Başağa, yâran ağalar geliyor!**» diye haber verir. Küçük Başağa gelenler için derhal ayağa kalkar. Gelen yâran sağ ellerini göğüslerine koyarak : «**Selâmünaleyküm Başağ!**» diye selâm verdikten sonra kendi yerlerine çevik bir hareketle geçerler ve Küçük Başağa oturduktan sonra iki dizleri üstüne çöküp otururlar. Gelen yârânın tamâmına K. Başağa ve içerideki yâran ayağa kalkarlar : «**Aleykümselâm yâran ağa!**» diyerek selâm alır ve : «**Merhaba yâran ağa**» diye merhabalaşırlar. Yârânın gelmesi tamam olduktan sonra (ki, bu iş bir saat kadar sürer ve bu zaman zarfında yâran hiç konuşmaz, iki diz üstünde ve elleri dizlerinin üstünde dimdik ve sessizce otururlar.) çavuş daha önce gelip başka bir odada beklemekte olan B. Başağa'ya, **yârânın tamam olduğunu** bildirir. B. Başağa : «**Geliyorum,**» der ve Çavuş, yârânın toplandığı odanın kapısından Küçük Başağa'ya hitâben : «**Başağa! Başağa geliyor!...**» diye bağırır, hepsi ayağa kalkarlar. Büyük Başağa vakarla gelir, selâm verip geçer ocağın sağındaki kendi köşesine iki diz çöker oturur. Sonra Küçük Başağa çöker oturur, sonra B. Başağa tarafındaki sağ kol (Büyük Başağa Kolu) sıra ile diz çöküp oturur. Daha sonra Küçük Başağa Kolu (sol kol) en ön sıradan başlayıp teker teker otururlar.

(Gelecek sayımızda devam edecektir.)

15. SENENİN SONUNDA
ÇIKTIĞI GÜNDEN BU SAYIYA KADAR
MECMÛAMIZDA YAYINLANAN YAZILARIN İNDEKSİ
(Yazarların soyadlarına göre düzenlenmiştir.)

AÇIKGÖZ Halil :

Gölgesi Olan Çınar : Ekrem Amca, Y. 13, s. 3, sh. 141; «Bir Dağdan Bir Dağa», Y. 14, s. 1, sh. 73; «İbn Sinâ Felsefesi ve Ortaçağ Avrupasındaki Etkileri», Y. 15, s. 3, sh. 74.

AKBAŞ A. Vahap :

Nereye, Y. 8, s. 4, sh. 64; Rubâî, Y. 9, s. 3, sh. 10; Rubâî, Y. 10, s. 1, sh. 30; Kelâmın Delişmen Sularında, Y. 11, s. 4, sh. 8.

AKDAĞLI Cihangir :

Gazel, Y. 11, s. 3, sh. 22.

AKDEMİR Rızâ :

Ben, Y. 4, s. 1, sh. 73.

AKSOY Mehmet :

Kemâl Batanay, Y. 9, s. 3, sh. 43; Aydınlık Yüzler, Y. 11, s. 4, sh. 26.

AKÜN Ömer Fâruk :

Osmanlı Târihi Karşısında Yahyâ Kemal'in Şiiri, Y. 5, s. 2, sh. 13; «Tanzimat Edebiyatı» Sözü Ne Dereceye Kadar Doğrudur?, Y. 6, s. 2, sh. 15; «Tanzimat Edebiyatı» Sözü Ne Dereceye Kadar Doğrudur?, Y. 6, s. 3, sh. 22; Türk Dili Karşısında Türk Münevveri, Y. 10, s. 2, sh. 15.

ALTINKUŞLAR Ahmed Ayhan :

Gazel, Y. 13, s. 2, sh. 8; Mersiye, Y. 13, s. 3, sh. 60; Kahveye Gazel, Y. 14, s. 1, sh. 34; Mersiye, Y. 14, s. 2, sh. 18; Arzû, Y. 14, s. 3, sh. 44.

ARAL Mehmet İsa :

Ekim İhtilâlinde Sonra Sovyetler Birliği'nde Manas Destanı Üzerinde Oynanan Oyunlar ve Baskılar, Y. 12, s. 3, sh. 41.

AREN Kemâl Yurdakul :

Eğitim ve Öğretimde —Şeytan Üçgeni— İmlâ Meselesi, Y. 12, s. 1, sh. 9; Celâlîler veya Garipçiler ve Sonrası, Y. 13, s. 2, sh. 29; Kuzu ve Ganem, Y. 13, s. 3, sh. 107; Şeytanla Mülâkat, Y. 14, s. 1, sh. 35; Saba Melikesi, Y. 14, s. 2, sh. 49; Şeytanla Mülâkat II, Y. 14, s. 3, sh. 65; Vakıf ve Milli Eğitim, Y. 15, s. 2, sh. 36.

ASLANAPA Oktay :

San'at ve Kültür Mirâsımıza Saygı, Y. 7, s. 1, sh. 27.

ATALAR Münir :

Milli Üniversite ve Reform - Yeni Osmanlılar Târîhi - Tevfik Fikret ve Din, Y. 2, s. 4, sh. 71; Kurtuluş Savaşının Kahraman Çocukları, Y. 3, s. 2, sh. 73; Şerhli Mesnevî-i Şerif, Y. 3, s. 3, sh. 72; Türk Târîhinde Mes'eleler, Y. 5, s. 1, sh. 73; Eski Kitapçılık San'atlarımız, Y. 5, s. 2, sh. 73; Cevdet Paşa'nın Cemiyet ve Devlet Görüşü - İslâm'da Eğitim Öğretim Târîhi, Y. 6, s. 2, sh. 71; İslâm'da Ahlâk ve Mutluluk Felsefesi, Y. 6, s. 3, sh. 72.

ATSIZ Nihal :

Sona Doğru, Y. 5, s. 1, sh. 4.

AYAŞLI Münevver :

Bir Osmanlı Daha, Y. 13, s. 3, sh. 51.

AYDIN Mehmet :

İslâm'ın Estetik Görüşü, Y. 15, s. 4, sh.

AYVAZOĞLU Beşir :

Kaside, Y. 4, s. 3, sh. 60; Türk - İslâm Sanatlarının Dayandığı Dünya Görüşü ve İstikbalde Yaşama Gücü, Y. 15, s. 3, sh. 21.

AYVERDİ Aligül :

Bir Tutam Katırtırnağı, Y. 13, s. 3, sh. 103.

AYVERDİ Ekrem Hakkı :

İstanbul Türkçesi Üzerine Bir Dil Anketi, Y. 1, s. 1, sh. 45; Hazineleer Üstünde, Y. 1, s. 2, sh. 34; Boğaziçi'nde Bir Temel Taşı, Y. 1, s. 4, sh. 26; Fetih Konuşması, Y. 2, s. 3, sh. 35; Târimimizde Anadolu ve Rumeli Devirleri, Y. 3, s. 2, sh. 28; Târimimizde Anadolu ve Rumeli Devirleri, Y. 3, s. 3, sh. 22; İlimde Milli Basiretin Ehemmiyeti, Y. 4, s. 1, sh. 27; Müftiyyü's-Sakaleyn, Y. 4, s. 3, sh. 24; Köstendil, Y. 5, s. 1, sh. 54; Fethin Mânâsı, Y. 5, s. 4, sh. 24; Âbidelerin Bir Elden İdâresi, Y. 6, s. 1, sh. 50; Bursa'da Yeşil Câmî, Y. 7, s. 3, sh. 45; XIX. ve XX. Asırlarda İstanbul Mîmârîsî, Y. 8, s. 1, sh. 11; Osmanlılarda Minâre, Y. 8, s. 4, sh. 17; Müze Şehir, Y. 10, s. 1, sh. 21; Büyük Emânet, Y. 10, s. 4, sh. 11; Câmilerde İlk Saf ve Geniş Saf Hakkında, Y. 11, s. 2, sh. 8; Câmilerde İlk Saf ve Geniş Saf Hakkında, Y. 11, s. 3, sh. 23.

AYVERDİ Fazlı :

Babam, Y. 13, s. 3, sh. 97.

AYVERDİ İlhan :

Muhtaç Olduğumuz Mütefekkir, Y. 3, s. 4, sh. 5; Kökü Mâzide Olan Âti, Y. 4, s. 1, sh. 5; Târih ve San'at, Y. 4, s. 2, sh. 5; Silinmeyen Damga, Y. 4, s. 3, sh. 5; Bayramın Düşündürdükleri, Y. 4, s. 4, sh. 5; Tahtından İnen Güzel, Y. 5, s. 1, sh. 5; Veren El, Y. 13, s. 3, sh. 83.

AYVERDİ Sâmîha :

Bir Beyannâmenin Düşündürdükleri, Y. 1, s. 1, sh. 25; İnsan, Y. 1, s. 2, sh. 9; Radoviçli Rüveydâ Hanım, Y. 1, s. 3, sh. 9; Çık Salın, Y. 1, s. 4, sh. 9; Lütüflü Valde, Y. 2, s. 1, sh. 9; Zehir Dede, Y. 2, s. 2, sh. 10; Bergamalı Cevdet Efendi, Y. 2, s. 3, sh. 9; Mihver İnsan İhtiyâcı, Y. 2, s. 4, sh. 9; Kütle Terbiyecisi Mevlânâ Celâleddin Rûmî, Y. 3, s. 1, sh. 9; Bir Vak'a, Y. 3, s. 2, sh. 9; Dervîş Yûnus, Y. 3, s. 3, sh. 8; Bir Atabek'in Ölümü, Y. 3, s. 4, sh. 7; Doğu ve Batı San'atının Hareket Noktaları, Y. 4, s. 1, sh. 7; San'at Geleneğimiz, Y. 4, s. 2, sh. 7; Çeşnici Başı, Y. 4, s. 3, sh. 7; Takiyef, Y. 4, s. 3, sh. 8; Aynalar, Y. 5, s. 1, sh. 7; Hazin Bir Gaflet Örneği, Y. 5, s. 2, sh. 5; Börek Ağacı, Y. 5, s. 3, sh. 5; Doktor Hâlid Şâzi Bey, Y. 5, s. 4, sh. 5; Kahve mi? Çay mı? Hayran mı?, Y. 6, s. 1, sh. 5; Mustafa, Y. 6, s. 2, sh. 5; Doğduğum Ev, Y. 6, s. 3, sh. 5; Garbın ve Şarkın Elinde İnsan, Y. 6, s. 4, sh. 5; Zerdebıyık Hasan Bey, Y. 7, s. 1, sh. 5; Cemekân, Y. 7, s. 2, sh. 5; Yemin, Y. 7, s. 3, sh. 5; Havaya Uçurulan Köprü, Y. 7, s. 4, sh. 5; Efendiliğe Dönüş, Y. 8, s. 1, sh. 5; Öküz Mehmet Paşa, Y. 8, s. 2, sh. 5; Rahmet Kapısı, Y. 8, s. 3, sh. 5; Dost, Y. 8, s. 4, sh. 5; Akbıyık Sultan, Y. 9, s. 1, sh. 5; Ne Oldu Bize?, Y. 9, s. 2, sh. 5; Beyaz At, Y. 9, s. 3, sh. 5; Ödenecek Borç, Y. 9, s. 4, sh. 5; İnsansız Dünya, Y. 10, s. 1, sh. 5; İslâm'ın Dört Mevsimi, Y. 10, s. 2, sh. 5; Endülüs, Gurbette İslâm, Y. 10, s. 3, sh. 5; İki Buçuk Asır Evvelki Kazma, Y. 10, s. 4, sh. 5; Yarınki İstanbul, Y. 11, s. 1, sh. 5; Yıldız, Y. 11, s. 2, sh. 5; Yalan, İftirâ, İntikam, Y. 11, s. 3, sh. 5; Barış ve Kavga, Y. 11, s. 4, sh. 5; Fakir Düşen Efendi, Y. 12, s. 1, sh. 5; Çamlıca'daki Evimiz, Y. 12, s. 2, sh. 5; Remziye Hanımefendi, Y. 12, s. 3, sh. 5; Geçmişle Nikâh Tâzelemek, Y. 12, s. 4, sh. 5; Kâmil Paşa Harmanı, Y. 13, s. 1, sh. 5; Hanımoğlu Mehmed Ağa'nın Kızı, Y. 13, s. 2, sh. 5; Bir Faziletler Zinciri, Y. 13, s. 3, sh. 7; O Eller, Y. 13, s. 4, sh. 5; Fâtih II. Sultan Mehmed ve..., Y. 14, s. 1, sh. 5; Van Vâlisi Haydar Bey, Y. 14, s. 2, sh. 5; Kavasın Ayşe Hanım, Y. 14, s. 3, sh. 5; Bir Gaflet Örneği, Y. 14, s. 4, sh. 5; Sultan II. Abdülhamid Devrinden Birkaç Hâtıra, Y. 15, s. 1, sh. 5; Doğum Kontrolü Mevzûunda, Y. 15, s. 2, sh. 5; Karadeniz Bizimken, Y. 15, s. 3, sh. 5; Nereden Nereye, Y. 15, s. 4, sh. 5.

BANARLI Nihad Sâmî : ☆

Beyannâme, Y. 1, s. 1, sh. 9; Milli Romantizmin İdrâki, Y. 1, s. 2, sh. 17; Yeni Türk Tekevvününde Malazgird Başlangıcı, Y. 1, s. 3, sh. 33; Edebiyâtımızda Vatan Sevgisi ve Fikret'in Vatancılığı I, Y. 1, s. 4, sh. 53; Edebiyâtımızda Vatan Sevgisi ve Fikret'in Vatancılığı II, Y. 2, s. 1, sh. 23; Halk Şairlerinin Destanlarıyla Türk - Rus Savaşları, Y. 2, s. 2, sh. 33; Üç Şiir - Üç Vatan, Y. 2, s. 3, sh. 39; Anadolu Vicdânında Moğollar, Y. 2, s. 4, sh. 31; Mevlânâ ve Mevlevî Medeniyeti, Y. 3, s. 1, sh. 20; Fâruk Nâfiz İçin, Y. 3, s. 1, sh. 60; Fâruk Nâfiz Türkçesi ve Kültür Müsteşarlığı, Y. 3,

s. 1, sh. 65; Milli Tekevvünümüzde Yunus Emre'nin Yeri, Y. 3, s. 3, sh. 37; İstiklâl Marşının Mânâsı, Y. 3, s. 4, sh. 17; Kitaplar (Şiir), Y. 3, s. 3, sh. 37; Yahyâ Kemâl'le Konuşmalar, Y. 4, s. 1, sh. 12; Yahyâ Kemâl'le Konuşmalar, Y. 4, s. 2, sh. 16; Yahyâ Kemâl'le Konuşmalar, Y. 4, s. 3, sh. 18; Yahyâ Kemâl'le Konuşmalar, Y. 4, s. 4, sh. 18; Yahyâ Kemâl'le Konuşmalar, Y. 5, s. 1, sh. 14; Yahyâ Kemâl'le Konuşmalar, Y. 5, s. 2, sh. 12; Yahyâ Kemâl'le Konuşmalar, Y. 5, s. 3, sh. 10; Yahyâ Kemâl'le Konuşmalar, Y. 5, s. 4, sh. 12; Yahyâ Kemâl'le Konuşmalar, Y. 6, s. 1, sh. 12; Yahyâ Kemâl'le Konuşmalar, Y. 6, s. 2, sh. 38.

BANARLI Nihad Sâmî (İmzâsız) :

Başlarken, Y. 1, s. 1, sh. 5; Prof. Tahsin Banguoğlu ile Bir Konuşma, Y. 1, s. 1, sh. 29; Ellinci Yıl, Y. 2, s. 4, sh. 4.

BANARLI Nihad Sâmî: ☆☆

Kubbealtı'na Dâir, Y. 1, s. 2, sh. 5; Mecmûalar, Y. 1, s. 2, sh. 74; İmlâ Meselemiz, Y. 1, s. 3, sh. 4; Kültür ve Yangın, Y. 1, s. 4, sh. 5; Karakter Terbiyesi, Y. 2, s. 1, sh. 5; Kitaplar Arasında, Y. 2, s. 1, sh. 63; Abone-lerimize, Y. 2, s. 1, sh. 71; Atatürk'e Sadık Kalan Tek Adam, Y. 2, s. 2, sh. 5; Ciddi Bir Mecmûa, Y. 2, s. 2, sh. 69; İstanbul'un Adı ve İmlâsı, Y. 2, s. 3, sh. 5; Bir Kaybın Yıldönümü, Y. 2, s. 4, sh. 5; Bir Ateş Hikâyesi, Y. 3, s. 1, sh. 5; Büyük Rüyâlar ve Boğaz Köprüsü, Y. 3, s. 2, sh. 5; 29 Mayıs, Y. 3, s. 3, sh. 5; Edebiyatta Vatancılık ve Milliyetçilik, Y. 8, s. 4, sh. 10; Edebiyatta Vatancılık ve Milliyetçilik, Y. 9, s. 1, sh. 9; Varamıyorum, Y. 13, s. 4, sh. 12; Eski Tas Misâli, Y. 13, s. 4, sh. 15.

BANGUOĞLU Tahsin :

Uydurma Kelimeler Sözlüğü, Y. 2, s. 2, sh. 21; Uydurmacılık Üstüne, Y. 2, s. 4, sh. 22; On Yabancı Dilden Öztürkçe Kelimeler, Y. 3, s. 2, sh. 15; Sohbet, Milli Dünya Görüşü Üzerine I, Y. 4, s. 1, sh. 37; Sohbet, Milli Dünya Görüşü Üzerine II, Y. 4, s. 2, sh. 37; Çağdaş Türkçe Üzerine, Y. 5, s. 3, sh. 28; Rubâiler, Y. 5, s. 4, sh. 27; Rubâiler, Y. 6, s. 1, sh. 42; Şarkı, Y. 6, s. 2, sh. 14; Şarkı, Y. 6, s. 3, sh. 40; Kamara 1927, Y. 7, s. 2, sh. 27; Milli Degerler Sistemi, Y. 7, s. 3, sh. 11; Yeni Türkçe Üzerine, Y. 8, s. 3, sh. 14; Irk ve Milliyet Üzerine, Y. 13, s. 2, sh. 9; Örnek Adam, Y. 13, s. 3, sh. 27; Türklerde Âile, Y. 14, s. 4, sh. 19; Rubâiler, Y. 15, s. 4, sh. 38.

BAŞER Sait :

Yabancı Bir Müsikişinas, Wouter Swets ile Mülakat, Y. 13, s. 4, sh. 27; Târih ve Tasavvuf Sohbetleri, Y. 13, s. 4, sh. 68; Kubbealtı'ndan, Y. 15, s. 2, sh. 74; Bülbulün Son Ötüşü, Y. 15, s. 3, sh. 72.

BATANAY Kemâl :

İştikâ-i Hayat, Y. 9, s. 3, sh. 36; Gönلümü Hiciv, Y. 9, s. 3, sh. 42.

BAYAT Ali Haydar :

Osmanlı Devri Saray Sünnet Şenlikleri (Sûr-i Hümayûnlar), Y. 11, s. 3, sh. 53; Osmanlı Devleti'nde Hekimbaşılık Kurumu ve Hekimbaşılar, Y. 11,

s. 4, sh. 41; Fâtih'in Tertip Ettiği Sünnet Şenlikleri (Sûr-i Hümayûnlar), Y. 12, s. 3, sh. 51; Kalavun Hastahânesi, Y. 13, s. 2, sh. 67.

BENDERLİOĞLU Âtîf :

Ekrem Ağabey, Y. 13, s. 3, sh. 73.

BEYATLI Yahyâ Kemâl :

Bugünkü Türkçe, Y. 1, s. 1, sh. 23; Siyâsî Fikirlerimizin Târîhi, Y. 1, s. 2, sh. 14; Rusya Ovasında Yürüyen Tanklar, Y. 1, s. 3, sh. 17; Eli Silâhlı Gençler, Y. 1, s. 4, sh. 13; Japonya'yı İstilâ Eden Türk'ler, Y. 2, s. 1, sh. 15; Cevdet Paşa, Y. 2, s. 2, sh. 19; Mutî Ekseriyet, Y. 2, s. 3, sh. 18; Milli Ah-rar Fırkası, Y. 2, s. 4, sh. 13; Diyâr-ı Rûm Ne Demektir, Y. 3, s. 1, sh. 16; Târîh Sevgisi, Y. 3, s. 2, sh. 14; Nihad Sâmi Banarlı'ya Mektuplar, Y. 3, s. 4, sh. 14; Atık Valde, Y. 3, s. 4, sh. 26; Vatan Mefhûmu, Y. 11, s. 2, sh. 28; Acı Hayâl Tatlı Hakikat (Neşre Hazırlayan: Necat Birinci), Y. 11, s. 3, sh. 19; Medeniyeti Telâkki (Neşre Hazırlayan: Necat Birinci), Y. 11, s. 4, sh. 23; Tepen Bir Sıtma, Y. 12, s. 2, sh. 13.

BİLECİK Hayri :

İnsan ve Değer Hükümleri, Y. 7, s. 3, sh. 70; Değerlerimiz ve Değer Hükümlerimiz (İnsan, Tefekkür), Y. 13, s. 1, sh. 14; Değerlerimiz ve Değer Hükümlerimiz (Akıl), Y. 13, s. 2, sh. 23; Değerlerimiz ve Değer Hükümlerimiz (İsim), Y. 13, s. 3, sh. 117; Değerlerimiz ve Değer Hükümlerimiz (Sabır), Y. 13, s. 4, sh. 19; Dil, Y. 14, s. 1, sh. 29; Müessese, Y. 14, s. 2, sh. 51; Bereket, Y. 14, s. 3, sh. 7; Vefâ, Y. 14, s. 4, sh. 7; İrfan, Mârifet ve Örf, Y. 15, s. 1, sh. 30; Münevver (Aydın), Y. 15, s. 2, sh. 19; Hürriyet, Y. 15, s. 3, sh. 49; İhsan, Y. 15, s. 4, sh. 53.

BİLGEGİL Kaya :

Kaybolan İstanbul Türkçesi, Y. 1, s. 1, sh. 60; Kaybolan İstanbul Türkçe-si, Y. 1, s. 2, sh. 51; Millet ve Rû'yâ, Y. 2, s. 4, sh. 46; Fârûk Nâfiz'in Ar-dından, Y. 3, s. 1, sh. 53; Nâmık Kemâl ve Hâcelik Rû'ûsu, Y. 4, s. 1, sh. 60; Şehzâde Murad Efendi'nin Fransa İmparatoru Üçüncü Napoleon'a Gön-derdiği Bir Mektup, Y. 4, s. 3, sh. 21; Türkiye'nin Londra'daki İlk Talebe Müfettişi Redhouse'dur, Y. 4, s. 4, sh. 22; Ahmed Hâşim'e Dâir Ba'zı Ve-sikalar, Y. 5, s. 3, sh. 34; Ahmed Hâşim'in Zevcesinin İsmi, Y. 6, s. 1, sh. 65; İbrâhim Hakkı'ya Göre İnsan Kalbi, Y. 6, s. 1, sh. 13; Cemâleddin Afgânî ve Türkiye, Y. 6, s. 3, sh. 54; Cemâleddin Afgânî ve Türkiye, Y. 6, sh. 4, sh. 53; Süleyman Nâzif'le İlgili Bazı Vesikalar, Y. 7, s. 2, sh. 28; Süleyman Nâzif'le İlgili Bazı Vesikalar, Y. 7, s. 3, sh. 54; Süleyman Nâ-zif'le İlgili Bazı Vesikalar, Y. 7, s. 4, sh. 69; Süleyman Nâzif'le İlgili Bazı Vesikalar, Y. 8, s. 1, sh. 67.

BİLGİÇ Emin :

Millî Kültür Mes'elelerimiz, Y. 8, s. 2, sh. 11; Millî Kültür Mes'elelerimiz, Y. 8, s. 3, sh. 11; Bir Âbide Şahsiyet, Y. 13, s. 3, sh. 61.

BİLGİN Bâki :

Nisan Gazeli, Y. 4, s. 2, sh. 70; Gazel, Y. 6, s. 4, sh. 52; Fetih Türküsü, Y. 9, s. 4, sh. 47; Kit'a (Şiir), Y. 12, s. 4, sh. 22; Ekrem Hakkı Beğ'in Rihletine Târîh, Y. 13, s. 3, sh. 40.

BİNGÜLER İhsan :

Mînâre, Mîmârî ve Mânâ, Y. 3, s. 2, sh. 66.

BİRİNCİ Necat :

Tanzimat Sonrası Edebiyatında Hece Vezni, Y. 8, s. 4, sh. 61; Ahmet Midhat Efendi'nin Önemli Bir Romanı : Müşâhedât, Y. 9, s. 1, sh. 66; Ahmet Midhat Efendi'nin Önemli Bir Romanı : Müşâhedât, Y. 9, s. 2, sh. 55; Ahmet Midhat Efendi'nin Önemli Bir Romanı : Müşâhedât, Y. 9, s. 3, sk. 63; Ahmed Midhat Efendi'nin Önemli Bir Romanı : Müşâhedât, Y. 9, s. 4, sh. 69; Sâlih Hayri (Ayaşlı Türk Hayri) ve Eseri : Hayrâbâd, Y. 10, s. 1, sh. 50; Ele Alınan Mevzûlar Açısından Tanzimat Sonrası Edebiyatında Tevhid ve Münâcât, Y. 10, s. 4, sh. 59; Menemenlizâde Mehmed Tâhir'in Türkçe'nin Mes'eleleri Üzerinde Düşünceleri, Y. 11, s. 3, sh. 9; Rûşen Eşref'in Yazılarında İstanbul Sevgisi I - İşgal Altındaki İstanbul, Y. 12, s. 1, sh. 27; Rûşen Eşref'in Yazılarında İstanbul II - Çesmeler, Y. 12, s. 2, sh. 21; 1897 Türk - Yunan Savaşının Şiirimizdeki Akisleri, Y. 12, s. 4, sh. 23; 1853 - 1856 Kırım Savaşını Anlatan Bir Eser : Manzûme-i Sivastopol, Y. 13, s. 1, sh. 29; Milli Mücadele Devresi Şiirinde Târihi Kadro, Y. 13, s. 2, sh. 39; Ekrem Ayverdi Hoca, Y. 13, s. 3, sh. 129; Yahyâ Kemal'in Milli Mücadeledeki Yeri, Y. 14, s. 3, sh. 59.

BİROL A. İnci :

Türk'ün San'at Dehâsı, Y. 5, s. 3, sh. 65; Süheyl Ünver Hocayı Uğurlarken, Y. 15, s. 2, sh. 26.

BOLAK Ahmed Aydın :

Nizam ve Âhenk, Y. 13, s. 3, sh. 69.

BRANDS H. Winfrid (Ter. : Hüseyin Zamantılı) :

Dini ve Öğretici Şiirin Eski Kazan Tatar Edebiyatındaki Rolü, Y. 11, s. 4, sh. 63.

BUĞRA Târik :

Saygı ve İlgî, Y. 13, s. 3, sh. 81.

BUİCKHARDT Titus (Ter. : M. Tahralı) :

Fas'ta An'anevi İlimler, Y. 8, s. 2, sh. 31.

CİLÂCI Osman :

Lâik Batı Ülkelerinde ve Türkiye'de Din Eğitimi, Y. 11, s. 4, sh. 27.

ÇAMLİBEL Fâruk Nâfiz :

İsimsiz Kıt'alar, Y. 1, s. 1, sh. 31; İsimsiz Kıt'alar, Y. 1, s. 2, sh. 33; İsimsiz Kıt'alar, Y. 1, s. 3, sh. 19; İsimsiz Kıt'alar, Y. 1, s. 4, sh. 25; İsimsiz Kıt'alar, Y. 2, s. 1, sh. 19; İsimsiz Kıt'alar, Y. 2, s. 2, sh. 20; İsimsiz Kıt'alar, Y. 2, s. 3, sh. 23; İsimsiz Kıt'alar, Y. 2, s. 4, sh. 21; İsimsiz Kıt'alar, Y. 3, s. 1, sh. 37; İsimsiz Kıt'alar, Y. 3, s. 2, sh. 21; İsimsiz Kıt'alar, Y. 3, s. 3, sh. 17; İsimsiz Kıt'alar, Y. 3, s. 4, sh. 27; İsimsiz Kıt'alar, Y. 4, s. 1, sh. 14; İsimsiz Kıt'alar, Y. 4, s. 2, sh. 15; İsimsiz Kıt'alar, Y. 4, s. 3, sh. 17; İsimsiz Kıt'alar,

Y. 4, s. 4, sh. 21; İsimsiz Kıt'alar, Y. 5, s. 1, sh. 13; İsimsiz Kıt'alar, Y. 5, s. 2, sh. 35; İsimsiz Kıt'alar, Y. 5, s. 3, sh. 11; İsimsiz Kıt'alar, Y. 5, s. 4, sh. 23; İsimsiz Kıt'alar, Y. 6, s. 1, sh. 11; Fârik Nâfiz'den Yahyâ Kemal'e Mektuplar, Y. 6, s. 2, sh. 11; Fâruk Nâfiz'den Yahyâ Kemal'e Mektuplar, Y. 6, s. 3, sh. 10; Fâruk Nâfiz'den Yahyâ Kemal'e Mektuplar, Y. 6, s. 4, sh. 10; Fâruk Nâfiz'den Yahyâ Kemal'e Mektuplar, Y. 7, s. 1, sh. 10; Fâruk Nâfiz'den Yahyâ Kemal'e Mektuplar, Y. 7, s. 2, sh. 10; Fâruk Nâfiz'den Yahyâ Kemal'e Mektuplar, Y. 7, s. 3, sh. 10; Fâruk Nâfiz'den Yahyâ Kemal'e Mektuplar, Y. 7, s. 4, sh. 11; Fâruk Nâfiz'den Yahyâ Kemal'e Mektuplar, Y. 8, s. 1, sh. 10; Fâruk Nâfiz'den Yahyâ Kemal'e Mektuplar, Y. 8, s. 2, sh. 10; Fâruk Nâfiz'den Yahyâ Kemal'e Mektuplar, Y. 8, s. 3, sh. 12; Fâruk Nâfiz'den Yahyâ Kemal'e Mektuplar, Y. 8, s. 4, sh. 9.

ÇAVUŞOĞLU Mehmed :

Fâtih Sultan Mehmed Devrine Kadar Osmanlı - Türk Edebî Mahsûllerinde Muhtevânın Tekâmülü, Y. 11, s. 2, sh. 31; Ekrem Hakkı Bey'in Vefâtına Târih, Y. 13, s. 3, sh. 49.

CELEBİOĞLU Âmil :

Gazel, Y. 13, s. 4, sh. 26.

ÇETİN Nihad M. :

Râşid Efendi Kütüphânesinin Kuruluşuna Dâir, Y. 4, s. 2, sh. 62.

ÇOLAKOĞLU Gâlip :

Mûsikimizin Dünü ve Bugünü, Y. 8, s. 1, sh. 62; Hocamız Münir Nüreddin Selçuk, Y. 10, s. 3, sh. 73.

ÇUBUKÇU İbrâhim A. :

Can Kurban, Y. 5, s. 2, sh. 70.

DELİORMAN Altan :

Bir Serhad Beyi, Y. 13, s. 3, sh. 89.

DEMİRCİ Mehmet :

Tevhid'den Vahdet-i Vücûd'a, Y. 11, s. 1, sh. 23; Hakk'ın ve Halkın Sevgilisi, Y. 13, s. 1, sh. 9; Ekrem Hakkı Bey'in Ardından, Y. 13, s. 3, sh. 131; Hz. Mevlânâ'yı Ziyâret, Y. 15, s. 3, sh. 8.

DERMAN Uğur :

Hat Sanatımızda Resim - Yazılar, Y. 1, s. 3, sh. 65; Mâhir Hoca'dan İzler, Y. 4, s. 1, sh. 15; Mehmed Âkif'ten Mektuplar, Y. 4, s. 2, sh. 45; Mehmed Âkif'ten Mektuplar, Y. 4, s. 3, sh. 33; Mehmed Âkif'ten Mektuplar, Y. 4, s. 4, sh. 27; Mehmed Âkif'ten Mektuplar, Y. 5, s. 1, sh. 34; Mehmed Âkif'ten Mektuplar, Y. 5, s. 2, sh. 57; Mehmed Âkif'ten Mektuplar, Y. 5, s. 3, sh. 47; Mehmed Âkif'ten Mektuplar, Y. 5, s. 4, sh. 14; Mehmed Âkif'ten Mektuplar, Y. 6, s. 1, sh. 43; Mehmed Âkif'e Dâir İki Vesika, Y. 6, s. 3, sh. 50; Vefâtının Kırkıncı Yıldönümü Dolayısıyla Hattat Hulûsi Efendi, Y. 9, s. 1, sh. 32; Büyük Reis Şânındadır, Y. 13, s. 3, sh. 109.

DİRVANA Nesterin :

İspanya'da Arap - İslâm Tesiri, Y. 10, s. 3, sh. 16.

DOKSAT Recep :

Doğum Kontrolü Türkiye İçin Neler Hazırlıyor, Y. 15, s. 2, sh. 9.

DONUK Abdülkâdir :

İslâmiyetten Önce Türklerde Devlet Adamı Tipi, Y. 15, s. 1, sh. 35.

DÜRÜST M. Kâmil :

Rodos ve Murat Reis Şehitliği, Y. 11, s. 1, sh. 33; Vakıflar ve Vakıf Şûrâsı, Y. 15, s. 2, sh. 40.

ERARSLAN Kemâl :

Hocam Nihad Sâmî Banarlı, Y. 3, s. 4, sh. 30.

ERDOĞAN Bekir S. :

Yünuslayın, Y. 1, s. 1, sh. 44; Barış Bayramı, Y. 1, s. 3, sh. 32; Çölde Bir Duman, Y. 2, s. 4, sh. 30; Az Gittim Uz Gittim, Y. 4, s. 4, sh. 32.

ERGİN Muharrem :

İstanbul'daki Son Osmanlı Âbidesi, Y. 13, s. 3, sh. 31; Türk Milli Kültürü ve Dünya Görüşü Üzerine, Y. 14, s. 4, sh. 27; Türkçede Millet Felsefesi, Y. 15, s. 1, sh. 53.

ERGİNER Hâlis :

Fâruk Nâfiz'e Kıt'alar, Y. 3, s. 1, sh. 59; Fâruk Nâfiz'e Kıt'alar, Y. 3, s. 2, sh. 61; Emirgân Rubâileri, Y. 3, s. 3, sh. 63; Vefâtına Târih, Y. 3, s. 4, sh. 4; Yahyâ Kemâl'e Gazel, Y. 5, s. 4, sh. 32.

ERGİYDİREN Özcan :

Ayasofya Şadırvanı, Y. 9, s. 1, sh. 55.

ERGUNER Ulvi :

Türk Müsikisi Bizans Aksiyonu mudur?, Y. 3, s. 2, sh. 56; Türk Müsikisi Bizans Aksiyonu mudur?, Y. 3, s. 3, sh. 63; Türk Müsikisi Bizans Aksiyonu mudur?, Y. 3, s. 4, sh. 65.

ERİK Nâzik :

İmlâmız, Y. 9, s. 4, sh. 23; Ekrem Hakkı Ayverdi Vafında, Y. 13, s. 3, sh. 121.

EROL Aydil :

Rubâi, Y. 13, s. 2, sh. 56.

ERİŞ Metin :

İlk Üstün Hizmet Armağanı, Y. 13, s. 3, sh. 93.

ERTEM İlhâmi :

Sayın Nihad Sâmî Banarlı'nın Ardından, Y. 3, s. 4, sh. 28.

EYİCE Semâvi :

Sofya Yakınında İhtiman'da Gâzi Mihaloğlu Mahmud Bey İmâret Câmîi, Y. 4, s. 2, sh. 49; Kritobulos ve Eseri, Y. 6, s. 3, sh. 12; Ekrem Hakkı Ayverdi ve Türk San'atı Târîhi, Y. 13, s. 3, sh. 53.

FÂNÎ :

Ekrem Ayverdi'ye Mersiye, Y. 13, s. 3, sh. 68.

FAYDA Mustafa :

İslâmın İlk Döneminde Gayr-i Müslimler, Y. 13, s. 1, sh. 19.

FIGLALI Ethem Rûhî :

Genç Nesillerin Din Terbiyesi ve Destanlar, Y. 8, s. 1, sh. 38; Eğitimimizde Dini Formasyon Noksanlığı ve Bunun Anaşideki Yeri, Y. 8, s. 3, sh. 35.

GÜNER Âgâh Oktay :

İslâm ve Ekonomi, Y. 8, s. 4, sh. 29; Kader mi?, Y. 9, s. 1, sh. 27; Ekrem Hakkı Ayverdi, Hayâtı, Şahsiyeti, Fikirleri, Y. 13, s. 3, sh. 13; Eğitim Fel-sefesi Ne Olmalı?, Y. 15, s. 3, sh. 17.

HACİEMİNOĞLU Necmeddin :

Hocam Nihad Sâmî Bey, Y. 3, s. 4, sh. 29; Kültür Emperyalizmi, Y. 7, s. 3, sh. 32; Türk Milleti ve Dil, Y. 10, s. 1, sh. 31.

HATUSİL Ali M. :

50. Yıl mı?, 2150. Yıl mı?, Y. 4, s. 4, sh. 66.

İŞİK Emin :

Mevlânâ'nın Sevgi Dünyası, Y. 14, s. 1, sh. 17; Türklerde Devlet Yapısı-nın Kültürel Temelleri, Y. 15, s. 2, sh. 47.

İLGÜREL Müctebâ :

XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Tüfeğin Anadolu Halkı Arasında Yayılışı, Y. 7, s. 4, sh. 47; Osmanlı Devleti'nde Teftiş Hareketleri, Y. 9, s. 2, sh. 15.

İNAN Abdülkâdir :

Dil ve Atatürk, Y. 2, s. 2, sh. 30.

JACOBBS Emil (Ter. : Hüseyin Zamantılı) :

Fâtih Sultan Mehmed Rönesansla Olan İlişkileri ve Kitaplığı, Y. 11, s. 1, sh. 40; Fâtih Sultan Mehmed Rönesansla İlişkileri ve Kitaplığı, Y. 11, s. 2, sh. 60.

KABAKLI Ahmet :

Eski Avrupa'da Türk Saygısı, Y. 11, s. 1, sh. 8.

KAFESOĞLU İbrâhim :

I. Milli Kültür Şûrası Hakkında, Y. 13, s. 4, sh. 43.

KÂHYAOĞLU Bahâ :

İstanbul Türkçesi Üzerine Bir Dil Anketi, Y. 1, s. 2, sh. 69.

KAPLAN Mehmet :

Yahyâ Kemal Şiirlerini Ne Zaman ve Kaç Yılda Yazdı?, Y. 9, s. 1, sh. 24; Bir Pâdişah Çadırı Tasviri, Y. 9, s. 2, sh. 9; Neden Osmanlıca?, Y. 12, s. 4, sh. 9; Yirminci Yüzyılda Büyük Bir Ahi Türk: Ekrem Hakkı Ayverdi, Y. 13, s. 3, sh. 49; Yahyâ Kemal'in Şiirlerinde Hayâl Sembol ve Rü-yâ, Y. 14, s. 2, sh. 9; Kalabalık ve Şahsiyet, Y. 15, s. 2, sh. 32.

KARABEY Lâika :

Adsız Bir Gece, Y. 9, s. 3, sh. 51.

KAŞGARLI Sultan Mahmud :

Dümkü ve Bugünkü Kaşgar, Y. 14, s. 4, sh. 51; Eski Türk Tıbbı ve Kaşgar'da Uygur Milli Hastahânesi. Y. 15, s. 1, sh. 70.

KAYMAZ Rıfkı :

Topkapı'da (Şiir), Y. 12, s. 3, sh. 24.

KEKLİK Nihad :

Türk - İslâm Felsefesi, Y. 4, s. 3, sh. 51.

KILIÇ Ekrem :

Ekrem Hakkı Ayverdi'nin Vefâtına Târih, Y. 13, s. 3, sh. 96.

KILIÇ Erdal :

Kıt'a, Y. 4, s. 3, sh. 68.

KÖPRÜLÜ Orhan F. :

Tabiat'sız Türkçe, Y. 6, s. 4, sh. 32; Gennadeion Kütüphanesinin Osmanlı Târihi Bakımından Ehemmiyeti, Y. 8, s. 1, sh. 56; XIX. Asırda Bir Amerikan Sefirinin Gözüyle Türkiye, Y. 8, s. 3, sh. 56; Osmanlı Târihi'nin Yabancı Kaynakları Bakımından Eşsiz Bir Kütüphâne: Auboyneau, Y. 9, s. 3, sh. 53; Elden Giden Türkçemiz, Y. 15, s. 2, sh. 69.

KÖRÜKLÜ Refet :

Turnalar, Y. 8, s. 2, sh. 44.

KULAKSIZ Âsuman :

Troy'da Kadir (Şiir), Y. 12, s. 2, sh. 12.

KURTKAN Âmiran :

Milli Kültür ve Eğitim, Y. 2, s. 3, sh. 53.

KÜRŞAD :

Kıbrıs Şiirleri, Y. 15, s. 3, sh. 51.

MAYER Hans George (Ter.: Hüseyn Zamantılı) :

İçtimâî Târih Açısından Osmanlı Devleti'nde Ulemâ Meşâyih Münâsebetleri, Y. 9, s. 4, sh. 48.

MERİÇ Cemil :

Müstagribler, Y. 4, s. 3, sh. 62; Aydının Kaderi, Y. 4, s. 4, sh. 34; Düşmeyen Kale, Y. 5, s. 1, sh. 20; Batı'nın Son Armağanı: Anarşi, Y. 5, s. 2, sh. 36; İhtilâl mi, «İhtilâl-i Şuur» mu?, Y. 5, s. 4, sh. 33; En Emin Yol, Y. 7, s. 1, sh. 63; Tanımadığımız Don Kişot, Y. 8, s. 4, sh. 35.

NÂMÎ Ömer :

Halife Abdülmecid Efendi'ye Dâir Bir Vesika, Y. 11, s. 2, sh. 18.

NUMAN İbrâhim :

Eski İstanbul Kahvehânelerinin İçtimâî Hayattaki Yeri ve Mimârisi Hakkında Bâzı Mülâhazalar, Y. 10, s. 2, sh. 57; Dini, İçtimâî Müesseselerimizin Doğuşuna ve Mimârî Tekâmülüne Mescid-i Nebevî'nin Tesirleri, Y. 11, s. 3, sh. 37; İslâmî Estetik Anlayışının Menşei Hakkında Düşünceler, Y. 12, s. 2, sh. 17.

OKUTAN Mahmut :

Bayram'ım İmdi, Y. 12, s. 1, sh. 47.

OLGUNER Fahrettin :

Millet Kavramının Felsefi Temelleri, Y. 14, s. 3, sh. 37.

ORHON Orhan Seyfi :

Peri Kızıyla Çoban Hikâyesi'ni Niçin ve Nasıl Yazdım?, Y. 1, s. 1, sh. 37; Şâir Bir Sanatkârdır, Y. 1, s. 2, sh. 46; Kâfiye Sanatı, Y. 1, s. 3, sh. 52; Son Yazıları: İhtiyarlık, Y. 1, s. 4, sh. 17; Annemle Hasbihâl, Y. 1, s. 4, sh. 21; En Son Yazısı, Y. 1, s. 4, sh. 22; Orhan S. Orhon'da Hâtıralar: Söz Şâiri, Y. 2, s. 1, sh. 20; Orhan S'den Seçmeler: Bugünkü Türkçe, Y. 2, s. 4, sh. 16; Şiirde Sahtekârlık, Y. 2, s. 4, sh. 18.

ORUÇ Hamdi :

Allah (Şiir), Y. 12, s. 1, sh. 18.

ÖNEY Câhit :

Beyitler, Y. 5, s. 2, sh. 71.

ÖNSÖZ Salih Zeki :

Hristiyan - Alman Okullarında Müslüman - Türk Çocuklarının Dini Eğitim ve Öğretimi, Y. 12, s. 2, sh. 49; Yabancı Tehlikesi (Max Erisch'den tercüme), Y. 12, s. 4, sh. 73; Meryem Ana'nın Mezarı ve Vatanımızdaki Yabancı İsimler, Y. 13, s. 4, sh. 52.

ÖZATA Melda :

Ud Hakkında, Y. 5, s. 4, sh. 69.

ÖZCAN Ali Osman :

Din ve Ahlâk Eğitiminde Âilenin Rolü, Y. 14, s. 4, sh. 13.

ÖZÇELİK Attıla :

Hasret, Y. 6, s. 1, sh. 71.

PEKİN Nermin Suner :

Ahmed Mithad Efendi'nin Türkçeciliği, Y. 1, s. 2, sh. 62; Ömer Seyfeddin ve Türkçe'nin Sâdeleşmesi, Y. 1, s. 4, sh. 54; XVI. Asırda Bir Âdâb-ı Muâşeret Kitabı, Y. 2, s. 2, sh. 60; Kâmus-ı Türki Mukaddimesi ve Şemseddin Sâmî, Y. 2, s. 4, sh. 50; Gülzâr-ı Hakikat, Y. 3, s. 1, sh. 31; Evsaf-ı İstanbul, Y. 3, s. 3, sh. 57; Aziz Hocamız Nihad Sâmî Banarlı, Y. 3, s. 4, sh. 39; Milli Kültür ve Milli Terbiye, Y. 4, s. 2, sh. 67; Yahyâ Kemal'in Bitmemiş Şiirleri ve Neşre Hazırlanan Son Kitapları, Y. 4, s. 4, sh. 60; Çocuk Edebiyatı, Y. 5, s. 3, sh. 63; Yahyâ Kemal Külliyyâtı'nın 13. Eseri, Y. 5, s. 4, sh. 28; Doktor Kunoş'un Konferanslarından Notlar, Y. 6, s. 2, Sh. 53; Ferhad ve Şerife Hanım Hikâyesi, Y. 6, s. 3, sh. 68; Ferhad ve Şerife Hanım Hikâyesi, Y. 6, s. 4, sh. 67; Tanzimat Devrinde Solculuğa Karşı Çıkanlar, Y. 7, s. 4, sh. 27; Dil Tabii Bir Varlıktır, Y. 8, s. 4, sh. 55; Nihad Sâmî Banarlı'ya Mektup, Y. 13, s. 4, sh. 13.

RÂİ Kıyâ müddin :

Afganistan İnsanı ve Kültürü, Y. 12, s. 3, sh. 29; Afganistan'ın Bugünkü Sosyal Durumu, Y. 12, s. 4, sh. 57; Afganistan Târihinde Türk Unsuru, Y. 14, s. 3, sh. 45; Muâsır Afganistan Edebiyatının Temel Unsurları, Y. 14, s. 4, sh. 60.

SAMUK Fevzi :

Eski Türk Akıl Hastâneleri, Y. 11, s. 1, sh. 51; Psikiatri ve İnsan, Y. 14, s. 1, sh. 43.

SANAL Haydar :

Kubbedeki Hoş Sedâ : Münir Nüreddin, Y. 10, s. 3, sh. 66.

SARGUT Âsuman :

Mensur Şiir, Y. 4, s. 3, sh. 32.

SCHROEDTER Omar (Terc. Hüseyin Zamantılı) :

İslâm Tıbbı Hakkında Bir İnceleme, Y. 14, s. 3, sh. 25.

SERİN Muhiddin :

Hattat Kemal Batanay, Y. 9, s. 3, sh. 37; Hattat Aziz Efendi, Y. 10, s. 3, sh. 46; Edirne ve Boğaziçi'nde Ekrem Bey'le, Y. 13, s. 3, sh. 125; Hat San'atında Şeyh Hamdullah, Y. 14, s. 3, sh. 11.

SOYER Yılmaz :

Estergon, Y. 7, s. 3, sh. 53; Hayal Kırıklığı, Y. 7, s. 4, sh. 46; Bir Güzele Söylemiş, Y. 8, s. 1, sh. 55; Eski İstanbul, Y. 8, s. 3, sh. 55; Eski İstanbul, Y. 8, s. 4, sh. 34; Gazel, Y. 13, s. 2, sh. 22.

SÜMER Fâruk :

Dulkadirîhlar'a Âit Mimârî Eserler, Y. 7, s. 2, sh. 12; XI. Y. Yıldaki Türk Âleminde Müşâhedeler, Y. 12, s. 1, sh. 19.

TAHRALI Mustafa :

Gazel, Y. 5, s. 1, sh. 53; Sultan Fâtih'in Gazelini Terbi', Y. 5, s. 2, sh. 56; Vuslat, Y. 5, s. 3, sh. 33; Gazel, Y. 5, s. 4, sh. 63; Gazel, Y. 6, s. 1, sh. 64; Gazel, Y. 6, s. 2, sh. 52; Göç, Y. 6, s. 3, sh. 48; Kit'a, Y. 6, s. 4, sh. 19; Ecel, Y. 7, s. 1, sh. 43; Müstezad Gazel, Y. 7, s. 2, sh. 51; Gazel, Y. 7, s. 3, sh. 31; İlâhî, Y. 7, s. 4, sh. 26; İlâhî, Y. 8, s. 1, sh. 37; Yahyâ Bey'in Gazelini Taş-tır, Y. 8, s. 2, sh. 30; Bir Bakıştan, Y. 8, s. 3, sh. 11; İlâhî, Y. 8, s. 4, Sh. 34; Tevhid, Y. 8, s. 4, sh. 47; Tâhire Âmetullah'dan Tercüme - Ya Hayre Halkillah (Ey Mahlûkâtın En Hayırlısı), Y. 9, s. 2, sh. 31; Rene Gué-non'dan Tercüme - Seyfu'l-İslâm, Y. 9, s. 2, sh. 15; Hicret, Y. 9, s. 3, sh. 27; Yahyâ Kemal'in Gazelini Terbi', Y. 9, s. 4, sh. 22; Tahmis, Fu-zûlî ile Duâ, Y. 10, s. 2, sh. 19; İlâhî, Y. 10, s. 2, sh. 14; Gazel, Y. 10, s. 3, sh. 34; Rahmet, Y. 10, s. 4, sh. 10; Fransız Müslüman Abdülvâ-hid Yahyâ (Rene Guénon)'nın Eserinde Tasavvuf ve Mistisizm Farkı, Y. 10, s. 4, sh. 21; Aşk Üstüne, Y. 11, s. 1, sh. 22; Ayrılık, Y. 11, s. 2, sh. 26; Kubbealtı Türk Mûsikîsi Konseri, Y. 12, s. 3, sh. 25; Ölüm Düşünceleri (Şiir), Y. 12, s. 4, sh. 20; Bir «Mukaddime»nin Neticesi, Y. 13, s. 3, sh. 135; İslâm Tasavvufu (R. Guénon'dan terc.), Y. 14, s. 1, sh. 8.

TANSEL Fevziye A. :

Şahin'in Bir Türküsü, Y. 1, s. 1, sh. 32; Yeni Bir İlim : Halkiyât : Folklore, Y. 1, s. 3, sh. 20; Hüseyin Rahmi'nin Halkçılığı, Y.1, s. 4, sh. 36; Bibli-yografya Tâbirinin Edebiyâtımızda İlk Kullanılışı, Y. 2, s. 1, sh. 37; Celâl Şâhir Erozan'ın Bilinmeyen Takma Adı : Hakkı Nâşir, Y. 2, s. 2, sh. 51; Fuad Köprülü ve Türk Milliyetperverliği, Y. 2, s. 3, sh. 29; Türk-çenin Sırları, Y. 2, s. 4, sh. 57; Fâruk Nâfiz Çamlıbel, Y. 3, s. 1, sh. 38; Celâl Şâhir Erozan'ın ve Şâirlerimizden Sekizinin Kullandıkları İğreti Adları İsbatlayan Notlar, Y. 3, s. 2, sh. 41; Fuad Köprülü'nün Önsöz'üyle Basılan Eserler ve İmzasız Bir Önsöz'ü, Y. 3, s. 3, sh. 47; Ölümünün Ellinci Yılı Dolayısıyla Z. Gökalp'in Basılmış Eserleri Dışında Kalan Şiir-leri Hakkında ve Onun Yazdığı Bilinmeyen İki Şiiri, Y. 4, s. 1, sh. 48; Ölenlerimiz : Ârif Nihad Asya ve Nejdet Sancar, Y. 4, s. 2, sh. 18; Fuad Köprülü'nün Armağan Ettiği ve Kendisine Armağan Edilen Eserler, Y. 4, s. 3, sh. 39; Notlar ve Tenkitler, Y. 5, s. 1, sh. 43; Fuad Köprülü'nün Yaz-mağı Tasarladığı Eserleri ve Anadolu Din Tarihine Âit Tedkikler, Y. 5, s. 3, sh. 13; Ölenlerimiz : Abdülkâdir İnan, Y. 6, s. 1, sh. 24; Notlar ve Tenkidler, Y. 6, s. 2, sh. 40; Notlar ve Tenkidler, Y. 6, s. 3, sh. 41; Notlar ve Tenkidler, Y. 7, s. 2, sh. 17; Notlar ve Tenkidler, Y. 7, s. 3, sh. 19; Me-bâhis-i İlim-i Servet, Y. 8, s. 3, sh. 23; Türk Şiirinde Sâde Türkçe, Hece Vezni ve Yazma Halk Edebiyatından Faydalanma Cereyanı ve Sirozlu Sa'dî'nin Destanları, Y. 9, s. 2, sh. 34; Âhenk ve Mantık Kaybettirilmeğe Çalışılan Güzel Türkçemiz, Y. 9, s. 4, sh. 10; Fuad Köprülü'nün La Fon-taine'in Tercemelerinden Sâdeleştirdiği İlk Şiiri, Y. 10, s. 3, sh. 35; Kur-tuluş Savaşı Hâtıralarından Dr. Hüseyin Suad Yalçın'ın Üç Şiiri, Y. 11,

s. 2, sh. 44; Notlar ve Tenkidler - San'at ve İlim Eserlerinin Tenkidi, Y. 12. s. 3, sh. 63; Fâruk Nâfiz Çamlıbel'in Kullandığı İğreti Ad ve Gizli İmzâlar, Y. 12, s. 4, sh. 43; Milli Edebiyatı İstikbalde Aramak Lâzımdır, Y. 13, s. 4, sh. 55; Halil Nihad Boztepe'nin Mizâhi Yazılarında Kullandığı Gözden Kaçan İğreti Adı: Karga, Y. 14, s. 4, sh. 70; Fâruk Nâfiz Çamlıbel'in İsmâil Vecih İğreti Adıyla Üç Hicviyesi, Y. 15, s. 1, sh. 18; Hamdullah Subhî Tanrıöver'in Kullandığı Remz ve İğreti Adlar, Y. 15, s. 4, sh. 39.

TANRIKORUR Cinuçen:

Yabancı Elinde Müsikimiz, Y. 6, s. 4, sh. 36; Yabancı Elinde Müsikimiz II, Y. 7, s. 1, sh. 44; Yabancı Elinde Müsikimiz III, Y. 7, s. 2, sh. 52.

TARAY Cevat:

Nihâd Sâmî Banarlı, Y. 3, s. 4, sh. 31.

TEOMAN Halim Kâmil:

Gözlerin, Y. 4, s. 3, sh. 69.

TEVETOĞLU Fethi:

Hatip Ömer Naci, Tevfik Fikret ve Atatürk, Y. 2, s. 1, sh. 43.

TEVFİKOĞLU Muhtar:

Düğün, Y. 14, s. 4, sh. 26; İlkyaz, Y. 15, sh. 4, sh.

TİMURTAŞ Fâruk Kadri:

Türkçe'nin İncelenmesi, Grameri ve Lügati, Y. 1, s. 1, sh. 53; Türkçe'nin Bünyesi ve Kelime Yapma Yolları, Y. 1, s. 2, sh. 40; Türkçe'de Türetme ve Ekler, Y. 1, s. 3, sh. 57; Osmanlı Türkçesi ve Osmanlıca, Y. 1, s. 4, sh. 47; Diller ve Türkçemiz, Y. 2, s. 1, sh. 48; Uydurma Kelimeler Sözlüğü, Y. 2, s. 3, sh. 24; Uydurma Kelimeler Sözlüğü, Y. 2, s. 4, sh. 26; Uydurma Kelimeler Sözlüğü, Y. 3, s. 2, sh. 23; Uydurma Kelimeler Sözlüğü, Y. 3, s. 3, sh. 19; Uydurma Kelimeler Sözlüğü, Y. 3, s. 4, sh. 56; Uydurma ve Yanlış Kullanılan Kelimeler Sözlüğü, Y. 4, s. 2, sh. 11; Uydurma ve Yanlış Kullanılan Kelimeler Sözlüğü, Y. 4, s. 3, sh. 12; Uydurma ve Yanlış Kullanılan Kelimeler Sözlüğü, Y. 4, s. 4, sh. 14.

TUNÇ Ali:

En Büyük Gaflet ve İlkokul Programında Türkçenin Yeri, Y. 2, s. 3, sh. 61.

TUĞ Salih:

Hız Muhammed'in Getirdiği Nizamlar, Y. 9, s. 3, sh. 11.

T. Ş.:

Türkiye Dışında Türk Sanatı, Y. 1, s. 2, sh. 57; İmparatorluk Harikaları, Y. 1, s. 3, sh. 47.

UÇMAN Abdullah:

Rıza Tevfik'in Edward G. Browne'e Gönderdiği Mektuplar I, Y. 12, s. 2, sh. 31; Ayaşlı Şakir Efendi, Y. 14, s. 2, sh. 37; Tokâdizâde Şekib'in Bir Mektubu, Y. 14, s. 3, sh. 68; Rıza Tevfik'in Bir Şiiri Üzerine, Y. 15, s. 1, sh. 9.

ULUANT Zeynep :

Canâb Şehâbeddin'in Avrupa Mektupları, Y. 10, s. 1, sh. 61.

USLU Necati Âsım :

Çankırı Yâran Sohbeti ve Oğuz Töresi I, Y. 15, s. 4, sh. 57.

ÜMİT Rızâ :

Mevlânâ, Y. 3, s. 1, sh. 29; Fâruk Nâfiz İçin, Y. 3, s. 3, sh. 18; Serzeniş, Y. 4, s. 2, sh. 36; Yakarış, Y. 5, s. 2, sh. 60.

VEYSEL Âşık :

«Veysel'in Toprak Sevgisi», Y. 2, s. 2, sh. 18.

YALÇIN Süleyman :

Hekimi Gözüyle Ekrem Hakkı Ayverdi, Y. 13, s. 3, sh. 41.

YALVAÇ Mehmet :

İ. Ü. Edebiyat Fakültesi'nde Sosyoloji Eğitiminin Tarihçesi I-II, Y. 14, s. 1 ve 2, sh. 57 ve 59.

YARDIM Ali :

Asâbiyyet, Milliyetçilik Demek midir?, Y. 6, s. 4, sh. 20; Asâbiyyet, Milliyetçilik Demek midir?, Y. 7, s. 1, sh. 32; Asâbiyyet, Milliyetçilik Demek midir, Y. 7, s. 2, sh. 71; Hilye-i Saâdet Peygamber Efendimizin Yaratılış Güzellikleri, Y. 7, s. 4, sh. 12; Mesnevi Hadisleri Üzerine Bir Araştırma, Y. 8, s. 1, sh. 44; Türk'ün Şeref Madalyası : Fetih Hadisi, Y. 8, s. 3, sh. 62; Hicret Marşı, Y. 9, s. 2, sh. 23; Peygamber Efendimizin Meşrûbatı ve İçiş Tarzları, Y. 10, s. 2, sh. 41; Kuzâi'nin «Şihâbü'l-Ahbâr» Adlı Hadis Kitabı, Türk İslâm Kültürü Üzerindeki Tesirleri, Y. 12, s. 1, sh. 65; Peygamber Efendimizin Şiir ve Şairlere Karşı Tutumu, Y. 12, s. 4, sh. 13; Peygamber Efendimizin Gülüş Tarzı ve Şakaları, Y. 13, s. 1, sh. 63; Peygamber Efendimizin Geçim Tarzı, Y. 14, s. 2, sh. 19.

YAZGAN Necâti :

Ufuklar, Y. 5, s. 1, sh. 33; Rubâi, Y. 10, s. 2, sh. 40.

YAZGAN Turan :

Sosyal Güvenlik, Y. 4, s. 4, sh. 53; Sosyal Güvenlik, Y. 5, s. 1, sh. 64; Sosyal Güvenlik, Y. 5, s. 2, sh. 62; Sosyal Güvenlik, Y. 5, s. 3, sh. 62; Gelirin Yeniden Dağılımı, Y. 15, s. 2, sh. 61; Türkiye'de Sanayii Teşvik Tedbirleri, Y. 15, s. 4, sh. 25.

YETİŞ Kâzım :

Başını Vermeyen Şehid Destânı, Y. 7, s. 4, sh. 52; Bir Mektup Münâsebetiyle, Y. 8, s. 2, sh. 64; Cevdet Paşa'nın Belâgat-ı Osmâniyesi ve Uyandırdığı Akisler I, Y. 12, s. 1, sh. 51; Cevdet Paşa'nın Belâgat-ı Osmâniyesi ve Uyandırdığı Akisler II, Y. 12, s. 2, sh. 57; Ahmet Cevdet Paşa'nın Belâgat-ı Osmâniyesi ve Uyandırdığı Akisler III, Y. 13, s. 1, sh. 43.

YILDIZ Hakkı Dursun :

Hicret ve İslâm Târihi'ndeki Ehemmiyeti, Y. 10, s. 1, sh. 12; Türkler'in İslâma Hizmetleri, Y. 11, s. 4, sh. 9; Türkler'in Müslümanlığı Kabûlü, Y. 12, s. 3, sh. 9.

YÜCETÜRK Orhon S.:

İslâm'da Kadın, Y. 9, s. 4, sh. 35; Târihte Takvimler ve Yılbaşları, Y. 10, s. 4, sh. 37.

YÜKSEL Aysel:

Aziz Hocam, Y. 3, s. 4, sh. 32.

YÜKSEL İ. Aydın:

Edirne'de Bâyezid-i Veli Külliyesi, Y. 9, s. 2, sh. 47; Âlimin Ölümü, Âlemin Ölümü, Y. 13, s. 3, sh. 75.

YÜKSEL Bayram:

Nasılsınız Ekrem Amca?, Y. 13, s. 3, sh. 79.

ZÂİM Sabahaddin:

Orta Doğu Ülkeleri Arasında İktisâdî İşbirliği İmkânları, Y. 6, s. 4, sh. 11; Türkiye'nin Batı Dünyasına Müteveccih Hârici İktisâdî Siyâseti, Y. 8, s. 1, sh. 24; Türkiye'nin Batı Dünyasına Müteveccih Hârici İktisâdî Siyâseti, Y. 8, s. 2, sh. 45.

ZEYREK Yunus:

Hücrede Kış Gecesi (Şiir), Y. 12, s. 2, sh. 16.

ZİYÂ Muhsin:

Fâruk Nâfiz İçin, Y. 3, s. 2, sh. 62; Hâşim'in Şiirlerinde Mehtap, Y. 3, s. 4, sh. 59; Ölümünün Kırkbeşinci Senesi Dolayısı ile Hâşim'in Şiirlerinde Mehtap (devam), Y. 4, s. 1, sh. 64; Kitaplar: Resimli Türk Edebiyatı Târihi, Y. 5, s. 3, sh. 70; Edebiyat Târihleri Hakkında, Y. 5, s. 4, sh. 64; İnciler İncisi, Y. 6, s. 2, sh. 58.

İMZASIZ YAZILAR

Kubbealtı'ndan Haberler, Y. 4, s. 2, sh. 66; Kubbealtı Mûsikî Mektebi, Y. 2, s. 1, sh. 22; Türkçenin Sırları İçin, Y. 2, s. 3, sh. 65; Muhtaç Olduğumuz Mütefekkir, Y. 3, s. 4, sh. 5; Kitaplar, Y. 6, s. 1, sh. 69; Ekrem Hakkı Ayverdi'ye Fahri Doktorluk Pâyesi Verildi, Y. 8, s. 3, sh. 21; Kemâl Batanay Jübilesi, Y. 9, s. 3, sh. 33; Konserde Mahmut Okutan Tarafından Yapılan Konuşma, Y. 9, s. 3, sh. 34; Nihad Sâmî Banarlı'yı Anarken, Y. 13, s. 4, sh. 9; Ekrem Hakkı Ayverdi'yi Anarken - Kubbealtı, Y. 15, s. 2, sh. 24.